

KOMÁROMI JÁNOS

**MUNKÁI
GYŰJTEMÉNYES KIADÁS**

**JEGENYÉK
A SZÉLBEN**

**BUDAPEST
GENIUS KÖNYVKIADÓ RT.
KIADÁSA**

Copyright by Genius, Budapest.

I.

JEGENYÉK A SZÉLBEN

I.

A vonat félpercre megállt a vasúti őrház előtt, akkor sípolt a kalauz és intett a mozdony felé: *mehet!* s két szempillantás múlva a hat-hét kocsi rohant-rohant a távoli hegyek felé.

Az őrháznál egyetlen fiatalember szállt le a vonatról. Kis táska volt a kezében s könnyű felöltő a karján. Először a váltók felé sétált el, aztán megfordult s visszament az egyetlen lámpás alá, de kocsit nem talált. Az őr már föleresztette a rámpát s befelé készült, mikor megszólította a fiatalember:

— Nem látta, kérem, a Balogh úr kocsiját?

Az őr, aki legfőbb Hadura tiszteletére ferencjózsef-szakállt eresztett, szolgálatkészen felelte:

— Ma még nem láttam, kérem. Tegnap itt járt, mert éppen a kisasszony jött haza a városból...

E pillanatban kocsizörgés hallatszott a messzi országútról s az őr a sötétség felé szimatolt:

— Ezek a Balogh nemzetes úr lovai...

A fiatalember köszönt és az őrház mögé indult. Ahogy átment a sorompónál, éppen akkor fordult be a bricska. Vén kocsis ült a bakon, alig bírta lefogni a két csikót:

— Hó-hopp! László úrfi van itt?

— Én vagyok. Megkéstünk egy kicsit, öreg.

Az öreg hátra se nézett, mindössze a kezefejét húzta végig a bajuszán, úgy referált:

— Ez azért van, úrfi, mert estefele a két igáslegény

összeveszett az ólba, birkózni kezdtek egymással, egyszer csak a Jóska, mármint Tinta Jóska lábast adott Párnahaj Miskának, arra mind a ketten hemperegni kezdtek a földön, meg a jászol előtt, Miska bele is harapott a Jóska fülébe, Jóska ordítózni kezdett, az ordításra a nemzetes úr csak beszaladt az ólba, de vasvillával s attólfogva dolgozni kezdett a vasvilla. Már most Jóska is, Miska is arra törekedett, hogy alúlrakerüljön, mert amelyik felül volt a másikon, annak a hátát érte a vasvilla. De Párnahaj Miska egyszer csak olyat kapott a fejire, hogy felugrott s szembefordult a nemzetes úrral, no, nemzetes úr, elég volt, mert majd én is találok adni egyet, fenyegetőzött az eb-adta. Több se kellett a nemzetes úrnak! Csak elhajította magától a vasvillát s olyan pofot adott Miskának, hogy Miska a ló alá esett. De talpra ugrott mindjárt, markába fogta a fejét s azt mondta a nemzetes úrnak, no, nemzetes úr, ezért a pofért öt forintot teccik fizetni a szolgabíró előtt. Éktelen haragra gerjedt erre a nemzetes úr, ott helyben és azonnal lekent neki még hármat, mire Párnahaj Miska kiszaladt az utcára, jajgatott, mert sajgott az arca, de azért még onnét is pofázott, hogy azt mondja, szógál tovább szentpéter a nemzetes úrnak, a négy pof után pedig húsz forint jár. Hát azért késtem egy kicsit, úrfi.

Ahogy ideért, a síma országúton voltak már. A két csikó lépésről-lépésre táncolt, mert az öreg keményen tartotta a gyeplőt. Augusztusi este volt, szél se mozdult az útmenti hársak között s az égen sűrűn hasított egymásután a hullócsillag. Minden csillag a tavarnai erdő mögé bukott le. László úrfi hátradólt az ülésben s a nemzetes úrra gondolt, aki most is vasvillával intézi az elintézni-valót, pontosan úgy, mint tíz esztendővel előbb. Mosolygott is, bosszankodott is rajta. Tíz esztendővel előbb! Ó

közepes gimnazista-diák volt még: akkor halt meg az édesanyja... Balról elmaradtak már a hársak, átmentek a vasúti-töltésen s innét már egyenest futott a falu felé az út fehér sávja. A kocsis egyszerre csak hátrafordult:

— László úrfi, hát nem emlékszik már a vén Handura Mátyásra, hogy nem szól semmit hozzám!

Az úrfi csak most ismerte meg az ócska huszárt, akinél több vakmerőséggel hazudni abban az időben senki sem mert Felsőmagyarországon. Szemlátomást megörült neki:

— Boesásson meg, Matyi bácsi...

— Azért mondom úrfi, mert teccik tudni, hogy együtt katonáskodtam a megboldogult édesatyjával. Ő huszártiszt volt, én meg a pucérje. Micsoda huszárok voltunk ketten, az istenfáját! Most is sírni szeretnék, ha eszembe jut, hogy mikor Boszniaába lógeroztunk...

Az úrfi fölnevetett:

— Csak Nyiregyházán, öregem, csak Nyiregyházán!

— Hátha jobban tudja az úrfi, nem is beszélek többet. De majd kiderül még, hogy hornyistakoromba, mikor Heregovina közepén belefűjtam a körtbe... Hiszen jól tudja azt az úrfi is, csak bolondozik velem... Hát azt hallotta-e az úrfi, hogy a jegyző úrba tegnapelőtt meggyúlt a pájinka? Persze, hogy nem hallotta, azt hiszem, nem is ösmeri az úrfi, mert a jegyző új ember, csak négy éve van a faluba. A jegyző úr lehet negyvenéves, három gyermeke van, meg egy felesége, csúnya, fogatlan boszorka, van aztán a jegyző úrnak egy nadrágja, tizenöt éve is, hogy vette az újhelyi vásárba, de a nadrág jobbszára sokkal rövidebb, mint a balszára, mivelhogy a jobbszára hamarabb rojtosodik s a jegyző úr ollóval szokta levágni a mindenféle csimbókokat, meg rojtokat. Már most, hogy meg ne feledkezzek, a jegyző úrba tegnapelőtt megint ki-

gyúlt a pájinka, de már jól érzi magát. Nem is az a baj itten, hogy iszik, hanem, hogy először dohányt áztat az italba, hogy szuperáljon s attul olyan erős lesz a pájinka, hogy még a nadragulyától se. A jegyző úr azt mondta eccer, hogy az ilyen ital azért tesz neki jót, mert egy fél-pohárka után úgy érzi, mintha szalmaszállal kotornának a fülbe.

A dombtetőn poroszkáltak már. Jobbról idáig-látszotak a város ívlámpái, túl a dombon feltűnt már a falu. Csak a tarlón muzsikált a tücsök s az erdő mögött szakadatlanul hulltak a csillagok. A huszár odaszólt valamit a lónak s tovább beszélt az úrfi felé:

— Hát a tanító urat ismeri-e, úrfi? Koczák Jánosnak hijják...

— Hogyne, hogyne. Alattam járt két osztállyal.

— Azért mondom, mert a tanító úr finom egyén volna, csak az a hibája, hogy mindig házasodni akar, de valahogy sehogyse megy neki. Pedig már vagy tizenkét-szer volt jánynézőbe. Mindenki sajnálja, hogy olyan szerencsétlen, mert igen-igen finom egyén s ha találkozok vele, mindjárt megkínál egy cigarettával. Húsvét után is jánynézőbe indult Azarba, várták is túrósbélessel, mert ismeretes róla, hogy a tanító úr szereti a rétesféléket, el is ment a tanító úr, persze gyalogszerrel, de ahogy kiért a lasztóci dombra, a szél miatt visszafordult s itthon azzal mentegetőzött a takarítóné előtt, hogy a szél odavágta az árokba. Magamfajta régi huszár nem igen érti az urak dolgát, de a tanító urat mégis szánja az ember, mert igen-igen finom egyén. Tornacipője is van.

— Hát Géza úrfi hazajött-e már?

Az öreg nem felelt mindjárt, mintha előbb a gondolatait rendezgette volna ennél a kényes pontnál:

— Még nem. De hazagyön, biztosan hazagyön. Nagyon szíves fiatalember pedig, mikor még kisdíák volt, minden héten egy pacska dohányt lopott ki részemre a nemzetes úr íróasztalából s e szíves szokását mindvégig megtartotta. Értem én, ha hajlik hozzám a szíve, hiszen minden vakáció után én vittem be Patakra s olyankor annyi hadviselt dologról beszéltem neki, hogy nem esudálnám, ha most felcsapott volna a verbunkosok közé.

László úrfi látta, hogy Handura Mátyás közhuszár megint a fantáziájára kapott föl, tehát rendes kerékvágásba próbálta visszabillenteni:

— Ugyan, Matyi bácsi, ki beszél ma verbunkosokról! Inkább azt szeretném tudni, miért ment el hazulról az úrfi?

— Hát Isten tudja, Laci úrfi. Hogy hazahoztam a vizsgák után, alig pár napra összekülönbözhetett a nemzetes úrral. Nem tudom, mi lehetett az oka, de elment. A nemzetes asszonynak akkoriba ki volt sírva a szeme, a kisasszony meg bánatos volt.

A kocsi már a falu alatt zörgött. Az úrfi nem szólt rá semmit, Matyi bácsi tehát továbbtársalgott, sajátmagával:

— Laci úrfi persze alig emlékszik már a kisasszonyra. Akkor még nyolcéveske se lehetett, de most.. — s megvakarta a nyakát. — Most olyan, mint a gyöngyvirágszál s a járása, mint a harmat. Csak az a baj, hogy a szolgabíró úr szeretné elvenni. Beszélik, hogy nagyon szeretné, csinósítgatja is magát eleget, a bajuszát is nyíratja a borbélynál, ámbár nekem ez nem teccik, mert a jegyzőné igen mesterkedik a dolgon, a jegyzőné pedig tisztátalan személy.

Matyi bácsi diskurált még, de az úrfi nem hallgatott

rá többet. A faluba értek már, az öreg most egyszerre kieresztette a gyepelőt s hazáig nem szólt egy szót. Végesvéig, az utca két oldalán, úgy álltak most is a jegenyefák, mint tíz esztendővel azelőtt... Állnak-állnak az utca két oldalán, figyelve a szélesendben, mintha az éjszaka őr-szemei lennének; ha meg ősszel a Vihorlát felől megindul a szél, földig hajolnak le, zúgva hajbókolnak, olyankor ferdén repdesnek róluk a levelek s szilaj orgonájuk a tavarnai erdőszélig harsog. Most méltósággal hallgatnak s neszelnek a Bodroγκöz irányába, ahonnét titokzatos földöntúli nesz szüremlik erre, a bánkódó udvarházak s nyomorult zsellérudivarok világa felé. Csend van már a faluban, kísértetjáró csend, csak az éjszakai őr tülköl olykor hosszan a túlsó faluvégen, vagy egy kutya csahol a majorság felé, melynek fehér magtárfalára furesa fényt vet a hold, mikor éjféletán felbújik a tavarnai erdő mögül...

Matyi bácsi befordult a kapun s a jegenyefák kettős sorfala között a ház elé hajtott.

— Itthon vagyunk, úrfi.

Az úrfi leugrott s a világos veranda felé indult. S a veranda ajtajában hirtelen felbukkant a nemzetes úr. Ott állt csizmában, fedetlen fejjel, kikötött bajusszal. Megállt és várt. S a lámpa fényében ahogy feltűnt a fiatalember, eléje ment, karonfogta, a verandába vezette. Ott maga elé állította, szembenézett vele, alaposan megvizsgálta, tetszett neki a nyílt arc, az egyenes szeme, megforgatta s azt kérdezte tőle:

— A katonaságot is leszolgáltad?

— Mint hadapród jöttem ki, keresztapa — felelt zavartan a fiatalember.

A nemzetes úr szemlátomást meg volt elégedve:

— Nagyon helyes. Most pedig gyere közelebb, hadd

öllejelek meg. Nagy legény lettél, kedves keresztfiam, mindezenre különb, mint az enyém. No, gyere csak közelebb, mert most még örülök neked. Lehet, hogy egyszer te is meg fogsz szomorítani.

Tarján László tiltakozni szeretett volna, de az öreg magához húzta, megölelte, megcsókolta:

— Kerüljünk beljebb!

Az ebédlőben vacsorához terítettek. Balogh György nemzeti úr végigmutatott a szobán:

— Nem sok itt a változás, fiam. Mink már csak olyan falusiak maradtunk, hiszen tudod. Meg aztán öregszik is az ember, hát nem sokat gondol az új dolgokkal...

Tarján László ledobta a kalapját, megállt a lámpa alatt s tíz esztendő óta most először rövidke meghatottság szaladt át a szívéen, ahogy körülnézett az öreg szobában. A faliszőnyegen ott rozsdállott még a kerek puska, melyről azt híresztelte a nemzeti úr, hogy szépapja meghor-doza Bonaparte ellen is, pedig csak egy cigánykovács vesztegette el az egyik nagybátyjának, ezt azonban régen elfelejtette a nemzeti úr. Az ajtóval szemközt megvolt még az ócska olajnyomat *Zur Erinnerung an meine Dienstzeit* felírással, melyre csak a nemzeti úr fejét kellett odaragasztani, mert a lovat meg a rajta vágató fej-tlen huszárt nyolevanöt krajcárért vesztegették a ka-szárnya előtt s a kép négy sarkában látható volt a Ferenc József, az I. Vilmos, Umberto király, meg Rudolf trón-örökös fotografiája. A pohárszék tetején, csaknem a ge-renda alatt, ott állt még az a bizonyos vasaló, fogantyú nélkül, melyről mindenkinek illett tudnia, hogy a nemze-tes úr anyósa, akinek annyi pénze volt, mint szegény em-berben a bolha, azzal a vasalóval simítgatta ki a sok ban-kót, ha már nagyon összegyűrődven, dohszagú lett egy bi-

zonyos vasládikában. Tarján László körülnézett, észre vette, hogy az ablaknál álló nagy karosszéknek most is hiányzik a bal hátulsó lába, pontosan úgy, mint tíz esztendővel azelőtt s önkéntelenül felmosolygott. A nemzetes úr gyanított valamit, de nem mentegetőzött túlságosan:

— Tudod, fiam, nálunk csak pokróc van a földön, de ezt is háznál csináltuk. Nem az az úr, aki annak tartja magát, hanem akinek pénze van, — s a zsebére csapott, ami annyit jelentett: „itt pedig van!“

Tarján László zavart lett kicsit: a pillanatnyi öröm miatt is, hogy ily váratlanul a nemzetes úrékhoz toppant, de meg azért is, mert hirtelen nem tudta, mint viselkedjen a nemzetes úr előtt? Mert szokatlan ember volt a nemzetes úr. Utoljára is annyit mondott:

— Örülök, keresztapa, hogy megint itt lehetek.

A nemzetes úr ránézett a keresztfiára s bólintott egyet-kettőt, hogy nagyon helyes, ő is ezt várta. Egyelőre nem szólt, csak bólongatott, mert az első pillanatban valahogy ő se találta magát a fiatalember előtt. A nemzetes úr kevészavú ember volt s ha már okvetlenül beszélnie kellett, jobban szeretett kiabálni, bár a legtöbbször káromkodott. Nem akarta mutatni, hogy ő is tud lenni barátságos arcú, mert attól tartott, hogy pénzt kérhetnek tőle, ami azonnal indulatba hozta. A bizalmatlanság fiatalabb éveiben csak fölvetett szokás volt nála: idővel a természete lett s ma már annyira jutott, hogy lakat alá tette még a nemzetes asszony konyhakiadásait is. Nyárban hajnali háromkor már a tarlón veszekedett a kepesekkel s őszi éjszakákon nem egyszer órákon át guggolt valamelyik esűre sarkában s ha látta, hogy egy béres vagy egy igás lábujjhegyen surran a szénapadlásnak, a térde alá gyúrte a zsványt s ha aztán két hétig kellett is fizetni doktort és

patikát, mert a szegény ember beszakadt oldalbordával ordított, — nem törődött vele, sőt titokban mosolygott is rajta: legalább becsületre tanította a gazembert. Sokszor, ha megbosszankodott, napokon át ijedten suttogott a háznép, mert ellenvetést nem tűrt az öreg s a keze rendszerint igen gyorsan járt. Az utolsó időben rettegett tőle mindenki, cimborák és ismerősök egyre-gyérebben vetődtek a házhoz, a nemzeti úr most már csaknem egyfolytában morgott, hogy ki akarják fosztani, mert zsványokkal van tele az egész világ. S e zsványokkal telebújtatott világon csak két kivétel volt: a lánya, meg a jegyzőné. A lányára büszke volt, a jegyzőnének lenézte s melleleg kirtartotta.

Most tehát, ahogy ott állt szemtől-szembe a keresztfiával, akinek bizonyára több az esze a kisujjában, mint a vármegye felének, ahogy tíz esztendő után először kerültek négy szem közé, a nemzeti úr maga is csaknem megzavarodott. S érezte azonkívül, hogy a keresztfia több olyan dolog után is érdeklődni kezd esetleg, ami neki magának sem lesz nagyon kellemes. De tudta, hogy ezen ügyis túl kell esni egyszer. Zavarában nem tehetett okosabbat, minthogy odament hozzá s másodszor is megölelte:

— Örülök fiam, magam is. Igazán örülök, hogy itt vagy. De erre iszunk egyet!

S kikiáltott a verandáról:

— Jóska! Tinta Jóska!

Tinta Jóska haptákban jelentkezett. Vakszemén olyan daganattal, amilyen pontosan egy vasvilla nyele. A fülén harapás nyoma vereslett.

— Ugorj csak le a pincébe, a devizson a konyhában lesz.

— Igenis, nemzetes úr!

Sarkonfordult, de a nemzetes úr gondolt valamit s visszahívta:

— Ná, itt van egy korona, mert ma alaposan kifaszoltál tőlem. Annak a bitang Párnahajnak pedig izend meg, hogy ne szemtelenkedjen, mert ha elékapom, kitalposom a hasát. Majd adok én nektek szolgabíró, meg húsz forintot! Beszélj vele okosan, hogyha reggel munkába áll, kaphat két koronát, de ha fenyegetőzik, féllesztendőre fogom lecsukatni. Majd megtanítlak és beneteket, zshiványok!

— Igenis, nemzetes úr — felelt illemtudóan Tinta József igáskocsis és kiment, hogy bor után nézzen.

— Látod, — fordult a fiúhoz — ilyen a gazdaember élete. Bosszúság és keserűség. De mi az, hogy még most se jönnek az asztalhoz? — s kikiáltott a konyha felé: — Anyjuk, gyertek már, anyjuk! Megjött a ritka vendég! Mi addig is bekapunk egy snapszocskát, fiam, — s üveget vett ki a kredenc aljából s ráköszöntötte: — Isten hozott! — Aztán Tarján László emelte fel az üveget: — Isten éltesse, keresztapa...

— Hogy vagy, Lacika? — kérdezte most valaki a háta mögött csöndeske hangon, szinte szerényen. Tarján László megfordult s ott látta maga előtt a nemzetes asszonyt.

Hanem igen megváltozott! Kevésszavú, szelíd te-remtés volt azelőtt is, de most alig akart ráismerni László úrfi. Tíz év óta nagyon összeesett a nemzetes asszony, kicsit mintha meg is hajlott volna s termetre még alacsonyabb maradt. Lesimított hajában több volt már a fehér hajszál, keskeny szája körül sok elnyomott bánkódás emléke, de a szeme nézése a régi volt most is:

szelíd és jószágos. Tarján László sok mindent megértett egy szempillantás alatt...

— Hogy vagy, Lacika? — kérdezte másodszor is a nemzetes asszony.

Tarján Laci leborult a kezére. A nemzetes asszony pedig magához vonta Laci fejét s megesókolta.

— Köszönöm a kérdését, kedves keresztmama. Jól érzem magamat, mert itt lehetek.

A nemzetes asszony jobbról ültette le a keresztfiát, szemközt a nemzetes úr telepedett le, miközben megjegyezte, hogy a Tinta Jóska magatartása öt perc óta gyanús neki, mert sokáig időzget a borospincében. A cselédleány behozta a vacsorát, de a negyedik szék még üres volt az asztal végén.

Tarján László a gazdátlan tányérra, aztán a nemzetes asszonyra nézett. A keresztmama elérte s átszólt a szomszéd szoba felé.

— Marcsa! Látod, Laci, most is olyan még, mint egy gyerek. Reggel óta azon sopánkodott, milyen ruhában fogadjon s délután addig pizmogott a konyhában, hogy most egy rendes blúzt sem tudott magára venni...

A fiú meglepődött:

— Hát Marcsa idehaza van?

— Sőt már bent is van a kisasszony — szólt a nemzetes úr s az ajtó felé intett.

Tarján László megfordult, hátranézett, felállt a székről s félpillanatig meleg zsibbadást érzett a fejében, ahogy odanézett az ajtóba. Mert az ajtóban ekkor már ott állt Marcsa. Állt és várt. És Tarján László, ahogy szembenézett vele, huszonhat év óta most első ízben ügyefogyottnak találta magát. Nézte-nézte a lányt,

ujjongó öröm támadt benne, a szeme előtt meg mintha fátyol húzódtott volna el.

Marcsa egy szünetig visszanézett reá. Akkor váratlanul s félénk mosollyal meghajtotta magát, mint egy nyolcéves kislány, a szoknyája két szélét meglebbentette az ujja hegyével s bókolt hozzá kislányosan, kecesesen:

— Kezét csókolom, bácsika...

— Na, szervusz! — kacagott fel a nemzetes úr. — Ezt megkaptad!

Tarján László udvariasan hajlott meg:

— Kezét csókolom, Marcsa.

— Jé, mama! — nevetett föl a lány. — Hallotta? Azt mondta, hogy kezicsókolom, Marcsa... Talán még kisasszony is! Lemagázott! — és a fiú elé állt.

Tarján László megint nem találta magát, ahogy eléjelibbent ez az új és nagy kisasszony. S aztán a szeme! De Marcsa akkor már elkapta az úrfi kezét s megrázta, de alaposan:

— Szervusz no, te — előkelő!

Csipkelődve himbálta meg a fejét s huncutság nevetett a szemében. A nemzetes úr egészen odavolt, anynyira tetszett neki:

— Jól van, lányom, nagyon jól van! Most pedig csókoljátok meg egymást, ahogy rokonokhoz illik!

Marcsa szó szerint vette a parancsot, odatartotta a száját s lehúnyta a szemét:

— No!

Tarján László hirtelen két keze közé fogta a leány fejét s szájoncsókolta. Marcsa összerázkódott: „Laci, te, Laci, eressz el!” — Ahogy elengedte, meghátrált s tette-tett nehezteléssel fordult a fiú felé:

— De ölekezni még rokonoknak sem illik. Tarján úr!

— Elég volt a bolondságból, Marcsa — szólt rá szeliden az édesanyja.

Leültek. Közben Tinta Jóska is behozta a bort, azal vágván ki magát, hogy megcsúszott és elesett a pincében.

— Hazudsz, gazember, hazudsz, — torkolta le a nemzetes úr, — az ördög hordott volna el magamat is, amikor megfogadtalak! De azért nézz be a konyhába s kérj egy pohár melegítőt a szakácsnétól. Ha aztán magadbaöntötted, ugorj át ahhoz a bitang Párnahajhoz, hogy ne igen fenyegetőzzön a szolgabíró úrral, mert bizony mondom néked, hogy a cölöphöz fogja kiköttetni a szolgabíró úr.

...A szomszéd szobában féltizet ütött a falióra: már végefelé jártak a vacsorának. De mennyi kérdést adtak fel addig egymásnak s mennyi mindent kellett megtudni egymástól! Tarján László az utolsó tíz esztendejéről mesélt, a pesti jogászéletről, a linci meg az innsbrucki kaszárnyavilágból s a nemzetes úr a térdére csapdosott egy-egy neki tetsző részletnél:

— Basszorkányos! No, nagy betyárok voltatok! De erre inni kell, bruderkám!

Ritkán voltak ilyen szerencsés pillanatai a nemzetes úrnak, az utolsó években már csak elvétve, de ha egyszer kedve kerekedett, nem lehetett bírni vele. Felfelmosolygott, néha tenyerébe hajtotta a fejét, mintha elbúsult volna valamin, aztán éppoly hirtelen az asztalra ütött s kacagott hozzá de olyat, hogy rengett tőle a négy fal. Különösen a katonavilág foglalkoztatta, mint minden valamirevaló emberét ennek a szegény, szo-

morú, de örökkön-bizakodó Felföldnek. Szerette az ártatlan lódtításokat s féligmeddig hajlandó volt elhinni a leghajmeresztőbb képtelenséget is, ha a magyar ember furfangját és fölényét láthatta benne. Hallgatta-hallgatta világotjárt keresztfiát, csóválta a fejét s csak itt-ott szakította meg egy váratlan kérdéssel:

— Nagyon jó! Hát a királyt láttad-e, hogy el ne felejtsem?

A nemzetes asszony ölbeeresztett kézzel ült az asztalfőn: nézte-nézte Tarján Lacit, szótlánul is gyönyörködött benne, de a szeme ablakán ilyenkor el-elsuhant egy árnyék. Felmosolygott néha, bánatosan és ha Tarján Laci meg a nemzetes úr jót nevetett valamin, csak felsóhajtott magában:

— Istenem, Istenem, ha most láthatna az édesanyád — s ilyenkor bizonyosan a saját kedves-egyfiára gondolt.

Marsca is hallgatott. Állát megtámasztotta a könyökén s esőpp arcát kíváncsian fordította a fiú felé. Mintha csupa figyelem lett volna. Csak egyszer akasztotta meg Tarján Lacit, akkor sem volt benne nagy köszönet:

— Hanem azért az előbb zavarban volt a nagyságos úr. Igaz?

Tarján rápillantott a lány nyugodt arcára s most már maga is mosolygott:

— Ezt kézséggel elismerem, Marsca. De ennek is te vagy az oka ...

— Én? — és elesudálkozott.

— Igenis, te. Mert oly szép vagy, hogy egy pillanatra megbénult a nyelvem.

— Nézze már, mama — és fölnevetett. — Még meg-

érjük, hogy udvarolni fog. Ugyan hány éves is vagy, Lacika?

Ezt már kötekedve mondta. Tarján elérte s hoztette magában: „várj csak, húgoescám, majd kifizetek én ezért rögtön...“ S komolyodva mondta:

— Huszonhat leszek idei krumplikapáláskor. És a kisasszony, ha nem lennék udvariatlan?

Marsca számolni kezdett az ujján s meg sem állt a tizenkilencig:

— Egy híján húsz, Laci bácsi. Ha így tart, vénlány leszek.

— Mondtál valamit, Marsca — hagyta rá a fiú. — De amíg nálatok maradok, gondom lesz rá, hogy főkötő alá juttassalak. Ne bizd el magad, nem lesz könnyű válalkozás.

Marsca készen várta:

— Akkor legjobb lenne, ha magad vennél el, Lacika. Azt hiszem, éppen passzolnánk egymáshoz.

De ez már sok volt! Tarján László a haját vakarta és mosolygott maga elé, a nemzetes asszony annyit jegyzett meg csöndesen, hogy ez még Marcsától is rosszalkodás, annál jobban harsogott az öreg:

— Basszorkányos, jól lefőzted a fiatalurat! Lát-szik, hogy az én lányom vagy, csak az a hibád, hogy nem vagy fiú, mert vagy huszártisztnek adnálak, vagy megházásítanálak. Mindegy! Alaposan odamondogattál — s hozzáhajolt és megsímogatta. — De erre neked is koccintanod kell, lányom!

Marsca csillogó szemmel tekintett föl az öregre s jókedvűen koccintott a fiúval:

— Hanem Laci, most már igazán béküljünk ki. Azt pedig ne mondd többet, hogy szép vagyok...

— Pedig olyan szép vagy, Marcsa, — mondta komolyan Tarján László — olyan szép vagy... Marcsa, mindenkinél szebb vagy!

Az utolsó mondatot már nem hallotta sem a nemzetes asszony, sem a nemzetes úr, mert a veranda felé figyeltek mind a ketten. A veranda felől tudniillik ugyanakkor belépett a jegyzőné, névszerint Suhajda Istvánné, született Zsemlye Gabriella asszony.

És itt rövid türelmet kell kérnem, nyájas olvasó, ha körülményesebben fogok időzni e derék asszonyságnál. Egyike volt a földkerekség ama kevészámú asszonyi állatainak, akikről nem tudja az ember, mi célból hozta őket létre egy felsőbb Gondviselés és akik után boldogan sóhajtok egy igen nagyot, mikor végleg bekaparta őket a sírásó. Ámbár még akkor sem teljes a bizonyosságunk a felől, hogy éjszakának idején ki nem vakarják-e magukat a föld alól s besurrannván a szobánkba, nem kezdenek-e fojtogatni a csontos öklükkel? Hideg fut végig a hátamon, ha csak a nevét ejtem is ki Suhajda Istvánné asszonynénémnek. Brrr!

Suhajda Istvánné személyleírása itt következik:

Suhajda Istvánné asszonyság kirívó volt természetének hosszára nézve s ez okból úgy állt rajta a ruha, mint egy meszelőnyélen. Bár a ruhára is aggasztóan kevés gondot fordított a tiszteletreméltó asszonyság s ha itt-ott kiszakadt a ráncaiból, bizony mondom tinéktek, hogy Suhajdáné asszonyság nem varrta vissza azokat a ránccokat. Őszi sárban, ha nem akadt egyéb lábbeli, készséggel viselte a férje cugoscipőjét is, a kontya éjjel-nappal úgy festett, mint a széltől megcibált varnyúfészek, de a legérdekesebb talán a két szeme volt, olyan színtű, mint a macskaszem. Ó, Suhajdáné asszonyságnak nagy-

nagy szüksége volt e sárgaszínű szempárra, mellyel fel fogta a külvilág különböző erejű fényhatásait s azokat rendszerint másszínre mázolvá adta tovább. Fontos érzékszerve volt a fül, mellyel másfél kilométerről meghallotta a fű növést. Az orrával három nappal előbb megszimatolta, kinél lehet jogerős remény némely pénzkölcsonre, melyet persze kötelességének tartott soha vissza nem fizetni s volt azonfelül szája is Suhajdáné asszonyságnak, de irgalmaztatok, ó egek, annak a kétlábon mozgó földi féregnek, akit egyszer a szájára kapott Suhajdáné! Gabriella nénénknek (felül) még tavaly kitörtött két félfoga, de fájdalmat ez nem okozott neki, mert porcellánból volt az egész fogsor. Ez a felső fogsor, mivel olcsón jutott hozzá, gyenge rugóval rendelkezett s beszédközben — pedig mennyit beszélt e száj! — oly veszedelmesen ingott, klappogott és táncolt, hogy egy majálison, mikor a mazurka alatt tüsszentett s persze élénken társalgott is, a táncosa lába elé pattant ki az egész szerkezet. Arera, némi fantáziával tűrhető lett volna Suhajdáné, ámbár megtörtént, hogy egy névnapon, amidőn éppen kötözködő kedvében volt a nemzetes úr, a magamódján odanevetett a szeme közé: — hallod-e Gabriella, azt mondom én, hogy ötven forintot adnék annak az elszánt fiatalembernek, aki éjfélkor, behúnyt szemmel és kötényen át megcsókolna téged... Suhajdáné vállat vont: — bolond vagy, György... Fölháborodnia persze nem lehetett, mert nem akart rontani az összeköttetésein.

Suhajdáné szóval belibbent, mint a rúdon fityegő vitorla. Már az ajtóban áradozni kezdett:

— Szervusztok, kedveseim s ne haragudjatok reám, szerencsétlen teremtésre, hogy ilyen időben is háborgat-

lak, de széthasad a fejem, hogy mi lesz velünk holnap? No, hallottál már ilyen csudát, te Lenke, — s a nemzetes asszonyhoz intézte a szót, de még mindig az ajtóból, miközben összefonta a két karját — hallottál már ilyen csudát, azt se tudom, merre szakadjak szét, görcs állna gégéjébe annak a korhelynek! Megengedtek, de már leülök egy kicsit, mert mindjárt megfúlok a dühtől.

Tarján László, aki eddig félokdalt ült, felállt és meghajtotta magát:

— Tarján dr. vagyok.

Gabriella néni úgy tett, mintha meglepte volna a vendég s zavar és szíveskedés csatázott az arcán:

— Ni, maga az? Egészen olyan, mint az édesatyja volt. Mert ismertem szegényt, kár, hogy olyan fiatalon kellett elvesznie. Persze, most veszem észre, hogy olyan dolgokról feesegek, amelyeket nem is illenék felhozni. Hát doktor lett? Csakugyan? No, ez igazán érdekes.

Gabriella néni mindezt egy lélekzetre fujta el. Csak arra nézett szét, hogy senkise felel neki. Erre leült, hogy előhozakodjon a maga végtelen szerencsétlenségével:

— Hát tudjátok, kedveseim, hogy az a korhely, már mint az uram, ma egész délután a trágyadombon horkolt s úgy szakadt belőle a pálinkagőz, mint a bányából...

Maresa ezalatt észrevétlenül a díványra ült át s magához intette László úrfit is. Ott aztán azt súgta neki:

— Ne figyelj oda, Laci, mert ez bosszantani fogja. Különbön elmondhatom, mivel lesz a terhünkre legalább egy óráig: hogy sikkasztott az ura, vagyis hogy újra sikkasztott és hogy holnap reggel vizsgálatra jön ki a szolgabíró. Ezt már reggel elfujta egyszer. Most csak azért szaladt át, hogy megismerjen, mert ez igen fontos neki.

— Miért lennék én fontos neki?

Marsa csendre intette az ujjával:

— Csak semmi kíváncsiság, majd megtudod egyszer.

Suhajdáné pedig állta a szót ezalatt. Egyszer mosolyogni próbált a fiatalok felé, ámbar titokban méreg forrt benne, másszor a jegyzőt átkozta, ismét másszor a nemzetes úrnak próbált kedveskedni. De a nemzetes úr jókedvű volt a mai estén s ilyenkor kevés sikerrel operált Gabriella néni. A nemzetes úr közbe-közbe vállatvont:

— Mi közöm hozzátok? Én csak nem tartalak ki mindenestül!

De Suhajdánét ez nem lankasztotta s annyit kiverekedett mégis, hogy a nemzetes úr holnap esetleg személyesen fog átnézni az inkvizícióra, bár nyilvánvaló volt anélkül is, hogy Suhajdáné megint csak kimenti azt a korhelyt, állna göres a gégéjébe, mondaná Suhajdáné. Amikor felállt, odalépett Tarjánhoz:

— Remélem, doktor úr, lesz szerencsénk minálunk is. Mink ugyan nagyon szerencsétlenek vagyunk, hát már ezért is meg kell becsülnünk minden jóemberünket. De mit urazlak itten! Mondd csak ezentúl, fiam, Gabriella néni, úgy híj engem az egész világ. No, szervusztok, gyerekek!

Tarján szó nélkül meghajtottta magát.

Ahogy elesattogott Gabriella néni, a nemzetes úr is felállt az asztaltól, eresztett két lyukat a nadrágszíján s utánadörmögött a jegyzőnének:

— Kódusok...

Aztán odalépett Marsához, átölelte a félkarjával s az arcába nézett. Marsa visszaölelte s fölmosolygott az apjára nyílt kékszemével, boldogan, szerelmesen. Tarján Laci elnézte őket s egyszerre csak azon kapta magát, hogy ő is mosolyog.

Mikor Marcsa a vendégszobába vezette az unokabátyját, egyszerre komolyodni kezdett:

— Laci, csakhogy eljöttél. Mert mostanában sokszor nagyon egyedül érzem magamat s olyankor búsulni kezdek. Hidd el, nincs rá okom, de csak elfog valami szomoruság. Hiszen majd elbeszélgetünk még róla. Jóéjszakát s számold meg a gerendákat!

Halkan betette maga után az ajtót. Tarján László lefeküdt, magára húzta a takarót s a halotti csöndben kicsit eltöprengett. Azt körülbelül sejtette már, hogy tíz év óta sok minden megváltozott a házban s elég volt egy tekintet a nemzetes asszonyra meg Suhajda Istvánnéra, hogy megértse az ember, miért szomorkodik el egyre többször Marcsa.

II.

Reggel félkilencor a jegyzői irodában senki más nem lehetett még találni, csupán Drabik Menyhért díjnokot. Ámbár őt mindenki Menyusnak hívta s ezentúl mi is ezen a néven fogjuk szólítani.

Drabik Menyus egészen elütő egyéniség volt úgy külalakra, mint lelki konstrukció tekintetében. Világ-szemlélete mélyebb elemzését egyelőre elhagyjuk s ezúttal csak külső megjelenési formáját fogjuk érinteni tüzetesebben. Drabik Menyust az orra meg a bajusza után ismerte a legtöbb ember. A bajusza tudniillik ott kezdődött, ahol más férfié végbeszökken, vagyis a szája két sarkán, ott kicsikét lecsüngött s azontúl nem volt folytatása, miáltal olyan benyomást keltett, mint egy mandarin-bajuszcsökevény. Gumószerű fejének búbján néhány hajszál tengett, a balszemével félig húnnyva és könnyezve pis-

logott s a gumószerű fej elülső negyedéből egy orr ugrott ki fenyegetően s mintegy harsogó tiltakozásul az ellen, hogy gazdájának nyolcórás körmölése dacára mindössze hatvan krajcár a napibére. Ez az ormányzat végül ökölnyi dudorban ereszkedett le a szája fölé, olyan fényhatással, mint egy lilaszínű csutora.

Drabik Menyus ott ült tehát az irodában, egy zseb-tükörben nézegette magát s néhány apróbb mitesszert nyomogatott az orrán. Mert a kiadósabbakat vasárnap délutánra hagyta, amikor futja a szabadidejéből. Kicsit szemügyre vette az arckifejezését s behajtván a tükröt, szokása szerint felsóhajtott:

— No, ezt a cifferblattot másnak is albérletbe adhatta volna az Isten...

S felsóhajtván, munkához látott. Először összegyűrt papírlapot tett maga elé, melyre vagy húsz név volt felírva, aztán húsz egyformára vágott cédulát kapart ki az asztal fiókjából, a cédulákat most egymás mellé rakosgatta, később minden papirosszeletre felírt egy-egy nevet, majd betűrendes névmutatót vett le az állványról s végül a névmutató alapján betűszerint való sorban kezdte osztályozni a húsz darab cédulát.

Ekkor lépett be a szolgabíró. Jött frissen, könnyedén és elegánsan, de hát ő teheti, mondaná Drabik Menyus, neki nem hatvan krajcár a napibére, mint Drabik Menyusnak. Vadsörtés kalapját a feje tetejére taszította s vékony nádpálcával ütögette a lábaszárát.

Belépett s odavetette foghegyről:

— Na, hogy szuperál az egészségi mibenlét, Drabik?

Drabik háttal ült az ajtónak, de meg se mozdult. A szolgabíró esettentett:

— Hogy milyen neveletlen egynémely ember...

— És egynémely szolgabíró is — tette hozzá nyugodtan Drabik.

— Hogy mondta?

Drabik megismételte:

— És egynémely szolgabíró is. Mert ha belépünk valahová, köszönni is szokás. Ehhez azonban intelligencia kell...

— Hallja, Drabik mester, de sokat fecseg maga az intelligenciáról!

— Lehet is, mert van! — s az asztal lapjára hajolva tovább körmölt. — S Drabik Menyus lehet napibéres csupán...

A szolgabíró mulatni kezdett a konok emberen:

— Mondja, kedves Drabik, miért nem beszél maga úgy, mint más rendesfejű ember? Miért mondja például, hogy napibéres? Béres az, aki az ökrök körül dolgozik, maga pedig díjnok.

Drabik kész volt a felelettel:

— Nagy tévedés. Először: más fogalom a díj s mást jelent a bér. Én nem díjra pályázok, hanem bérért dolgozom mindennap: ennél fogva napibéres vagyok. Nem is szólva arról, hogy a *-nok*, *-nök* képző helytelen. Ezt viszont azért tudom, mert filozopter-koromban foglalkoztam mellesleg a nyelvalkotás szabályaival is.

A szolgabíró jól ismerte Drabik Menyust, tehát nem is kötekedett vele tovább. Most már hozzálépett s barátságosan vállára tette a kezét:

— Hát jó reggelt kívánok, Drabik úr!

— Alászolgája, szolgabíró úr! Lássa, ezen kellett volna kezdeni mindjárt, ahogy bejött.

A szolgabíró odanézett a cédulákra s összecsapta a kezét:

— Hát maga mit csinál, szerencsétlen!

— Az újfalusi adóhátralékosokat írom össze névsor szerint:

— Névsor szerint? — s fölnevetett, de már bosszúságból. — De ember! Maga ahelyett, hogy egy kis fej-munkával ábécé szerint írná egymás alá a neveket, maga a helyett először húsz cédulát írkal össze, azokat kirakja egymás után, aztán minden cédulára külön ír le minden nevet, aztán a névmutatóból külön keresi ki a betűket, aztán újra a szerint teszi össze a cédulákat és csak akkor írja le a végleges névsort. Ember, de hiszen ez örület! Így csődöt mond a közigazgatás!

Drabik Menyus nyugodt maradt:

— Lehetséges. Sőt fölteszem, hogy erről Drabik Menyus is mélyen meg van győződve. De Drabik Menyus húsz év óta változatlanul napibéres csupán, hatvan krajcárral. Tessék Drabik Menyust kineveztetni írnokká s akkor beszélhetünk a részletekről...

A szolgabírótt itt már elhagyta türelme s így éppen kapóra jött neki a jegyző. Bejött Suhajda István, vagyis inkább begurult. S ha van valami törvényszerűség abban a sajtászerű hitben, hogy egy név ismeretlen gazdája s a név mögé elképzelt fogalom szinte kivétel nélkül egyezni szokott, ha például a jegyzői díjnak, mint olyan s a Drabik Menyus nevezet annyira-egy, hogy Drabik Menyus nem lehetett más, csak Drabik Menyus, akkor a Suhajda István elnevezés alá se születhetett más ember, csak Suhajda István. Csak egy ilyen gömböchasú, kurtalábszárú pocak, széttúrt hajjal, kerek, nagy ábrázattal és puffadt szemmel. Megállt Suhajda az asztal előtt s csak ekkor vette észre ijedten, hogy magánfelejtette a hálóinget és hogy kapkodás közben nem fűzte be a cipőjét.

A szolgabíró az iratpolcnak könyökölve játszadozott a pálcájával s ahogy félszemmél végignézett a lábát változó kis alakon, csaknem elnevette magát. El kellett fordítania a fejét:

— Megint ittunk! Mi?

Suhajda zavartan nézett bele a levegőbe s nem szólt. Drabik viszont, hogy — legalább a maga számára — enyhítsen valamit a kínos pillanaton, félhangosan beszélt maga elé: — Csutka Gergely... Csu-ut-ka... Ez a Bakos János meg a... hogysis?... meg a Fityera Mátyás közé jön a névsorban...

— Mennyi a hiány? Hé!

— Harminchat forint ötven — mondta szolgálatkészen a jegyző.

— Nem igaz! — csattant fel a szolgabíró. — Negyvenegy! Még most is hazudik, nyomorult ember? Mit csináljak magával, a mindenségít, mit csináljak?

— A gyerekeim...

— Fogja be a száját s ne emlegesse a gyerekeit, mert felrúgom! Egyszer a határban szedik fel tökrészeget, aztán szegény emberek adóját veri el a kocsmában s még a gyerekeire hivatkozik! Piszok! Nézze meg a gyerekeit: az utolsó zsellér nem engedi ki a magát ilyen rongyban, betegen és mezitláb! Van magának lelke? Fúj, disznó!

Suhajda állt az asztal előtt. Állt haptákban és zavartan hunyorgatott a levegőbe.

Ez a közömbösség még a szolgabíró is felbőszítette s ingerülten kezdett fel és alá járkálni a szobában:

— Ha nem a felesége, régen az árokban rothadt volna meg. Most csak megvannak még. De honnan és miből? Hát nem ég ki a szeme? Hát nem látja, hogy a Balogh

úr kegyelemkenyerén tengődnek hónapok óta? Kitartott ember! — s a szemébe ordított Suhajdának. — Kitar-tott!

Itt észrevette magát s megállt. A pálcával idegesen babrált s körülnézett az irodában:

— Szemétdomb! Mikor sepertek itt utoljára? Mért hevernek az akták a sarokba hajigálva és a kályha megett? Hát ez mi? — s találmra kikapott egy ügydarabot és belenézett. — „Sürgös, mezőrendőri kihágás.“ Pontosan másfélesztendő és sürgös!

— Épp ma akartam elintézni — felelt angyalszéli-den Suhajda.

— Épp ma? Hogy a...

Elkáromkodta magát s kiment az udvarra. Suhajda utánalesett s amikor látta, hogy a szolgabíró a konyha felé indul el, leült, fogta a tollszárat, belevágta a tintatartóba, nem azért, mintha most rögtön íráshoz látott volna, hanem, hogy bennehagyja a tintatartóban. Aztán, mintha mi se történt volna, két könyökre tehenkedett s ásított Drabik felé:

— Mit szólsz ehhez a koszoshoz?

— Hólyag — volt a Drabik véleménye.

— Az — bólintott Suhajda. — S még ő mer pac-kázni azok előtt, akik végső eredményben a közigazgatás faktorai vagyunk. Dzsentri! — tette hozzá, persze maró gúnnyal. — De majd begyujtok én neki legközelebb, mert van már egy megfelelő ötletem. Bekapja még a horgot a ficsúr, csak kis türelmet, Menyuskám, attól mehet oszt Piri-pócsra!

Négy év óta ígérgette már Suhajda ezt a szolgabíró alá való begyujtást, Drabik tehát most se vette komolyan.

Suhajda ezalatt felállt s a sarokbaszórt akták között

kezdett kotorászni, hónaljig. Aztán peaces üveget kapari ki a legaljából:

— Menyus . . .

Drabik odasandított:

— Benzin?

— Császárkörte — somolygott Suhajda és Drabikra köszöntötte: — Az Isten adjon sok reménységet a magyaroknak!

— Szívemből kívánom, — így Drabik.

Aztán Drabik nyakalt. Egy-két megjegyzést tettek az italra.

— Vérré válik az emberben — vélte a jegyző.

— Mint barátban a lencse — bölintott Drabik.

— De miről trafikálhat odabent az asszonnyal? — tüdőzött Suhajda. — Mert igen főzik valamin a fejüket. Te, Drabik, tudod, mit gondoltam én? Azt gondoltam, hogy Gabriella anyánk alighanem Balogh Marcsával akarja összehoronálni a főbírót. Jól beszélék?

— Én pedig azt mondom, hogy abból semmitem lesz. Ne faggass tovább, Istvánkám. Csak annyit mondok, hogy ebbe a dologba bele fog pukkadni a főbíró is, Gabriella is.

— Az nagyon jó lenne — hagyta rá Suhajda.

A főbíró és Gabriella asszony fesztelenül diskurálgott ezalatt az elsőszobában. A jegyzőné, miután megkapta az ígéretet, hogy ezúttal „még egyszer és utoljára“ megmenekül Suhajda, teljesen megnyugodott. De látszott rajta, hogy valami nagy dologgal készül kijönni, mert alig várta, hogy túlessen a látogatás hivatali részén.

— Van valami újság? — kérdezte szokás szerint a szolgabíró.

— De még milyen! — legyintett a jegyzőné s az újság ingere színt és elevenséget kölcsönzött rúgókra járó

arcának. — Tegnap este Baloghékhoz érkezett Tarján László.

A szolgabíró nem sok érdeklődést áruult el:

— Ki az?

— Ki az? Csak így kérdezi a szolgabíró úr, ki az? Hát másodunokabátyja Marcsának. Tíz esztendeje, hogy nem látták, azóta egy csomó iskolát és világot kóborolt be s most meglátogatta az öregeket...

— Tarján... Tarján László, — tünődözött a szolgabíró, mintha régi emlékei közt kutatgatna. — Csak nem a fia annak a Tarján főszolgabírónak, akit megöltek, illetve aki maga lett volna öngyilkos?

— De az, az! — sietett örömmel a jegyzőné, mert az újsághír s különösen, ha ő maga adhatta tovább, mindig felvillanyozta Suhajdánét. S azonfelül joggal remélte, hogy ezúttal egy kis szívbeli fájdalmat is szerezhethet a szolgabíró úrnak. — Hát most már jó lesz sietni egy kicsit — tette hozzá anyai hangon.

— De miért sietni?

— Miért? — és elesudálkozott. — Egyszerűen azért, mert Tarján László csak huszonhatéves, azonfelül csinos fiatalember. S nem tudjuk, meddig fog ittmaradni. Mint rokon, amíg jól esik neki. S azt, ügyebár, elhiszi nekem a szolgabíró úr is, hogy egy huszonhatéves úrfi nem igen fogja magát elunni Marcsa mellett. Most tehát muszáj föllépni, mert csak tegnap este jött, de vacsora után már úgy bújtak össze egymással a diványon, mint...

— Mint két unokatestvér szokott — nevetett a szolgabíró. De aztán egyébire gondolhatott, mert csipkedni kezdte a bajuszkáját: — No és az öreg?

— Az öreg? Jól tudja a szolgabíró úr is, hogy az öreggel csak én tudok okosan beszélni, tehát amit én mon-

dok, az úgy van. Az öreg rossz viszonyban élt Tarján főszolgabíróval, aminek száz és egy oka volt s a halálában is az Isten büntetését látta. Az öreg igen makacs ember s amit egyszer magába vett, az ég óvjon tőle, hogy azt valaki előhozza neki! A fiatalemberre ő büszke, talán szereti is, de ha a lányát kérné, most még nem adná oda neki, csak ha majd kiismerte. Tarján Lászlóról azt mondják ugyan, hogy még bolondabb az apjánál, ettől tehát nincs mit tartani. De hátra van még a lány! Hátha a lány azt mondja három hét múlva: „én pedig csak Tarján Lászlóhoz megyek?!“

A szolgabíró szórakozottan nézett ki az ablakon s egyszer-egyszer simított a haján. Aztán fölállt, kötekedve:

— Hát tudja mit, nagyságos asszony! Mondjuk, hogy legközelebb meg fogom kérni a Balogh-kisasszonyt. Nem mintha féltékeny lennék arra a derék és rokonszenves fiatalemberre, hanem mivel úgyis meg akartam kérni. Azaz, mondjuk így: valószínű, hogy megpróbálom — s a szeme közé mosolygott az asszonynak.

— S én addig is beszélek az öreggel — ajánlkozott Suhajdáné.

A szolgabíró jókedvűen indult kifelé:

— Csak el ne rontsa a dolgomat, nagyságos asszony, mert túlbuzgóságból a kevés is árthat.

Az udvaron éppen a nemzetes úr jött szembe s a szolgabíróat kereste. Polyvával, törekkkel volt tele: a cséplőgép mellől ugorhatott be. A Párnahaj Miska-féle ügyben sietett befelé az öreg s egészen ki volt kelve magából, hogy egypár lova ma egész nap vesztegelni kénytelen a behordásnál. Mert az az istentelen Párnahaj csakugyan odébbbrúgta magától a szolgálatot s éppen a legégetőbb munkaidőben. A szolgabíró az iroda felé kiáltott:

— Drabik!

Drabik kibújt:

— Mi kell?

— Intézkedjen csak, Drabik, hogy valami Párnahaj nevű legény délután ötkor ott legyen a nemzeti úr udvarán, mert várni fogom! — a jegyzőnéhez fordult: — Legyen jó, nagyságos asszony, üzenje meg Koczák tanítónak, hogy nála leszek ebéden. Addig Újfalura hajtatok át egy kis szolgálati ügyben. — Aztán kezét adott a nemzeti úrnak: — A viszontlátásra, Gyurka bátyám. Kézcsókomat a nagyságos asszonynak meg Maresának.

A nemzeti úr megelégedve fordult vissza a kazlak felé, mert tudta előre, hogy a szolgabíró ma délután 10 fog számolni Párnahaj Miskával. Közbe az udvaron kellett átvágnia s a veranda ajtajában észrevette Maresát. Felkiáltott neki:

— Ozsonnára nálunk lesz a szolgabíró!

Marsa biccentett, hogy megértette s visszafordult a verandába. A szobából akkor lépett ki Tarján:

— Jó reggelt, kislány!

— Jó reggelt, nagylegény — s összemosolyogtak. — Egy pillanatra, Laci, mindjárt hozom a reggelit!

Tarján László egyet nyújtózott s jókedvvel tekintett ki az udvarra és a falu felé. Az istálló előtt Handura Mátyás valami nyeret pucolt szorgalmasan s ahogy megpillantotta az úrfit, köszönt neki. Verőfényes délelőtt volt, a nap tüzelve kapaszkodott a délpont felé, sehol egy felhő, a jegenyék mozdulatlanul álltak s köröskörül szinte égett a határ a perzselő hőségben. Halott volt az utca, minden munkáskéz a kazlak körül serénykedett, csak lejjebb, az alvég felé kergetőzött néhány gyerek. Tarján László a hosszú álom után frissen kelt föl s az egészség-

nek és nyugalomnak valami olyan érzése fogta el, hogy csaknem felujjongott.

Marcsa hirtelen megterített:

— Foglalj helyet, Laci. Csak ketten leszünk, mert apa hajnal óta talpon van, mama pedig hátrament a gyümölcsös kertbe.

— Hát te még reggeli előtt vagy?

— No hallo, — csudálkozott a leány, — csak nem hagyjuk magára a vendéget? Aztán nálunk nem úgy megy, Laci. Akkor van reggeli és ozsonna, amikor éppen ráérünk.

Tarján László leült s csak elnézte a leányt, ahogy kedveskedve tett-vett az asztalon. Takaros gazdasszony lett belőle mára. Pettyes könnyű ruhában volt, egy csomó kulcs csörgött a kötényéhez fűzve s a fejére piros kendőt kötött, hátul másliba kapva. Tarján Laci csak elnézte Maresát: az égszínű szemét, a kedves csöpp állát s azt a sötét hajfürtöt, mely észrevétlen kikandikált a piros kendő alól.

Marcsa egy pillanatra magával volt elfoglalva s megfeledkezett, hogy a fiú elbámult rajta.

— Te, Marcsa, — tört ki belőle akaratlanul a lelkesedés, — azt mondom én neked...

A leány föltekintett s ahogy találkozott a szemük, megelőzte és leintette az úrfit:

— Csak semmit se mondj, mert nagy csacsiság jönne ki belőle. Inkább arról beszéljünk, mit álmodtál, mert az első álom mindig be szokott teljesedni. Mit nevensz? Vagy nem hiszed?

Tarján László ma kötözködő kedvében lehetett:

— Azon nevetek, Marcsa, hogy akkor én alaposan

megjártam. Álomban ugyanis úgy volt, mintha megkértelek volna és te kosarat adtál nekem.

Marcsa először kíváncsian emelte rá a szemét, aztán észrevétlenül pirosba ment át az arca, utoljára leengedte a fejét. Nagy csönd lett. A vadszőlőn át egy ponton betűzött a napfény, odaesett Marcsa elé s Marcsa ezt a fénykarikát nézte szótlantul, majdnem szomorúan. Csend volt, csak egy méhecske döngicsélt a sarokban s kétségbeesve erőlködött a veranda üvegfalán, mintha ki akart volna szabadulni szegény. Később megszólalt a leány, de nem nézett föl:

— No várj, ezt elmondom apának.

A fiú gyönyörködni kezdett a leány zavarában s most már csak azért se engedte el:

— Hallottam, hogy ma itt lesz a szolgabíró. Igaz?

— Igaz, — hagyta rá a leány. — S aztán?

— Csak azért kérdeztem, mert azt mondják, hogy ő akar megkérni. Haragszol érte talán?

Marcsa egyszerre visszatalált a hangjára. Már mosolygott:

— Hallod, Laci, mi van ezen haragudnivaló? A szolgabíró épúgy eljárogat hozzánk, mint Koczák tanító, mint Drabik díjnok, vagy mint száz más fiatal és idősebb ember. Hivatalos dolgai is vannak apával, aztán régi ismerős, azonfelül jó táncos és ha tudni akarod, hát csinos fiú is...

Tarján közbevágott:

— Csinos fiú! Neked mindenki csinos!

Marcsa feltartotta az ujját:

— Mit szólsz bele, mikor nem is láttad még? Igenis, csinos fiú! S ha megtalálna kérni? Istenem, ehhez joga van minden fiatalembernek, én csak nem akadályozhatom meg. Igazam van?

— Döglesztő igazad van! Tele vagyok az igazsággoddal!

A leány felállt, elkacagta magát, a lelkéből, hirtelen kettőt fordult tánc lépésben, akkor odaszaladt a fúhoz s lekönyökölt eléje:

— Laci, tudod-e, miért szeretlek annyira? Mert az egyik percben fölényes akarsz lenni, jegyezd meg: csak akarsz lenni, a másik percben meg úgy kétségbeesel miattam, mintha legalábbis a nevelőapám lennél. De azért jópajtások maradunk, úgye? Most pedig — tette hozzá nyájaskodva — lemégy a nagymamához, de vigyázz s el ne járjon a szád, mert tudod, milyen asszony a nagymama. Ő biztosan várni fog s ha ebédre is ott tart, az olyan kitüntetés, hogy büszke lehetsz rá.

Tarján László felállt:

— Valamit kérdezni szeretnék tőled, ha megmondanád. Miért ment el hazulról Géza? Összekapott az öreggel?

— Semmiség az egész, — mondta a leány. — Az érettségi után hazajött az öeskös, azt hitte neki most már minden szabad, valami adósságot is csinált s tudod, hogy apa hamar megneheztel az ilyenért. Összeszólalkoztak s Géza erre elutazott a nagybátyánkhoz. Semmiség, majd hazakerül, ha ott is kap egy kis prédikációt. No, szervusz. Ozsonnára pedig okvetlenül itt légy.

— Okvetlenül?

— Ok-vet-le-nül!

Tarján Laci elindult tehát a nagymamához csakúgy könnyedén, kalap nélkül.

A falu végén volt a nagymama háza s a hátulsó szoba egyik ablaka már a temetőre nézett. Mindnyájunk emlékében él egy ilyen öreg ház: az utca felől liceumsö-

vény, két jegenyefával a két sarkán, a sövény mögött hervadt virágoskertecske, van benne piros verbéna, kerek ágyacska árvácskából, egy sor nyuljhozzám, van lilaszínű harangese s két-három törpe kaktusz. A régi ház előtt lombtalan szelídgesztenye bánkódik s délibb tájakra gondol, szegény. A kertecske felé két ablaka esik az öreg háznak: muskátli van az egyikben, rozmaringszál a másikban. A tető szalmazsuppból való, de azon a részen, honnét az északi szelek jönnek, zöld moh az egész tető s a moharéteg fölött itt-ott szárbaszökken egy-egy jegeske. Az udvart sok esztendő óta benötte a fű, meg az egérfark, két ösvényke húzódik át rajta: egyik a kiskapúnak, másik a hátulsó kertnek s az ajtóval szemközt eperfa álldogál. Az ajtón a konyhába kerül az ember, hol három rézedény s több fazék csillog a tűzhelynél. Az utca felől van az elsőház, a tisztaszoba, aranyszínű birsalmák illatával s ezzel csak ritka vendéget szokás megtisztelni, a temető felől a hátulsóház, vénóra a falon, minden órában kiröppen felette a kakuk s elkiáltván az időt, siető tiktakkal csúszik tovább a nagymutató. A temetőre néző ablaknál dívány is van, őszi koraestéken itt ül a nagymama, mikor a Szentek Hegedűjén elmélkedik félhangon vagy dúrákot játszik egykor férjezett Misutánéval, ma egyszerűen az Ūrban elszenderült útmester özvegyével, kivel a nagymama együtt viszi a zavartalan és egyszerű háztartást.

Az öreg ház mögött esenevész szilvafák vannak a térdigérő fűben, a sövény mentén novemberi estéken egy sor jegenye zúg, mikor is a nagymama felpislantván az órára, halkán figyelmezteti Misutánét: „térjünk aludni, lelkem“ . . . Ó, mindnyájan magunkkal hordozunk egy-egy ilyen régi emléket s húsz-harminc esztendő múlva, ha szomorúság szakad a lelkünkre, de sokszor fölkeres az öreg ház

képe! Egyet sóhajtottunk rá olyankor, mert a régi házacskából ekkorára rendszerint nem marad egyebünk a bánatos emléknél.

Tarján László sietve ment föl az udvaron. A hátsókert felől éppen akkor döcögött szemközt a nagymama. Hanem megöregedett! Összetöpörödött, a nézése bizonytalanra vált s olyan volt a haja, mint a decemberi hó. Petrezselymet meg sárgarépát hozott.

A fiú nekipirult a sietésben:

— Kezét csókolom, Máli néni!

A nagymama szemügyre vette az ismeretlen fiatalembert s már kérdezni akart valamit, amikor elnevette magát az úrfi:

— Persze nem ismer rám, Máli néni. Tarján Laci vagyok.

— Á, hát te vagy az! — lepődött meg a nagymama. — Mindjárt gondoltam, csak az zavart össze, hogy hajadonfőtt jöttél. Üriember nem jár kalap nélkül — és szaporán mozdult a nyelve. — Csak nem csaptad be talán a zálogba? Vagy igen? Itt a kezem, csókold meg, ahogy jónevelésű fiatalemberhez illik. No, az arcomat is. Hát fölkerestél? Ezt igazán nem vártam volna tőled, Tarján, mert hűtlen kutyák vagytok egytől-egyig. Szegény nagyanyád az édeshúgom volt, te persze ezt is elfelejtetted már, hát ne szólíts engem Máli néninek, szólíts csak nagymamának. Úgy sines már senkid a világon, ki a szívéből gondolna rád. Hát az a híres Balogh mit csinál?

Mert a nagymama vezetéknevén szólított mindenkit, még a saját fiát, a nemzeti urat is. Előretipegett a konyhába s azalatt élénken érdeklődött minden iránt:

— Persze, minek is kérdeztem Baloghot, mikor minden lépését ismerem a firmának, te pedig úgyse vallanál

rá, igaz, hogy nem is tudsz róla semmit. Még mindig nyomorgatja azt a szegény asszonyt a földbirtokos úr? Mert az apja csak gazdaember volt még, de ő már földbirtokos! Úgy címezteti magának az újságot. Az úrfi meg, hallom, hogy elszökött, mert dorbézolgatott a kollégiumban s arra három pofont adott neki Balogh. Ezt az egyet jól tette. Hát a pipiske-kisasszony? . . .

Laci úrfi szólni akart, de a nagymama letorkolta:

— Csak ne beszélj, Tarján, ismerem én a mai lányokat! Vagy talán neked is megtetszett már? Mi? No, ne makogj, úgyis tudom, de vigyázz, mert úgyse fogják hozzád adni. Balogh halálos ellensége volt az apádnak, de igaz, hogy annak is hiányzott a félkereke, azért verte el mindenét. Hol is hagytam el? Igen, a kisasszony! Olyan ártatlanul szokott belépni hozzám az angyal, hogy még engemet is majdnem megtéveszt, így édes nagymamám, úgy aranyos nagymamám s aztán farsangkor is olyan ruhában vitték a bálba, hogy majd kiégett a szemem. Ha én olyan dáma lettem volna, sose vettek volna el, különben is az apám tépte volna ki a hajamat. De hát Balogh ki akart tenni magáért. Mit hallgatsz? Talán nincs igazam?

S a nélkül, hogy lélekezethez engedte volna, leintette:

— Csak ne beszélj, Tarján, romlanak az erkölcsök. Hát az a szárcsa mindig trónol még?

— Micsoda szárcsa? — bökkent bele Tarján Laci.

— Micsoda szárcsa? Hát a jegyzőné, mert én már csak úgy szólítom azt a gólyafészket. No persze, Balogh éppen a párja! Meglásd, Tarján, meglásd, nagy kavarodás lesz ott, ha megharagszok egyszer!

Itt már a haragtól pattogott a nagymama, de szerencsére közbelépett özvegy Misutáné rongyokba kötött karral s vívósisakkal a fején. Mint azonnal kiderült,

hátról kirajzoltak a méhek s Misutáné reggel óta e felszerelésben vívott ellenük szívós, de végül is eredményes csatát. Misutáné ledobta magáról a sisakot s két karral szaladt Tarján Laci nyakába:

— Ilyen újsággal már régen nem szolgáltak nekünk! Gondoltam pedig, hogy ma örülni fogok, mert éjjel nagy vízekkel álmodtam s úgy sírtam, de úgy. Hanem hogy ráismertem mindjárt. S micsoda legény lett, Istenem! Tíz éveket ezelőtt...

Misutáné ugyanis *-val, -vel*-lel beszélt. De az áradozásban megszakította a nagymama:

— Nono, lelkem, lassabban a dícsérettel, mert én egyebeket is hallottam az úrfiról. Bizony, Tarján, messzire elér a nagymama keze, de hát erre te aligha gondoltál Pesten, meg Linbe, úgy-e? Majd meghallod még te is a véleményemet. Misutáné lelkem, terítsen csak az elsőházba, mert ma már magamnál foglak, Tarján.

Laci úrfi Marcsára gondolt: „ha ebédre is ott tart, olyan kitüntetés, hogy büszke lehetsz rá“.

Csendben ültek az asztalnál, csak itt-ott tett egy-egy megjegyzést özvegy Misutáné, akinek, mellesleg szólván, egy foga volt csupán legelől:

— Az édesatyját is jól ismertem, mert akkoriban sokszor felkerestük az uramval. Jó ember volt, csak sok baja volt a zsidókkal, meg másfajta' ilyen emberekkel.

Végefelé jártak az ebédnek. A nagymama mindeddig fürge madárkaszemmel vizsgálgatta a fiút, de most már beszédbe ereszkedett ő is:

— De mért volt baja, lelkecském, mért? Ő kereste magának, ne beszéljünk most erről! Nehogy valami ilyen ostobaságra gondolj te is, Tarján! Elég volt egyszer a bajból, hallod-e? A magad dolgaival törődj, ne úgy, mint

az apád tette! Hallom, hogy te is szeretsz a levegőbe gondolkozni, hogy terveket csinálsz, de nem úgy, mint az okos ember. Majd egyszer elmondok mindent, hogy okulj rajta, de vigyázz, meg ne találj keseríteni, mert nincs egy jó embered, csak a nagymama. S ha valamikor úgy fordulna, hogy nem tudnád hova letenni a fejedet, csak zörgecss be a nagymamához. No, ne nézz rám olyan furcsa szemmel, Tarján, ezt csak úgy mondtam, de jó lesz, ha ezt is tudod. Mi ketten ledülünk most egy kicsit, mert meleg van, te pedig nézz hátra a kertbe. Mondom neked még egyszer, Tarján, nem szabad a levegőbe gondolkozni.

Tarján Laci kiment, zűrzavaros fejjel. Vakító hőségben úszott a falu, körüskörül szinte égett a határ s a sövény alatt lihegve hasalt néhány tyúk. Tarján Laci nem tudta hirtelen, hova induljon el, mert Maresa csak özsonnára várta vissza. Eszébejutott ugyan Koczák, de ott most a szolgabíró ebédel s erre mégis csak a hátsókertnek fordult.

Ezek a felvidéki hétszilvafás kiskertek! A kiskapu után egy ribizli- és egy köszmétesor, oldalt két-három ág zellerrel, kalarábéval s azontúl — sűrű árnyékot eresztve — girhes, csenevész szilvafácskák. Olyan suták és szegényesek, mint a domboldal, melyből erőlködve szívják a kevés erőt, de annyi szerelemmel ragaszkodnak a sovány földceskéhez, mint a boeskoros magyarok, vagy a zsellér-tótocksák, akik addig veszkődnek egy-egy tenyérnyi földön, míg egyszer lehanyatlik a karjuk s maguk is a föld alá kerülnek, ahol nincs többet küszködés, kevéske jókedy, de végrehajtás sincsen. És mégis kapaszkodnak a domboldalakhoz, mint a hétszilvafák. Ott állnak ezek a fák az öreg kisházak hátában, alattuk lengőkalászos magas fű s ha szél fut át a görbe szilvafák lába

alatt, annyi bánattal suhog, mint csak a sás a mocsárban, vagy a fenyves a nagyurak kastélyai körül. Önkéntelen méla hangulat szállja meg az embert, ha belép egy ilyen bánkódó szilvásba s régi küszködések emlékei ragadják szíven. A szilvás hátában ismét jegenyefák s egy gazdátlan széllegyintésre oly vadul orgonáznak, mintha a régenholtak minden haragja és kétségbeesése harsogna ki belőlük. Ott még az erdők is másképp zúgnak: mennyi búskomoly intelem a szilaj orgonaszóban, mennyi dac és keserű elszántság... Jaj, Felső-Magyarország!

Tarján László végigment az árnyékoson s aztán hanyatfeküdt a sövény alatt. Egy darabig elbámult a jegenyefák tetején s az ég egy tenyéryni derült foltján, mely lekandikált a fák között. Bódult volt s néha úgy érezte, hogy el-elszédül. Tegnap óta kétszer is felhozták az apját: este a jegyzőné, de olyan furesa csönd lett rá a felelet, hogy Suhajdáné egyszerre bekapta a száját, most pedig Misutáné jött elő a nevével, de nagymama rögtön leintette. Ugyan mit mond neki nagymama az apjáról, akinek példáján okulnia fog kelleni?... A felvégről olykor idáig-vánszorgott egy elnyújtott kakasszó álmosítóan, bágyadtan... Nem tudta magát mire szánni, csak érezte, hogy most már meg fog tudni mindent. Hisz a nagymama úgyis csak annyit árulna el, amennyit jónak lát s a nagymamából néha egyáltalán nem lehet kiokosodni. Eszébe jutott hirtelen, hogy elveszi Drabikot, mert a vén díjnok évekig dolgozott az apja mellett. Érezte, hogy a szeme nehezülni kezd s a feje lehanyatlik. S olyan félálomfélében ismét látta magát egészen apró kisdíáknak... Egy ősszel, mikor a felhők a toronytetőt súrolva görögtek a fagyos szélben, csak megáll Handura Mátyás a kollégium előtt, mert akkor még náluk szolgált

az ócska huszár. Matyi bácsi egész úton nem szólt semmit az úrfinak, csak a szürke felhőkre tekintgetett, vagy a lovat noszogatta gyorsabb ügetésre. Ahogy hazaértek, a hálószobában holtan találta az édesapját, véres haját még akkor is ronggyal törülgette az édesanyja s magábafulva siránkozott. Később annyit hallott félfüllel, hogy a főszolgabíró úr szerencsétlenül járt az erdő alatt, de Matyi bácsi még évek mulva is fenyegetődött, hogy „de a pilátusát a gyilkosoknak, megölték, mert nem hiányzott egy golyó se a nagyságos úr puskájából, ő pedig megnézte még aznap...” Aztán lassú lebegéssel, mintha az édesanyja bánkódó arca intett volna feléje... Jóságos lélek volt a szegény, de a szerencsétlenség óta alig hallották a szavát s Tarján Lacinak könnyes lett a szeme, ahogy újra látta a szelíd asszonyt, mikor már betegen és köhögve megsimogatta a fejét: „tanulj, fiaeskám, tanulj, hogy ember lehessen belőled s maradj szófogadó, mert nemsokára eljön érted a keresztpád...” Tizenhárom éve mult már ennek is, jól emlékszik a temetésre. És azontúl is, ha itt-ott felhozta valaki az apját, nagymama vagy keresztmama csak intett a szemöldökével s mindjárt másról kezdtek beszélni. Ő elkerült messzi iskolákba, de most már tudni fog mindent, mert ezt a bizonytalanságot nem bírja el sokáig. Még ma beszélni fog Drabikkal.

Így maradt jóidőt s közben mintha elaludt volna. Hirtelen csak arra lett figyelmes, hogy a kerítés mögött hangosan beszélgetnek. Felállt s a sövényhez lépett: Koczák tanító, meg a szolgabíró haladt el a kertek alatt, élénk vitában.

Koczák meglátta Tarján Lacit s felújongott:

— Szervusz, Laci pajtás, hallottam már, hogy megjöttél! — s odaszaladt és felvágta a sövény kisajtáját. —

Isten hozott közénk! Igazán rég nem láttuk egymást. Gyere már közelebb, hadd mutassalak be!

Tarján kilépett a kisajtón, úgy, ahogy volt, széthullt hajával:

— Tarján László vagyok.

A szolgabíró barátságosan nyujtotta a kezét:

— Kende Pál szolgabíró vagyok. Szervusz.

— Merre indultatok? — kérdezte Tarján.

— Elkísértem darabkát az öreget, — mondta Koczák — mert valami dolga van még a jegyzővel s hozzátok is be akar nézni. Te pedig addig is levizitelsz nálam, Laci pajtás, ezt az egyet már nem engedem el.

— Ezer örömmel! — s Kendéhez fordult: — Mi úgyis találkozunk még odafent. A viszontlátásra!

Koczák és Tarján visszafelé fordult a dombon, amikor Tarján Laci egyszerre felkacagott:

— Micsoda gigerli lettél, te János!

Valóban, az volt János. Bur-kalapot nyomott a fejébe, mely divatnak pontosan tizenkét évvel ezelőtt hágtag véglegesen a nyakára, de ezt most ne feszegessük körülményesebben. Lüsztterkabát volt rajta, bokorkendő a nyakán, hányiveti-másliban s e máslit különösen gyenge szélben kedvelte János, mert ilyenkor pajzánkodva repkedett a rojtos vége. Zebraszín s alul felhajtott angolszabású nadrágját az újhelyi Braun szabta remekbe, igaz, hogy tizenöt forintért, havi törlesztésre és nem potyán. A teniszcipő fölött viszont kikacérokodott a lilábajátszó, áttört fuszekli, ügyesen ráfércelt nyállal.

— Egészen hódító a külsőd, Jánoskám — mosolygott rá gyönyörködve Tarján Laci. — Hallom, házasodni készülsz.

Koczák Jani vissza is akart mosolyogni, zavarba is jött, utoljára legyintett egyet, keserűen:

— Készülök? Készültem! De hányszor! Ajaj!

— Neki kell vágni! — biztatta Tarján. — Nem szabad megijedni!

Koczák sóhajtott:

— Hiszen nekivágtam és eddig is, pontosan nyolcszor. De az utolsó pillanatban — tudja a Jehova, mi van a lábammal! — csak megbicsaklott a bokám s gyenge szúrást éreztem az oldalomban. Majd elmesélem odabent.

Így értek a tanítói lakásig.

Milyen is egy tanítói lakás, különösen ha nőtlen még a tanító úr? Ugyis tudja mindenki. Elöl a tanterem, aztán a tanító úr két szobája. Az elsőben kerek asztalka, széle körül felpattogzott politúrral, a sarokban vaságy, mellette dívány (az anyjától kapta a tanító úr), a falon önarckép, melyet fotográfia után rajzolt meg Koczák, aztán egy könyvespolcoeska, rajta a *Magyar Költők Kin-csesháza*, Jókai három regénye, hat-nyolc kötett Fantomas, a *Néptanítók Lapja*-nak több száma, Eötvös báró *Gondolatai*, Mikszáthtól a *Szent Péter esernyője*, két *Göre Gábor* s legfeljebb néhány kotta még. Egy tanítónak igazán nem telik többre. A másik szoba üres (majd hoz bütort az aszony), mindössze egy szekrény a falnál, szintén politúros, mellette a mosdóállvány s a sarokban a takarítónő söprűje. De rozmaringbokor szomorkodik az első szoba ablakában, harmónium áll az ablak mellett, saroknak, hogy világot kapjon s a tanító úr, ha nagyon megteelik és lefacsarodik a szíve, leül a harmónium elé s kien-gedvén a hangját, könnyít valamit a lelkén.

Tarján Laci körülnézett:

— Egyszerű kis lakás, Jánoskám, de boldog lennék, ha nekem csak ennyim volna.

— Laci pajtás, — sietett füligvörösén Koczák — van teneked tízszer ilyen lakásod s milyen úribátorokkal, csak az a baj, hogy sose akarsz hazamenni — s boldog zavarásban, hogy előkelő pajtása most így megtisztelte az ő szerény szobáját, nem találta a helyét, csak a tenyerét dörzsölgette. Utoljára is a harmónium elé ült:

— Játszok neked egy kicsit.

Néhány futamot csinált, aztán belevágott teljes erővel s a hangját is nekieresztette:

*Ki tanyája ez a nyárfás?
Nem hallik át a kurjantás...*

Zengő baritonja volt Jánosnak s összefonódván a harmónium mély basszusával, szinte megrázta a négy falat, aztán kivágódott az ablakon s szétterült a kertek fölött. S hallván ezt a szomszédasszony, felfülett egy pillanatra s bizonyosan azt gondolta magában: „a tanító úr megint házasodni készül“. Harsogott a harmónium, de zengő búgásán át is átvágott a tanító úr feltornyosult keserűsége. Tarján Laci lekönyökölt a díványon s maga is eltűnődött. Pedig nincs semmi az egész nótában, mindössze az kifogásoltatik benne, hogy odaát a tanyán semmikép se akarják meghallani a veszett kurjantást. Vélni lehet ennél fogva, hogy más legény után kacsintgat már a tanyás leánya...

Ahogy elhalt az utolsó ütemfoszlány is, Koczák felugrott s tenyerét odatette a homlokára. Pillanatra összenéztek s akkor azt mondta neki Tarján Laci, szinte apai hangon:

— Meg kéne házasodni, Jánoskám . . .

— Meg, meg, csak ne volnék olyan peches — és odaült Tarján Laci mellé. S most, hogy kicsit kiénekelte magát, eltűnt a szórakozottsága is és természetes hangon fordult a pajtáshoz:

— Nézd, Lacikám, neked elmondok mindent úgy, ahogy van. Kevés a jóemberem, de előtted szívemből fogok beszélni. Hiszen meg kéne házasodni, tudom én azt, csak végigesinálni nem bírom. Ne mosolyogj, Laci, de engemet borzalmas malőr üldöz. Értsd meg az Istenért, nyolcszor próbálkoztam már, de mindig gyalázatos eredménnyel! Csak két esetet mondok el, mert a vége úgyszemolyú blamázs lett mind a nyolcnak. Legelőször Kisztének vágtam neki, tavaly nyáron, hogy megkérem Turbucz tanító úr lányát, az Annust. De összeillettünk volna pedig! Hát nekivágtam, már a faluba értem, az Annuszívem már rám is mosolygott a georginák közül, pechemre azonban vasárnap délelőtt volt, templom után a ház előtt tereferélt mindenki, az egész világ tudta, hová megyek és milyen szándékkal, de az utolsó gondolatban úgy megijedtem, hogy görcs állt a térdembe. Valahogy még meg bírtam billenteni Annuska felé a kalapot, hogy „kezetcsókolom“, aztán továbbmentem. Szegényke, talán két napig is könnyezett a szégyentől. Disznóság, milyen gyáva alak vagyok!

— Ugyan, Jánoskám — mosolygott rá Tarján.

— Hagyd el, ne is mentegess! A többi esetem is hasonló, csak a legutóbbit mondom el. Június végén tanító-bál volt a fürdőben s hogy őszinte legyenek, kicsit csapni szerettem volna a szelet a tanfelügyelő lányának, mert reméltem, hogy tánc közben ez nem lesz olyan feltűnő. S tudod-e mi történt? Az első csárdásról lekéstem, mert

Lenkét (így híjják a gyöngyömet) elkapta előlem a gróf Andrássy kasznárja, tudod, az a sárgalábszárvédős fika, de nem kezdettem ki vele, mert nagy krakéler. A második táncnál már az enyém lett volna Lenke, már derékon is kaptam s nekiköszörültem a talpamat, de ekkor... Jaj, még most is megráz a hideg! Ekkor ugyanis az a betyár primás belevágott a bosztonba. Hüj, Lacikám! Csak tátogtam, kivert az izzadtság. Lenkének azt hazudtam hirtelen, hogy épp most hivat az édesapja az ivóba, csak egy percig várjon...

— S aztán? — sürgette kíváncsian Tarján.

— S aztán hazalógtam az erdőn át. Itthon három napig borogatást raktam a homlokomra, mert nem ismerem a bosztont. Hát ilyen hólyag vagyok én, Lacikám — fejezte be teljes keserűséggel.

De itt már Tarján Laci is felugrott s nevetett, de úgy, hogy a könnye csorgott. Aztán odalépett Koczákhoz, vállára tette a kezét s szeretettel nézett a szeme közé:

— Nincs neked más bajod, Jánoskám, csak tapasztalatlan vagy egy kicsit. Mert a naiv lelkedért én is irigyellek. De ezen segíteni fogunk. Egy hét alatt megtanítalak a bosztonra s még meg is házasítalak, amíg itt leszek.

Koczák szemet meresztett:

— Lehetetlen!

— Ugyan, ne gyerekeskedj! — s hátbaütötte tréfásan. — Meglesz, ha mondom!

Koczák Jani egyszerre olyan lett, hogy madarat lehetett volna fogatni vele. Hálásan szorongatta a Laci pajtás kezét, aztán odament a könyvespolchoz, piroskötésű könyvet keresett ki. Tarján Laci elé tartotta s felsóhajtott:

— Pedig mennyit tanulmányoztam ezt a kötetet.

Tarján László kezébe vette, ránézett a címlapra s fejet csóvált kedves bosszankodással. A fedéllapon ugyanis cifra huszártiszt nyújtotta a karját egy erősen befűzött, legyezős delnőnek s a tetszelgő pár alatt szóról-szóra ez állt:

A PESTI MŰVELT TÁRSALGÓ

Nélkülözhetetlen kézikönyv mindazok számára, kik a társaságban magukat megkedveltetni óhajtják. Tartalma: Illemszabályok. A régi Istenek neveinek jelentése. Pas de quatre. Kártyafortélyok. Szeszély-szigrák (Anekdoták). Humorisztikus. Komoly költemények, Egészen új virágnyelv. Házassági ajánlatok. Legnagyobb részben saját tapasztalása után szerzé

EGY PESTI ARSZLÁN

Ára 1 frt. ezüstben.

Tarján Laci lapozott pár oldalt s megint fejet csóvált:

— De Jánoskám, hogy az ördögbe adhattad magad ilyen számárságra! Pedig látom, gyakran forgattad, mert sok benne az aláhúzás.

Koczák kínosan érezte magát:

— Muszáj volt Laci, muszáj volt. Mert ha egyszer komoly terveik vannak az embernek, kurizálni is kell tudni.

Tarján fölnevetett:

— Persze, hogy kell. De ki beszél ma szeszélyszigráról meg dalidóról s kinek fontos egy társaságban a Zefír Isten jelképi jelentősége? Jani te, Jani! No, majd eligazítjuk azt a kis családalapítást.

Aztán elbeszélgettek még sok mindenről. Amikor Tarján László elköszönt, Koczák még utána is kiáltott:

— A Társalgót valahogy ne említsd Marcsának, mert kútba ölöm magamat!

Mire hazaért Tarján Laci, otthon már ozsonna után voltak. Bort látott a veranda asztalán, a nemzetes úr éppen töltött, Kende szolgabíró felhevülve állt a középben s előtte, háttal az ajtónak, egy dacosképű fiatal legény.

— Hát mennyi pofont is kaptál összesen a nemzetes úrtól, Párnahaj Miska? — kérdezte a szolgabíró.

— Négyet — mondta sötéten a legény.

A szolgabíró erre úgy vágta képen a legényt, hogy hátratántorodott:

— Ilyen volt az első, Miska?

A legény összevágta a fogát, düh lángolt az arcán, de nyugodtan felelte:

— Igenis, szolgabíró úr.

A szolgabíró most másodszor is pofonverte, de úgy, hogy a legény a falnak esett:

— Ilyen volt-e a második, Miska?

Párnahaj Miska itt már tenyerébe kapta az arcát s könyörögni kezdett, hogy ne bántsa tovább a nagyságos szolgabíró úr, inkább munkába áll s teljes hűséggel szolgálja tovább is a nemzetes urat...

— Mars ki s lódulj rögtön az istállóba, — ordított rá Kende — mert csendőrökkel veretlek vasra!

Tarján Laci elképedve állt ezalatt a szoba ajtajának dűlve s ahogy elkotródott a legény, félhangosan mondta maga elé:

— Hallatlan...

A nemzetes úr poharat nyújtott neki is:

— Koccintsunk, fiam. Látod, így kell elbánni az akasztanivalókkal!

— Köszönöm, keresztapa, nem iszom — felelte. — Veled pedig nem koccintok, Kende, mert komisz alak vagy. Így bánni el egy védtelen emberrel!

Kende ránézett, pillanatig mintha habozott volna, de aztán derűs képet vágott:

— Nagy idealista lehetsz te, testvér...

— Mint az apja volt — tette hozzá a nemzetes úr és elnevette magát, de visszafojtott ingerültség volt a nevetése.

— Proszit, szolgabíró úr!

Tarján Laci szótlanul a szobájába ment, odaállt az ablakhoz, összefonta a karját s úgy bámult ki a kertbe. Kint setétedni kezdett már, mikor arra ocsúdott, hogy valaki megérinti a karját. Marcsa volt:

— Apa kicsit pattog, de jól tetted, hogy odamondtál nekik. Igazad van, mama is azt mondja. Miért vagy olyan rosszkedvű, Laci?

III.

Este a takarítónő behozta a vacsorát: rántottát nyole tojásból, savanyított ugorkával. Koczák észrevette, hogy a már nem ifjú Pacsutánénak hátul vizes nemcsak a lityája, hanem a szoknyája is.

— Talán bizony öntözködött, galambom!

Pacsutáné előadta erre, hogy délelőtt túrót vitt a városba, zajdában, de útközben sírni kezdett a túró s erre a savó mind, de mind végigfolyt a hátán.

„Még a sarkam is vizes volt, tanító úr“

— Van-e valami újság, Pacsutáné? — kérdezte Koczák, csak épp, hogy kérdezzen valamit.

Pacsutáné eltöprengett, hogy a mai napról tud-e valami érdemlegeset s így intézte a szót Koczákhoz:

— Hát volna éppen volna, de csak úgy beszélhetem el a tanító úrnak, ha magábatartja.

— Persze, hogy magábatartom.

— Hát akkor elmondom, de csak a tanító úrnak. Tegnap fentjártam a nemzetes úréknál s ahogy diskurálunk a konyhában, azt mondja egyszer a szakácsné, no hallja, Pacsutáné, de furesák is ezek az úrikisasszonyok. Kérdezem a szakácsnétól, mért, mert fúrni kezdett, hogy milyenek az úrikisasszonyok? Azt mondja erre a szakácsné, hát itt van mondjuk a mienk. Nincs elég jó dolga s a helyett, hogy jól kialudná magát, hajnal előtt fölkel az ágyból, csak egy nagykendőt hajít magára, aztán hátra-lopózik a nagykertbe, de mezítláb s ott járkál a harmatba vagy egy félóráig. A kisasszony azt mondta nekem, mondta a szakácsné, hogy az jót tesz az egészséginek. Én meg azt mondom, folytatta Pacsutáné, hogy a kisasszony még szebb akarna lenni. Pedig olyan ígézetes most is, hogy a szemével veri meg, akire ránéz.

— A szemével veri meg? Ez igen jó kifejezés ám, Pacsutáné!

— Hát hogy jó-e, ahhoz én nem értek, csak azt mondom, tartsa magába a tanító úr, amiket hallott, mert csak én szenvedném meg, ha valami pletykába keveredne a kisasszony — s kivitte az eszcájgot.

Koczák maga elé meredt s csettentett hozzá:

— Ezt se lenne rossz megtapasztalni...

Így maradt sokáig. Csak elsötétült arcán látszott, hogy szokatlan gondolatokat keverget az agyvelejében.

Odakint késő éjszaka volt már, amikor felállt s elfújta a lámpát. Aztán előkereste a kampósbotját, becsukta az ajtót s kiment. Csöndesen végigsurrant az udvaron s ráfordult a nagyutcára. Békességben aludt már a falu, a jegenyék kísérteti csöndben hallgatóztak s ahogy Koczák végiglopózkodott az utcán, a paticsfalú apró házak már hűs lépésről visszaverték cipője koppanását. A harangláb előtt váratlanul Tarján Laciba meg Drabik mesterbe ütközött bele. Koczák azt füllentette nekik, hogy fáj a feje luftolni jött ki, nincs kedve velük tartani, igaz, hogy nem is marasztalták. Mindjárt neki is vágott a templomköznek, Tarján és Drabik pedig a felvégnék indult el, nagy közökben egy-egy szót váltva egymással.

Maguk megett hagyták a falut, az országúton voltak már. Tarján halkán odaszólt:

— Beszélhetsz, Menyus.

Drabik Menyus gondolatokba mélyedve haladt az oldalán. Póznaalakja olyannak tűnt föl hirtelen, mint egy hazafelé ballagó bánatos kísértet (ha egyáltalán lett volna hazája valahol Drabik Menyusnak!), csak az orra vált ki éles és fenyegető vonalban. Drabik maga elé dűnnyögött:

— Nem bánom. De idefigyelj aztán. Nem szeretem kétszer elmondani a régi dolgokat, mert csak keserítenek.

Sóhajtott:

— Ott kezdem, mikor megházasodott az édesapád, mert ekkor tűzött össze először a nemzeti úrral. A nemzeti úr is megkérte akkoriban az édesanyádat, de ezúttal pechje volt, hiszen értesz. Édesapád csak mosolygott rajta, annál többet bosszankodott a nemzeti úr. Ő is megházasodott aztán s elvette az édesanyád unokatestvérét, mármint a keresztanyádat. Várj csak, hadd gondolkozzok egy kicsit, mert sorrendbe akarok beszélni.

Tarján Laci hallgatagon lépegetett mellette.

— Mert nem fog születni még egy olyan ember, mint az édesapád volt! — folytatta Drabik Menyus. — Menj csak haza Lodomérba s ha meghallják a szegény emberek, hogy itt van a Tarján Zoltán főbíró úr fia, sírva esnek eléd a porba. Mert nagyon szegények lettek az istenadták s kolduséletük ott kezdődik, amikor oly rettenetesen kellett meghalnia az apádnak. Igen. Az édesapád, mihelyt asszonyt vitt a házhoz, nem kényelemre rendezte be magát, mint más főszolgabíró tenné. Hallgass csak ide! Tarján Zoltán erős, vállas ember volt, piros arccal, hiszen emlékszel rá valamit és olyan szemmel, hogyha ránézett valakire, hát összevacogott a foga. Tudom, mert a jobbkeze voltam. Ha valami időt szakított magának, mindig tanult, nem egyszer éjfélután is világos volt az ablaka, de maga is írt komoly könyveket. S nem elégedett meg annyival, hogy aktákat firkálgasson alá az irodában, hanem kiment a falvakba s ott személyesen nézett minden kicsiség után. Ez csak az elején volt így, mert később nagy dolgokat vitt végbe. Látta ugyanis a nyomrúságot s ekkor valami olyanra határozta el magát, hogy először bolondnak mondták és mosolyogtak rajta, de két-három esztendő múlva már megdöbbenek miatta s mi alatt a magukrariadt jószándékú emberek bámulva tekintettek rá, az ellentábor is megmozdult, de iszonyatos volt ez a megmozdulás! Sírni szeretnék, ha rá gondolok, mennyi volt az ellensége, hogy nőtt és dagadt ez a sötét légió s hogy verték le a lábáról szegény Tarját. De a nép a kezét csókolta s úgy nézett rá a pan nagyságos úrra, mintha az Istene lett volna.

Ezalatt felértek a temetőhöz s leültek az első sírdombra. Köröskörül kék színben derengett az éjszaka s

messziről idelátszottak a városka lankadatlanul lobogó ívlámpái.

Drabik díjnok észak felé mutatott a kezével:

— Látod amott azt a négy-öt pászortüzet? A Vihorlát az! S nézz arra messzebb, északkeletnek, ahol egyre sűrűbben pislognak azok a tüzek. A Verhovina az! Ezek a tüzek a magyarság utolsó őrszemei. A tüzek körül félig meztelen emberek guggolnak s egyik őrtűztől a másik őrtűzig üvöltenek át egymásnak a nyomorultak. Én hallottam egyszer egy ilyen kétségbeesett vonítást és sírva fakadtam rá, mert ezt a jajkiáltást részvétlenül verték vissza az erdők s nem volt lélek, aki meghallotta volna és összerázkódott volna tőle a Tisza tájékán. Ebbe a riasztó és szakadatlan éjszakai jajgatásba fogunk belepusztulni mi valamennyien s nem lesz ember, aki megkönyörülne rajtunk, mert a mi szívünk sem esett meg, mikor a szegény rusnyákok éhségtől tébolyultan nyujtották ki tenyerüket az Alföld felé: — testvér, segíts!

Lehajtotta a fejét Drabik Menyus, hallgatott. Aztán folytatta, de már bágyadtabban.

— Egy ember volt csak, aki meghallotta ezt a szívetrázó kiáltást az éjszakában: az édesapád. Azt mondtam, hogy először csak érdeklődött, körülnézegetett. Igenis. De akkor egy olyan gondolatra határozta el magát, mint előtte senki s ó, ha eszembe jut, hogy élt attólfogva, hány éjszakát koplaltunk át a havasokon, hogy állt szembe egymaga százezer idegennel, ó, ha eszembe jut mindez, hát még ma is megilletődöm. Tarján Zoltán egymaga indult hareba egy sötét és veszedelmes faj ellen, mely úgy ellepte már akkor az egész Verhovinát, mint a szőröshernyó az erdőt. Ha ismernéd ezt a lobogószemű fajtát, Tarján Laci, még az álmaidban is e szörnyű emberek kergetnének. Ahová

lép, amihez egyszer hozzányúl ez a nép: minden elpusztul ottan. Egyszer azt olvastam róla valahol: „Ez a faj arra van kárhozátva, hogy vesztére legyen az embernek, akivel érintkezik; a háznak, ahol lakik; az állatnak, amellyel dolgozik. Maga is érzi végzete súlyát: íme, sötét ruhában jár, mintha gyászolná azt a pusztulást, mely őt körülveszi. Mosolyát nem látod, örömét nem hallod. Szemlesütve jár s ha rád emelei sötét tekintetét: azt véled, hogy a mélységekből sugárzik feléd valami baljóslatú fekete tűz.“ Ezt olvastam, Tarján Laci s mikor nekilátott az apád, hogy kiemelje az elsüllyedt népet, először is e szörnyű fajzattal találta magát szemközt. Mit tegyek még hozzá? Beszéljek az irtóztató erőfeszítésről, az átkínlódott éjszakáról, vagy a hajszákról, melyeket felülről zúdítottak az apád nyakába? Ha kíváncsi vagy rájuk, olvasd el az akkori újságokat. A ladoméri járás mélyén felnyúlt, egészen a határszélig, volt dolgunk elég, mert mással nem törődtünk, csak magunkkal. Egy év mulva minden rusnyáknak volt egy kis tehene, minden harmadik faluban volt már szövetkezeti bolt, a legtöbb falueskának volt már legelője. S ahogy kezdett magához térni az elájult nép, abban a mértékben kezdtek jajgatni odaát. S ezt a jajgatást meghalották a kormányban is, mert ezt már meg *kell*ett hallani! Értesz engem? Ettől fogva iszonyú erővel kezdte fojtogatni Tarján Zoltánt egy végzetszerű kéz. Ez magában még nem lett volna baj. Mert az első évben magához kérette szegény Tarjánt a főispán s megfogta bizalmasan a kabátgombját: „mi hivatalosan tudunk is, nem is arról, amit csinálsz. Mindenesetre nagyszerű ember vagy s a miniszter úr minden dolgotat jóváhagyja...“ A második évben már a miniszter rendelte magához a nagyszerű embert s négy szemközt azt mondta neki: „tőlem tehet, amit jónak lát,

akár az egész Verhovinán. A támogatás ezentúl sem fog elmaradni...“ Ekkor láttad volna az apádat, Tarján! Most már csodaembernek hittem én is. De persze, kormány jön, kormány megy, közbe az újságok külön rovatot kezdtek Tarján főbíró ellen s minek folytassam? Olvasd el az akkori lapokat. Olyan csaták se voltak még, mint ma tizenhat éve az apád miatt! Aztán jött egy új miniszter, magához rendelte szegény Tarjánt s bizalmasan annyit mondott neki: „barátom, most már igazán elég volt a nyugtalankodásból...“

Drabik díjnok itt megállt. Ahogy megint beszélni kezdett, harag és keserűség volt benne:

— S ekkor lett a legnagyobb Tarján Zoltán! Mert ahelyett, hogy békétlenül visszavonult volna, odavágott a főbírói asztalra: „hát jól van, elmegyek innét, de ott van még a birtokom!“ És most, hogy megvontak tőle minden segítséget, a magáéhoz nyúlt hozzá. Az emberek azt mondták, megőrült, a rokonság bolondok közé akarta záratni, a nagymama sírva jött ki a szobából, Balogh pedig, mármint a nemzeti úr, fölkereste még egyszer: „hát el akarsz veszteni mindnyájunkat, te veszett ember!“ Tarján Zoltán valósággal kidobatta a sógort, de hogy is tudott volna az édesapádig emelkedni föl a nemzeti úr! Abban ugyan igaza volt Balognak, hogy az apád miatt mindig több kellemetlensége lett a rokonságnak is, mert az a bizonyos végzetszerű kéz mindenhova elér s ha a világ másik végére menekülsz előle, még ott is torkonragad és megfojt s ezt jól jegyezd meg magadnak, Tarján Laci! De hol is hagytam el? Igen. Az édesapád nem törődött senkivel, az anyád úgyis ráhagyott mindent, sőt még biztatta is, mert olyan asszony volt az anyád s ezt is jól jegyezd meg magadnak, Tarján Laci! De akkor már igen nehéz sorunk

volt, minden lépésnél megbotlottunk, a birtok fogyni kezdett, édesapád mindig idegesebb lett s már nem mert puska nélkül járni, mert tudtuk, hogy a bokorból is lesnek utána. Ugyanakkor kisütötték róla, hogy hivatali ideje alatt, de már két évvel előbb, tizenhét forint sikkadt el a szolgabírószágon. Mindenki felzúdult a képtelen gyanú ellen, csak az apád rezzent össze s ezúttal — legelőször. Emlékszem, hogy egy hegyi kiránduláskor egyszerre csak hozzám fordult: „Drabik, mondja meg igaz lelkére, nem lehetséges, hogy én szórakozottságból esetleg zsebrevágtam volna azt az összeget s később megfeledeztem volna róla?...“ Lassan híre terjedt, hogy Tarján kezd megzavarodni. Egyízben az alispán látogatta meg: „legyen eszed, fiam, hogy tehetsz föl magadról ilyen badarságot!...“ Most már nemegyszer éjjélután zavart föl: „Indulunk, Drabik!...“ Felültünk a hintóba, mert mindig hintón járt szegény, reggelre egész ismeretlen helyen bukkantunk fel s ha ilyenkor észrevett egy eszímás kazárt, ahogy a krumplitábla szélén pipázgatott s a táblán-tíz tizenkét nyomorult ember görnyedt a télen megitatott félliter pálinka fejében, Tarján ilyenkor csak lepattant a hintóról s bikaesökkel verte véresre a rabszolgatartót, az embereknek pedig odakiáltott: „Menjenek haza, ostobák!“ Azelőtt soha sem tudott volna ennyire megfeledezni magáról. Ekkor annyira jutott már, hogy a nép is keresztet hányt magára, ha szembejött vele. Valaki fülükbe bocsátotta, hogy a pan nagyságos urat megszállta a rossz lélek. De én, aki utolsó lélekzetéig hűséggel kitartottam mellette, aki láttam nagy álmait s később szánalmas vergődéseit saját-maga ellen, én még bizonyosság vagyok rá, hogy Tarján Zoltán még e kétségbeejtő lelkiállapotában is nem egyszer felfelsóhajtott éjfelek után az ágyból:

— Ó, megölt terveim! Ó, megrontott életem!

Drabik Menyus lehajtotta a fejét. Csak sokára fejezte be, majdnem suttogva:

— Abban az időben sehogyse ment többé a dolgunk. A nép itt is, ott is elvesztette magát, mert nem volt senki már, aki szakadatlanul a sarkában legyen s a nagy vagonból mindössze Ladomér maradt meg. Szomorúság volt az egész ház s Tarján Zoltán ebben az időben egyre többször vitatkozott sajátmagával. Egy őszi délután újra befogatott, a szomszéd falut akarta meglátogatni. Az út közepetáján leszállt a kocsiról, hogy a hegyoldalon át toronyirányt vág neki a falunak. Vette a puskát, én visszamaradtam. Alig tűnt el a cserjés mögött, puska lövés hallik. Arrafelé futok eszem nélkül, odaérek: a pan nagyságos úr véres fejjel, holtan hever a földön... Eddig van. A puskát megnéztem aztán, az egyik patron üres volt. Kérdés marad, *kinek* szánhatta ezt az utolsó golyót? A hírlapok megírták egyébként, hogy Tarján Zoltánt halálba vitte a lelkiismerete, de a népből, amelyért mindent kockára tett: békés otthont, nyugalmas életet, még az életét is, — a szegény népből sohasem lehetett kiírtani a hitet, hogy pénzért puskázták le a pan nagyságos urat. A végére értem, testvér...

S itt leengedte fejét a vén díjnok. Nagyon késő volt már. A Fiastyúk váltakozó fényben hivogatta csirkéit az ég második negyedében, a lápos fölött lenge köd teregette az ezüsthálót s távol északnak meredeken zuhant már lefelé a Göncölszekér rúdja. Drabik egyszer odafordult Tarján Lászlóhoz: a fiú két térdre dülve kuporgott mellette a sírdombon s tágranyitott szemmel bámult a sötétségbe, a Verhovina gazdátlan tüzei felé... Később megint a falun botorkáltak át. Tarján hallgatott. Drabik szakadatlanul

beszél s most már dühösen, szinte kétségbeesve tüzelte a fiatalembert. Mély csöndben aludtak az apró házak, a tücsök se szólt már, csak a templom felől jött egyetlen bánatos tülökhang s utána furesán elnyújtva énekelt két sort Guba Gergely, a lelkek és javak éjjeli pásztorá:

*Kettőt ütött már az óra,
Rég felült a tyúk az ólra...*

Aztán még iszonyúbb lett a hallgatás. Ők ketten pedig botorkáltak ezalatt. Már túl voltak a falun is, később megint a kertek hátában vették magukat észre. Drabik egészen rekedt volt:

— Űgy, Űgy, Tarján Laci! Kezd csak te szépen ott, ahol az apád összeesett. Én mondom ezt neked, én, Drabik Menyus, aki negyvenhat esztendő alatt sokat tapasztaltam, szenvedtem és koplaltam. De magyar voltam mindig! Egyszer sírva, máskor káromkodva s ezért kellett mindig lejjebb csúsznom. Erre is rátérek majd egyszer. Jól jegezd meg, amiket most hallottál Drabik Menyustól és ne felejtse el, hogy Drabik Menyus mindig oda fog állni melled, hogy megsegítsen vén vállaival.

Tarján László nem felelt rá semmit. A díjnok elgondolkozott, olykor maga elé dörmögött. Később hozzátette még:

— Igaz, egy másik tervem is volna veled. Űgy számítottam ki napközben, hogy célszerűen cselekednél, ha feleségül vennéd Maresát. A kislány is rászolgálna, mert jó gyerek, de főszempontom ezáltal elsősorban a robbantás lenne. Hogy röhögnék a markomba, ha sikerülne begyujtani annak a monoklisnak, értem alatta a szolgabíró, hogy ne is említsem Gabriella közanyánkat. Kőlyika esne az ol-

dalukba! — s itt felkuncogott. — De ez csak mellékes terem, mert aki nagy dolgokra készül, szabadon kell maradnia. Legalább nem sír utána senki, ha véglegesen letörték. Hej, testvér, aki egyszer letört, az repült is valamikor, letörni tehát érdemes! A letörés tartalmat ad az életnek, e nélkül kis kapcadarab minden, az élet is. Persze, azért elvehetnéd Marcsát. Sajnáltnám szegényt...

— Nem veszek én el senkit, Menyuskám — szólt hosszú szünet mulva Tarján. — Holnapután indulok haza.

— Helyes a szólam, öcsém — örült titokban a díjnok. — S ha bajba kerülsz, csak üzenj Drabiknak s Drabik mindjárt segítségére fog menni... Mi volt az? Hallottad?

A nemzetes úr gyümölcsöskertje mögött ültek mind a ketten, a harmatos fűvön. A tavarnai erdő fölött mintha opálhideg-szín akart volna föltetszeni, mintha pirkadni próbált volna. A kert sűrűjéből hirtelen nesz jött errefelé, mintha valaki igen óvatosan, lábujjhegyen tapogatózott volna a fák alatt. Pillanatig felfüleltek mind a ketten, de nagy csönd állt be újra s erre megjegyezte Drabik, hogy képzelődtek csak... Ugyan ki mászkálna ilyenkor a kertben?

A kertben pedig valóban mászkált ezalatt valaki s természetesen senki más, mint Koczák János. Mert füllentett a gyerek, amikor azzal vágta ki magát az este Drabik meg Tarján előtt, hogy megfájdult a feje s csak luftolni jött ki keveset. Ó, Koczák János fantasztikus tervet főzött ki magában ezen az éjszakán, mialatt össze-visszakószált a nagyutcán, a templomdombon meg a kertek sövénye táján! Érezte, hogy nem egészen tiszta munka, amire most készül, nem egyszer maga is visszaborzadt s ilyenkor meg-

rótta sajátmagát: „Komisz alak vagy, Jánoskám...“ De ha arra gondolt, hogy a világ összes nőtlen tanítói közül egymaga leshet meg egy fiatal leányt, mikor a hajnal derengésében egyesegyedül, mindenről és magáról is megfeledkezve, hajadonfőtt, mindössze egy nagykendővel a vállán s meztelen lábbal sétálgat majd előtte a harmatban, — ó, ha erre gondolt Koczák, forróság ütött ki rajta s ilyenkor még biztatni kezdte magát: „no, ne vacillálj csak, János!“

S két óra után meg is indult János. Óvatosan a falu alá lopózott, hátul bemászott a kerítésen s rövid terepszemlét tartott. A középtájon, gyümölcsfák közt s hátulról négy hárstól beszélve, keskeny tisztás feküdt. „Csak ide jöhet ki“, — gondolta s kiválasztván egy öreg körtefát, megnyálazta a markát, két lábszára közé kapta a törzsét s szuszogván, felerölködött a középetájáig, ott kiszemelt egy megfelelő ágat s teljes hosszában reáhasalt. Biciklisapkáját viszont a zsebébe gyűrte, hogy az ellenző ne ártogasson neki az eset várható megtapasztalásában. És mialatt a körteágon hasalगतott János, fokonkint mintha ébredezni kezdett volna az élet. Először is a tavarnai erdő fölött szederjesbe fordult az ég legalja, később két-három elnyujtott kakasszó jött idáig a majorság felől, ugyanakkor hűvös légáram sétált errefelé a tarlókról s halkán megborzolta a fákat. János pedig hasalगतott. A bokrok kiléptek a derengő homályból, gyöngye köd emelkedett a jegenyék fölé, a csúreereszben hangos veszekedéshez láttak a verebek s a pázsiton megcsillant a harmat. Koczák kinyujtott nyakkal lihegett a ház irányába, már vagy fél-órája lihegett így, mikor hirtelen úgy érezte, mintha vilanszikra csípte volna tarkón s a szíve veszettül kezdett kalimpálni...

Mert a kisajtón át ugyanakkor a kertbe surrant ki Maresa.

Először körülpillantott habozva, félénken, aztán összefogta magán a nagykendőt s a tisztásnak indult... Jött... A haját szabadon hagyta, ahogy éppen kilopózott a szobájából s mikor belegázolt a harmat ezüstjébe, kis szünetre mintha elmosolyodott volna... S amerre elhaladt, zöld csík maradt utána a gyöngyöző ezüsten... Jött lehajtott fejjel, óvatosan lépkedve a magas fűben, melyből csak itt-ott villant ki egy pillanatra az apró lába...

— Legfeljebb harmincötös cipője lehet — sóhajtott maga elé János és hideg verejték ült ki a homlokára.

...Maresa pedig jött... Szoknyája végigsepert a fűvön... Jött, valami álomszerű lejtéssel s a közben valami szokatlan dallamot dúdolgatott magában... A dallam is olyan álomszerű és szomorú volt, hogy Koczák szinte bűnbánást érzett:

— Nos, aljas fickó vagyok, de nem baj...

Maresa túlment a körtefán, Koczák utánaesett és felnyöszörgött: — Istenkém, Istenkém, ha engem megcsokolna egyszer egy ilyen lány, talán meg is halnék!... A tavarnai erdő fölött cinóberfényben lángolt már az ég: világosodni kezdett... Maresa most visszafordult... Hirtelen csak felkapta a fejét s ösztönös rebbenéssel a körtefa irányába nézett... Így maradt egy szünetig, de aztán nyugodtan tovább indult, megint azt a mélybánatú két sort zümmögve maga elé, hogy Koczák János maga se tudta, miért, de a szívbeli fájdalomtól hirtelen majdnem elkönyvezte magát a körtefán... Maresa a tisztás szélén lépett már, de ekkor csak megállt... Megállt, körülóvakodott egy pillanatra, nem látja-e valaki s lehajolt... Úgy látszik, valami beleakadhatott a szoknyájába, mert félig

az orgonabokor alá állt, ügyesen megemelte a szoknyája szélét s ugyanakkor elővillant a bokája...

Koczák János égő szemmel tapadt a lány minden mozdulatára s mivel Maresát félig eltakarta a bokor, tovább csúszott az ágon, hogy szemeltarthassa. S ahogy Marcsa megbillentette a szoknyáját, szegény Koczák félőrülten hebegte:

— Ezért érdemes volt élned, Jánoskám...

Am ahogy ezt mondta, váratlanul érezte, hogy az ág meghajlik alatta, egyszerre éles reccsenés, az ág leszakad, Koczák alól kiszalad a kert, ő maga repülni kezd, iszonyú ütés éri a jobboldali bordáját, még emlékszik rá, hogy egy nagyot jajgat s aztán...

... Tarján Laci egészen kikelt magából, mikor a nagy-utcán elbúcsúzott Drabiktól. Ez az éjszaka végleg kiforgatta. Már világos volt. Sietve szaladt fel a jegenyesoron s a ház előtt arra riadt rá, hogy tárva-nyitva a veranda. De csak akkor képedt el igazán, mikor — a feljáróajtó rácsának támaszkodva — észrevette Maresát... Szétbontott kendővel, mezítláb és remegőhalványan...

— Az Istenért, mi történt veled?

— Vezess föl, Laci, mert rögtön elájulok — s a karja után nyúlt.

De mire a fiú fölvitte a verandába és leültette, már mosolyogni szeretett volna:

— A kertben járkáltam, de letörött egy ág s jaj, úgy megijedtem...

Tarján otthagya a leányt s a kertbe futott. S a körte-fánál, a leszakadt ág alatt megtalálta a nyöszörgő Koczákot.

— Hát te mit keresel itt? — és rázni kezdte, de szegény János alig bírta kinyögni, hogy jaj, a bordája...

Tarján egy pillanatra megzavarodott. Az iskola a falu túlsó végén van s magukhoz csak nem viheti be! Mi történhetett itt? Aztán hamar-ötlettel kiszaladt az utcára s Drabik után kiáltott, ki akkor már loholva baktatott a harangláb tájékán. Drabik futólépésben érkezett meg, nem teketóriázott sokat, hanem megkapta Koczákot a két lábánál, Tarján a fejét fogta fel s úgy zörgettek be a jegyzőéknél.

Gabriella asszony ijeden reteszelve ki az ajtót s ahogy meglátta a halott Koczákot, összecsapta a kezét, de magában előre ujjongott az egyelőre még ismeretlen részleteknek:

— No, de ilyet! No, de ilyet!

Tarján pedig azt mondta Drabiknak:

— Fogass be azonnal s kísérd be a kórházba, mert azt hiszem, komoly baja van.

Gabriella asszony pohárka pálinkát kerített ezalatt, keservesen csak belesegítette valahogy a tanítóba, a tanító fel is nézett egy pillanatra, de mikor faggatni kezdte a jegyzőné, hogy kiakarta eltenni láb alól s milyen okok miatt, hidegen legyintett:

— Egy lovag inkább elpatkol, de nem nyilatkozik...

Tarján László hazaindult. Marcsát már nem találta a verandán.

IV.

— Mert lásd, Gyurka, így, ahogy most indul, nem lesz jó vége a dolognak — hadarta a jegyzőné. — Hiszen **nekem igazság** szerint semmi közöm az egészhez, de ha **hírbekertül** a házad, azért már neked kell felelni. Hát ezért **mondom neked jóelőre.**

— Hogy történt? — kérdezte halkán a nemzetes úr.

— Hiszen ha tudnám! — békétlenkedett Gabriella asszony. — De hajnal óta majd szétmegy a fejem! Kint még sötét volt, zörgetnek. Kinyitom az ajtót, Drabik meg Tarján úgy cipeli befelé a tanítót, mint egy zsákot. Fag-gatom, mi lelte? Olyan, mint a halott s csak annyit mon-dott egyszer, hogy ő lovag, ami azt jelenti, úgy-e, hogy asszony vagy lány lehet a dologban. Most már tudjuk, hogy a körtefáról verhette le valaki, vagy hogy talán le-esett a mafla. Mindegy. De mit keresett Koczák éjszaka a kertben? Megmondom. A lányod járt a kertben.

— Az én lányom? — hüledt el a nemzetes úr.

— Úgy van. Csak ne légy ideges, ráérsz arra később, mert cifrább dolgok is következnek. A baktértől tudom, hogy Tarján, meg Drabik ma egész éjszaka kószált a te-metőben, meg a kertek alatt. Mit akar Tarjánnal ez a vén alak? Én gondolom, hogy rontani kezdi, tudod, milyen tökéletlen...

— Drabik rendes ember — állapította meg rövidesen a nemzetes úr.

— Rendes ember? Jól van. De egyet ne felejts el, hogy ez a rossznézéstű díjnok Tarján főszolgabírónál szol-gált igen sokáig s azt is rontotta, a mostani szolgabíró-t meg úgy kezeli, ahogy a báró se beszél a pecéjével. Hát itt az összefüggés! Hogy nem hiszed? Hát akkor Tarján tegnap délután mért mondta Kendének, hogy komisz fráter? A te vendégednek, a te házában, a te jelenlé-tedben!

— Ezért úgyis összeszidtam volna.

— Összeszidta volna? Hát csak szidjad. Nekem semmi közöm a te dolgaidhoz, de akkor mondd meg, hogy jön össze éjszaka a kertben Marcsa meg Tarján, mit ke-

res ott Koczák és miért kell onnét Koczákot félholtan kihozni? Itt valami terve lehet Drabiknak. De ha már annyira a pártján vagy, csak egyet szeretnék tudni! Nem akarom bántani a keresztfiadat, mert semmi közöm a dologhoz, de az sehogy se fér a fejembe, mért akarja egy okos fiatalember a saját unokahúgát kompromittálni . . .

A nemzetes úr ösztönösen tartott az idegen szavaktól s most felszisszent:

— Már hogy akarná kompromittálni! Ne beszélj ostobákat!

— Hiszen nem is úgy akartam mondani, — kezdte kedveskedve a pillanatnyi visszavonulót Gabriella asszony, — csak te értetted rosszul. Nem hogy ő akarná kompromittálni, de úgy fogja hinni mindenki, hogy akarta . . .

No, itt már vörös lett a nemzetes úr:

— Ne bosszants, mert komiszul jársz velem! Honnét fogja azt megtudni mindenki, hiszen csak te tudod még! Vigyázz a szádra!

Gabriella asszony elsodálkozott:

— Ejnye, hallod! Csak nem teszed föl rólam, hogy éppen én akarnék ártani neked, aki annyira le vagyok kötelezve egész családnak! Érts meg, Gyurka és gondolkozzál nyugodtan, én csak fel akartalak világosítani, mert ezzel tartozom nektek. Lásd, Tarján két napja sincs még itt s már ilyen dolog történhetett. Hátha még tovább marad? Nem a fiú ellen beszélek, úgy vegye el álmomat az Isten, csak hozzád szólok okosan. Előbb-utóbb, ha ismétlődik az ilyen dolog, csak ki fog menni a híre, neked pedig eladólányod van. Na ládd, csak most jut eszembe, hogy valamit említeni is akartam, de ezt igazán csak négy-szemközt.

A nemzetes úr ismerte Gabriella asszonyt, de Gabriella

asszony mégjobban a nemzetes urat. A nemzetes úr szívesen meghallgatta Gabriella asszonyt, a végén úgy tett, mintha az egészségből nem érdekelné semmisen s többnyire azzal vált el: „sok számárságot összefecsegsz, te asszony.“ De Gabriella asszony évek tapasztalatai nyomán jól tudta, hogy a nemzetes úr mindig megjegyezte magának a tanácsot, szórul-szóra a szerint cselekedett de tört és zúzott volna, ha ezt valaki a szemébe merte volna mondani. Mert az őszinte szót, ha rávonatkozott, mélyen restelte s ezt hirtelen fölháborodással igyekezett takargatni. A nemzetes úr most is türelmetlenül s a szemében valami gyanakvó fénnel sürgette meg az asszonyt:

— No, mi az?

— Hát tudod, Gyurka, — kezdte nagyfenékkal a szót, — igazság szerint semmi közöm hozzá s csakis azért hozom fel, hogy meg ne lepődj rajta, ha sor kerül rá. Kende megjegyzéseiből úgy veszem ki, hogy komoly szándékai vannak...

— No, és?

— No, és? Csak úgy mondom ezt neked, hogy legalább addig is gondolkozzál rajta.

— Ez a lányom dolga — felelte kurtán a nemzetes úr.

A jegyzőné úgy tett, mintha meglepődnék:

— Ejnye, Gyurka, de furesán beszélsz máma! Alig ismer rád az ember. Hát persze, hogy a lányod dolga, de egy kicsit talán a tied is. Mert ha egy henteshez akarna menni, ahhoz mégse adnád, úgy-e? No, látod! Azért mondom csak, mert rád nézve kényes lehetne...

— Mi lehetne kényes rá nézve?

— Nono, de heveskedsz! Csak azt akartam mondani, hogy jó lenne talán, ha én világosítanám fel ügyesen Tarjánt, ámbár nekem semmi közöm a más családi dolgaihoz...

A nemzetes úr vállat vont:

— Csakugyan semmi közöd, ebben igazad van. Miat-tam különben tehetsz Tarjánnal is, Kendével is, amit akarsz — és kiment.

Gabriella asszony e délelőttön teljesen meg volt elé-gedve magával. Egyszer kinézett az udvarra s hallotta, hogy a nemzetes úr éktelenül szidja a béreseket. — „Jól indul“, gondolta Gabriella asszony. Később hasonló meg-nyugvással látta, hogy a nemzetes úr lassan bandukol hazafelé s a közben sűrűn vakargatja a tarkóját.

Otthon azonban alig történt valami. A nemzetes úr mindössze a szobájába hívta Maresát s hosszú ideig ma-radtak bent mind a ketten, aztán gyorsan ebédet kért, mert a szántógép miatt kellett a rétek alá szaladnia. S mire Tarján felébredt, a megszokott hosszú csendet ta-lálta az egész házban.

A szakácsné behozta az ebédet: egymaga ült le az asztalhoz.

— Hol maradt a kisasszony?

— Öltözködik, úrfi — mondta a szakácsné és kiment.

Tarján hamar túltette magát az ebéden s kinézett az udvarra. Észrevette, hogy Handura Mátyás közhuszár lo-vat patkoltat az ól előtt. Arra tartott.

— Jónapot, Matyi bácsi. Mi újság?

— Hát köszönöm kérdését, Laci úrfi, a tanító urat letettem a kórház előtt, Drabik úr is vele maradt, én pedig hazagyöttem.

Tarján továbbment a kert felé. Nyugtalanul aludt s rosszkedvű volt. A kerti jelenetre gondolt s bosszúság fogta el Koczák miatt, aztán eszébe jutott Drabik Menyus, az éjszaka a temetőben, amely úgy összezavarta, hogy haj-nal óta hánykódott az ágyban. Kint csend volt és bágyadt

meleg, de a magasban szél járhatott, mert egyik felhő a másik után szaladt s árnyékuk egymást kergette a tarlón és a dombok oldalán. Tarján lesütött fejével kezdett föl- és alájárkálni a kert előtt s de sok minden megfordult ezalatt benne! Egyszer csak a Marcsa hangját hallotta az udvar felől:

— La-ci-ka-a!

Erre a ház felé sietett s a veranda lépcsőjén észrevette Marcsát. Tisztafehérben volt, széles rózsaszín-kalappal:

— Gombold csak be a kesztyűmet — s fürkészve nézett a fiú kedvetlen arcába. — Úgy látom, el akartál illanni. Hová készülsz?

Tarján egykedvűen mondta:

— Haza.

— Haza? — s hirtelen nem is értette meg. — Haza? — és összehúzta a szemöldökét. Valamivel halványabb volt, mint rendesen s kicsit meg is lepődött hozzá. De nem árulta el magát s éppenny egykedvűen felelte:

— Ladomérba? Hát hiszen hazamehetsz, de nem muszáj úgy sietni, amikor senki se kerget. Mindenesetre most velem fogsz jönni.

Handura Mátyás előállt. Tarján nem kérdezte hová mennek, csak hátraült a lányhoz. Kint jártak már az országúton, átmentek már a szomszéd falun is, már közeledett a város, amikor Marcsa egyszer csak meglökte könyökével Tarjánt:

— Megnémultunk, úrfi?

— Hát kérdeztél eddig valamit?

— De udvarias lettél! Még megérjük, hogy én foglak mulattatni. Szép legény!

Tarján visszavágott:

— Szép leány? Hol mászkáltunk az éjszaka?

— Jaj, Laci, — szörnyűkődött a lány, — ha tudnád, hogy kikaptam ma délelőtt apától! Behívott a szobájába s úgy mosott, de úgy! No, volt mit hallani! Többet pedig nekem ne kószálj éjszaka házon kívül, mert megtanítalak! Hát nem kószálok, mondtam neki. Gyalázat, haragoskodott az öreg. Ugyan, apa, hát tehetek én róla, hogy a tanító olyan meggondolatlan! Ámbár, tettem hozzá, én nem haragszom rá, csak sajnálom szegényt, hogy úgy odaverte magát. Erre az öreg dühösen bevágta az ajtót s faképnél hagyott.

— Egészen igaza volt!

— Ujjé, de erkölcsbíró lettél! Pedig mondott ám egyebet is az öreg...

— Mit mondott?

— Majd máskor, mert most megennéd a fejemet, ha elárulnám. No, mit nézel rám úgy, mintha meg akarnál verni! — s felcacagott édesen. — Te, Laci, erről jut eszembe, hogy egyszer már néztél rám így, valami tizenöt éve, ha nem több. Te a hatodik elemibe jártál, én meg olyan kis cigány voltam, hogy még az elsőbe sem vettek föl, mert ki se látszottam a padból, csak épp feljáromattam az iskolába. A tanító úr megparancsolta nektek, hogy óra előtt kérdezzétek ki az elsőosztályos nebulókat s én a te kezéd alá kerültem. Ott ültem az első pad legszélén, a hajam fiúsan volt lenyírva s te, miközben idegesen ekzamináltál, azt kérdezted egyszer óra előtt: mennyi öt meg öt? Azért idegeskedtél, emlékszem rá, mert a többi fiú métá-zott odakint, te pedig kénytelen voltál bent maradni miattam az osztályban. Na, mennyi öt meg öt? Én azt mondtam rá nagykomolyan: *harminc*. Igazán mondom, nem tudtam számolni tízig. Mennyi? S úgy vertél nyakon két-

szer, oly lelketlenül, hogy sírni kezdtem. Csengetnek, bejön a tanító úr s én még mindig törülgetem a szememet. — Miért sírsz, Maresa? — kérdezi az öreg. — Mert Laci összevert, — mondom rá. Több se kellett az öregnek, ki hívott a tábla elé s a nádpálcával olyat szózott a hátadra, hogy öt percig vakaróztál.

S itt már kacagott, de úgy!

— Emlékszem — mosolygott fel Tarján.

— És hozzá még meg is parancsolta a tanító úr, hogy kézenfogva vezess haza, mint máskor, mert akkor nálunk laktál. Ahogy aztán hazafelé mentünk, kézenfogtál, az igaz, de mikor a kertek alá fordultunk, mert akkor az egyszer arra vezettél, ott elengedted a kezemet, jól hátbaütöttél s azt mondtad: no várj, te kis béka, ezért még leszámolok veled! Juj, hogy néztél rám akkor! Csaknem úgy, mint az imént.

S ingerkedve tette hozzá:

— Hát mikor fogunk leszámolni egymással?

Tarján odafigyelt a lány csacsogására s ahogy fokonkint neki is földerengett a régi emlék, lassan engedett a rossz kedve s megcsóválta a fejét:

— Hogy mi minden nem jut az eszedbe, te Maresa! De légy csak nyugodt, leszámolunk még, ezt ezennel megígérem neked. Most pedig, ha jól csalódom, minden jel szerint Koczák tanító úrnál fogjuk tiszteletünket tenni, hogy kifejezhesd előtte mélyen átértett részvétedet. Úgy-e?

— Istenem, — sóhajtott fel a lány — ez a legkevesebb, amit tehetek érte. Utóvégre, ha meggondoljuk, csak énmiattam került bajba s azóta talán meg is halt szegény.

Koczák János azonban nem halt meg, sőt nem is találtak rá a kórházban. Drabik bevitte ugyan, az orvos meg is vizsgálta, de gyöngé horzsoláson s erős ijedtségen

kívül egyebet nem tudott konstatálni, mindössze ólomecettel dörzsölték meg a bordáját. Maresának és Tarjának csak annyival tudott szolgálni az orvos, hogy amikor Drabik meg Koczák kilépett volna a kórház kapuján, éppen arra hajtatott Kende szolgabíró Bujdosó Péterrel, a gróf Andrássy sárgalábszárvédős kasznárjával meg Pibecz helybeli szerkesztővel. Tegnap estétől ma délelőtt tízig mulattak a *Vörös Ökör*-ben mind a hárman s Drabikot, meg Koczák tanítót egyszerűen maguk mögé vágták a saroglyába. Mert szekéren mentek ki a tavarnai fürdőbe, hol vasárnap fog lezajlani a rendes nyárvégi batyusbál s idén Bujdosó lévén kiszemelve a cigánybírói tisztre, természetesen minden energiával nekifeküdt, hogy tökéletes legyen majd a siker. Főként pedig az erkölcsi.

Tarján megköszönte a felvilágosítást s visszafelé fordult Maresával. Matyi bácsi kiengedte a gyeplőt s úgy repültek az országúton, mint a szél! Tarján Koczákra gondolt s maga elé mosolyogva, csipkedte a bajuszkáját: csakugyan peches gyerek a János, ezt már nem lehet tagadni, de minden pech után nyomban talpralódítja a sors pokoli szeszélye, ez is tagadhatatlan. Íme, ma este a temetésére gondoltak s délután félháromra a tavarnai fürdőben nyalkgat immár a János-gyerek. S Tarján itt Maresára nézett. A lány maga elé gondolkozott az egész úton. Tarján jól megfigyelte: egyszer összeharapta a száját, egyszer a halántékán húzta végig parányi kezét, vagy elfordult a fejével, türelmetlenül. Tarján látta, hogy a lány feltűnően ideges és hogy egyre nyugtalanabb lesz, ahogy közelednek a falu felé. Már a dombon jártak, a hársfák sora között.

— Mi van veled Marcsa?

Marcsa ránézett bátortalanul, szinte tétován:

— Szálljunk le egy kicsit, mondanom kell valamit.

Tarján megállította a kocsit s lépésben küldte előre Handura Mátyást. Ők pedig hátramaradtak valamivel. Lefelé csúszott már a nap, fáradt szél jött az erdőaljából s végig az úton nem látszott senki más, csak egyetlen ember, de távolabb, a domb tetőpontján. A kapanyélre támaszkodva állt ott Lukács János útkaparó s annyi önérettel nézett el a tájék fölött, mint csak a király, de talán még az se. Olyannak festett így messzíről, mint egy magános felkiáltójel.

Ők ketten, kicsit elmaradva, megindultak az árnyékban. Marcsa lehajtott fejjel ment a fiú oldalán. Így kezdte:

— Mondanom kell valamit, Laci. Otthon ez most már szinte lehetetlen, mert apa figyelget...

— Miért?

— Hiszen éppen ezt nem értem magam sem, de apa azt mondta ma délelőtt, hogy ezentúl több gondja lesz rám. Biztosan a jegyzőné csinálta. Jaj, Laci, ha hallottad volna, miket mondott össze rám apa! Azt hittem, elsüllyedek a szégyentől! — s elfojtott küzködés remegett a hangjában. — Hogy nem vagyok rendes lány. S egyebet is mondott még...

— Amit az elébb elhallgattál előlem...

— Igenis, amit elhallgattam, mert nem akartalak felizgatni, de egyszer úgy is el kell mondanom. Azt mondta apa: „ha Laci nem tud úgy viselkedni, ahogy illik, neked kell vigyázni magadra. Nem akarom, hogy hírbe hozzának!”

Tarján hirtelen úgy érezte, hogy a fejébe szalad minden esőpp vére:

— Úgy is el akartam utazni holnap. Ne tarts tőle, Marcsa, nem foglak hírbehozni.

Marcsa ráemelte a szemét, csaknem könyörögve:

— Laci, legalább te ne beszélj velem így, hiszen épp azt akarom, hogy most csak azért sem menj el. Apa igen haragszik, de ez nem az ő haragja, mert magától így ő nem szokott beszélni velem. A jegyzőné csinálja. Jaj, hiszen mást is kellett még hallanom tőle! Hogy Drabik bujtogat téged mindenki ellen, hogy te is olyan leszel, mint az apád volt, hogy aki hozzád áll, szerencsétlen lesz veled együtt.

Tarjánt még inkább meglepte mindez, de különösen Marcsától. Hiszen a lány valami olyanra célozgat most, amit ő, ha valamikor gondolt volna is rá, ma éjjel óta örökre kivetett a fejéből. A lány pedig tovább vallott:

— Hiszen bárcsak lennél olyan, Laci, mint az édesapád volt. Mert mama sokszor beszélt nekem szegényről, hogy nem fog születni többet még egy olyan bátor és jószívű ember. Bár lennél olyan te is, akkor volnék csak rád igazán büszke!

Tarján hálásan nézett a lányra:

— Köszönöm, Marcsa, hogy ilyen jó vagy. De mért ne utazzam én haza?

— Csak! — toppantott a lány. — Csak azért se, mert mások akarják! Ez olyan volna, mintha meghátrálnál előlük...

— De ki elől?

Marcsa elpirult s elkapta égő arcát:

— Hát azok elől, akiknek útban vagy. Úgy-e, nem mégy el? Csak a multságig maradj itt. Csak azért is! Nagyon kérlek...

Matyi bácsi lépésre fogta ezalatt a két csikót s többféle kedves dolgot festegetett ki maga elé közhuszári eszével. Egyszer-egyszer visszapillantott óvatosan s gyönyörködve látta ilyenkor, hogy Marcsa kisasszony meg Laci úrfi egymáshoz hajolva jöddögél mögötte.

— Úgy-úgy. Csak beszélgettél ki magatokat, lelkecskéim — dörmögött a bajuszába.

Marsa egyre mesélgetett még, de már úgy, hogy a fiú nem érthette félre. Kiderült, hogy a nemzeti úr Kéndét is felhozta Marsának s hogy Marsa nem felelt rá semmit. Tarján Laci egyszerre úgy érezte, hogy nem bír tovább magával. Lopva a lányra nézett: a rózsaszínű kalap gyengepirosba borította az arcát. Megállt, megfogta a kezét:

— Nézz a szemembe, Marsa!

Marsa ráemelte a szemét. Most is bájos volt, de mintha halványabb lett volna egy lehelettel.

— Akarod, hogy olyan legyek, mint az apám volt?

— Akarom!

— Akarod, hogy maradjak még?

— Akarom!

Elengedte a lány kezét. Eltűnődött.

— De egyet mégse értek. Tegnap reggel mikor elmondtam az álmomat, miért vágtaál hozzá olyan furcsa arcot? Azt hittem, megbántottalak vele.

Marsa felmosolyodott, csak a szeme nehezült el. S megindult a fiú mellett:

— Hát persze, hogy megbántottál — mondta aztán csöndeskén. — Máskor fordítva kell álmodni. Jaj, de lassúfejű vagy, Istenem!

Elkacagta magát s futni kezdett a kocsni után. Tarján hagyta. Mert hirtelen nem is tudta, mi történt vele voltaképpen az utolsó negyedóra alatt? Hol volt tőle tegnapi nagy terve, meg Drabik Menyus e pillanatban! Egyszerre fölnevetett maga is: „micsoda egy lány“! Egy nagyot kurjantott s Marsa után vetette magát, de csak a kocsinál bírta utólélni. Pirosak voltak mind a ketten s

szerelmes szemmel néztek össze. Tarján fölsegítette a leányt s nevetve szólt oda Handura Mátyásnak:

— Matyi bácsi, most már mehetünk!

De attól fogva nem is szóltak egymáshoz egy szót, hazáig.

Otthon a nemzeti asszony azzal fogadta Tarján Lait, hogy ebéd óta kétszer is kereste a jegyzőné. Maresa meg Tarján esapongó kedvvel toppant be s a fiatalok ujjongása a nemzeti asszonyt is földerítette egy pillanatra.

— Hát csak menj át, — unszolta aztán — még úgyse voltál náluk.

Tarján szótfogadott s átnézett a jegyzőékhez. Gabriella asszony épp a konyhában volt elfoglalva s a haja úgy boglyasodott, mint a gólyafészek. Nagymamának tehát kifogástalan volt a hasonlata, mikor részt használván az egész helyett, azt kérdezte Tarjától tegnap: „hát az a gólyafészek mit csinál“?

Tarján belépett az alacsony ajtón:

— Jónapot, nagyságos asszony. Kívántam tiszteletemet tenni s azonfelül hallom, keresett is.

— No, de ilyet! — kedveskedett a jegyzőné s bár nagyon szíves akart volna lenni, némi zavart mégse bírt elpalástolni, mert Tarján váratlanul lépett be. — Ámbár vártalak már, mert mondanom kell valamit...

Bevezette az első-szobába, leültette s maga is helyet foglalt, szemközt. S Gabriella asszony nagymultú pályafutása alatt ezúttal elsőízben nem találta a szót, ami, tekintve csodálatos nyelvtechnikáját, egyéb körülmények között meglepte volna az embert. De Tarjással szemben ez némileg érthető volt. Tarján Lászlóról már az első estén megérezte Gabriella asszony, hogy ezúttal kemény legénnnyel akadt össze, akivel nem jó nyíltan kikezdeni, aki

előtt a nyájaskodás se sokat ér, legcélszerűbbnek látta tehát, ha röviden kirukkol a mondanivalóval.

— Azért kerestelek, Laci, — kezdte némi szünet mulva — mert a fürdőből kétszer izentek már érted, hogy menj ki a fiúk után.

Tarján sejtette, hogy itt valami egyéb is fog következni, de a szeme se rebbent meg:

— Kik vannak odakint?

— Hát Kende, aztán Koczák, akinek kutya-baja van, pedig azt hittem, koldus lesz a féléletére, aztán az a fél-eszű Drabik, meg Bujdosó, a kasznár, akinek tavaly nyáron az a pár-baja volt, ott van aztán Pibecz újságíró s még nem tudom ki. Az uram, az a részeges már utánukment, mert őt is meghívták. Tudod, a mulatságot készítik elő s azt üzenték ki, hogy téged is okvetlenül várnak.

Mindezt féllélekzetre fújta el Gabriella asszony. Tarján pedig azt gondolta magában: csak ezért az üzenetért felesleges volt külön átjönnie, ezt otthon is megmondhaták volna. Úgy tett, mintha fel akarna állni:

— Akár indulhatok is, nagyságos asszony.

De a nagyságos asszony intett, hogy mondani szeretne még valamit.

Tarján visszaült:

— Parancsoljon!

— Mondtam már, hogy ne híj engem nagyságos asszonynak, híjjál csak Gabriella nénémnek, így szeretem. Hát nézd csak, Laci, — s itt mégis csak kénytelen volt belefogni — arról van szó... Meg kell jegyezmem, hogy nekem nem kellemes ez a dolog, de ki világosítson fel más, ugyan mondd meg? Látom, hogy rendes és jószívű fiatal-ember vagy s tudom, nem fogsz rám megneheztelni, in-

kább hálás maradsz, ha jóindulattal közbelépek éppen a saját érdekében...

— Ó, kérem.

Gabriella asszonyt méginkább megzavarta ez az előzékenység s zavarában a legközepeán kezdte:

— Nem tudom, hallottad-e, hogy Kende feleségül akarja venni Marcsát? Azért mondom... — s megállt.

— Nem hallottam. De mi közöm nekem mindehhez, nagyságos asszony?

A jegyzőné nagyott nézett:

— Szóval téged ez nem érdekel?

— Egyáltalán nem érdekel — felelte nyugodtan.

— De kérlek, — vágott bele az asszony — keresztapád azt mondta...

— Nekem semmit se mondott. — S éppoly nyugodtan folytatta: — Bocsánat, nagyságos asszony, talán megbízása van rá, hogy kinyissa a szememet egy olyan ügyben, amelyhez egyikünknek sincs semmi köze?

Gabriella asszony idegeskedni kezdett:

— Hallod-e, de furcsán beszélsz! Én csak azt akartam mondani, hogy a keresztapád nyugtalankodni kezd ezért mondta, említsem meg előtted.

Tarján László kicsit felháborodott a jegyzőnéen, de nem árulta el magát. A helyett fölnevetett:

— Tudja mit, nagyságos asszony! Kár volt felhozni ezt a semmiséget, mert nevetséges ilyet föltenni is rólam. Én teljesen értem a keresztapámat, neki ez kényes lehetett volna.

— Úgy, úgy fiam — helyeselt az asszony. — Neki csakugyan kényes lehetett volna. Hát ezért kértelek, valahogy ne vedd tőlem rossz néven...

Tarján felállt:

— Legfeljebb mulatni fogok rajta, nagyságos asszonyom. Hiszen a bál után én úgyis hazafelé indulok, azt se tudom, maradt-e még valamim? Ugyan kérem, a saját unokatestvéreimet? Most pedig csókolom a kezét — s lehajolt és kezét csókolt az asszonynak. — Máris indulok.

— Látod, ez okos beszéd Fiatalember jól teszi, ha néha elszórakozik a barátaival.

Tarján Laci el is indult. Kalap nélkül vágott neki s még füttyörészgetett is. Gabriella asszony utánanézett egy darabon, gondolkozott, tünődözött s valami olyan érzés volt, hogy ezt a dolgot mégse intézte el úgy, amint előre kitervelte magában. Ő legalább is nem tudta magát véglegesen megnyugtatni. De később visszagondolt a Tarján gyerekes szavaira s úgy találta, mégis jó volt felhozni a dolgot, legalább tudni fogja az úrfi, mihez tartsa magát ezután.

Tarján Laci ezalatt felért a dombra. Ott megállt, visszanezett a jegyzői lakás felé s annyit szólt ingerülten:

— Piszok asszony!

Nem tudta, mihez kezdjen? Félni kezdett saját-magától. Mert érezte, hogyha így, ahogy van, visszafordulna, felborítaná az egész házat, de elsősorban az öreget. Mégis erőt vett magán s nekivágott a fürdőnek, az erdő felé.

Látszott, hogy rövidesen jönni fog az este. A fák hosszú árnyékot eresztettek, a jánosházi domboldal fölött könnyű pára lengedezett s északról vakszínben homályzott a Vihorlát szürke háta. Olyan volt, mint egy szunynyadó bálna a tenger messzi határán. Az erdő alatt ősi szántáshoz láttak már a béresek s elbúsult nótát fújdo-

gált csengőhangon valamelyik csordultszívű isztikéslegényke.

De Tarján László mindezt alig hallotta. Ment-ment a dülőúton, lehajtott fejjel, szinte botorkálva. Düh marta a torkát s néha már azon a ponton volt, hogy fel fog kiáltani... A keresztapja miatti szegény kergette ki a mezőkre. Három nap óta körülbelül mindent tudott. Látta a keresztanyját, ahogy halkán, feltűnés nélkül járkel a szobákban, dolgozik a konyha körül s a házi gazdaságban és ha megszólal olykor, néma bocsánatkérés a hangja, hogy meg mert zavarni valakit. Ó, sok esztendő óta mit kellett kiállania szegénynek, amíg idejutott! Tarján Laci mélyen sajnálta ezt a teremtest, valahányszor találkozott szerény, megadó tekintetével. Hiszen volna csak ő a fia a nemzetes úrnak, majd lenne itt olyan tánc, hogy attól koldulna a jegyzőné! Mert azzal tisztában volt az első perc óta, hogy ez a nyomorult asszony tartja kezében a keresztapját. Az öreg gyanakvó és durva ember lett tíz év óta, a régi hetyke és vendéglátó gazda kiveszett belőle s mára egyetlen menedéke Suhajdáné lett, aki ellátja szóval, tanácsot ad neki, még üvegbort is tesz eléje az asztalra, persze azt is a nemzetes úr pincéjéből. Vele nótázik és táncol, ha veszett kedve kerekedik a nemzetes úrnak, a közben az ujja körül forgatja, de óvatosan visszavonul, ha néha ráfordul az öreg... Szegény Marcsa! Mert ez az asszony — s itt egyet köpött — tönkretesz mindent és mindenkit, ha idejében nem történik valami. Most már bizonyos, hogy miatta kellett elmennie a Géza-öcskösnek is... Szegény Marcsa! Tarján megfigyelte, hogy a lány kedves ravaszsággal vigyáz. Az anyjához csak néha simul hozzá s ilyenkor részvét és szánalom volt benne. Az öregtől óvakodott, körülcirógatta,

kedveskedett neki, komolykodott előtte, az ölibe ült, megcibálta a bajuszát, mint kislánykorában, mintha mindig vissza akarta volna húzni egy lépéssel. Csak még ne volna késő! S Tarján Laci tudta már, hogy a jegyzőné nem fog mulasztani egy percet se, hogy végigcsinálja, amit kifőzött magában. A jegyzőné nagy lekötelezettje Kende Pálnak, a mellett a nemzetes úr tartja el az egész családot...

— Gyalázatos asszony! — tört ki maga elé.

Tudta, hogy Marcsát is rebbenés nélkül kész megrontani Suhajda Istvánné. S itt visszagondolt az országútra s szeretet és melegség fogta el a leány iránt. A leány tisztán lát s más körülmények közt talán szó nélkül odaadná a kezét Kende szolgabírónak, de — így? Maresa mindenáron menekülni akar, ez nyilvánvaló. S újra maga előtt látta a lány nedves, könnyörgő szemét s édes borzongás fogta el: *máskor fordítva kell álmodni, Lacika...* S Tarján László itt megállt:

— Meg fogom menteni!

De ismét a jegyzőnére tért vissza s vérbeborult a feje. Mert képtelen volt elhinni, hogy a keresztapja tudtával történt volna ez a mostani jelenet kettejük közt. S ha mégis igen, annál rosszabb a keresztapjára. S ahogy erre gondolt Tarján, megremegett az indulattól s azalatt nem vette észre, hogy már az erdőben jár s közeledik a fürdőház felé. A helyett szüntelenül maga elé suttogott:

— No, várj csak Kende...

Az út végében kibukkant már a fürdő kuglizója.

Ez a fürdő nem volt valami nevezetesség persze, de mégis fürdő volt, mert úgy hívták. Két tisztafalú házacská állt itt az erdő egy kerek tisztásán: a hátulsóban

Végső Péter erdőkerülő lakott feleségestül, úgyis mind fürdőgondnok, az elsőben három külön szobácskát rendeztek be a vendégeknek. S kikből telt ki e vendégsereg? Néha átnézett párnapos pihenőre egy-egy köszvényes postáskisaszony, egy-egy fiatal tiszteletesné, kicsit elhallgatta az erdő szelíd zúgását, a vadgalambok bűgását, vagy a patak csacsogó zenéjét s attól jobban lett a postáskisaszony is, a város után vágyakozó tiszteletesné is. Mert ez a patak szolgáltatva volna a gyógyvizet, melyben évenként egyszer, a Szent György után való vasárnapon szoktak megfürödni a bistei tótok s azonkívül ilyenkor vágott rajtuk eret a helmeci borbély. Egy vágás egy hatosba került. A bistei tótok úgy tapasztalták tudniillik, hogy télen át nagyon meggyült bennük a kékvér és apáik tradíciói nyomán tavasz elején hívták a borbélyt, ki aztán ez ősi helyen, patakparton, rügyező csalitosok szélén vette elő a beretvát s úgy megcsapolta a bocksoros atyafiakat, hogy tótvér csurgott aznap a domboldalon. De utána legalább könnyebben érezték magukat a tótok!

A tisztás egyik szélén kuglizó volt s nyári délutánokon itt ütötte el az időt a kiránduló aranyifjúság, szemközt pedig deszkaszín zöldellett, melyet teljesen befutott a vadszőlő. Ugyanez az aranyifjúság itt rendezte meg a szokásos táncmulatságot a szentistvánnapi búcsún, mikor a falu felett kerengeni kezdenek a gólyák, búsan tekintgetnek le a suhogó nádasra s aztán nekivágnak délnek. A pázsit körül pedig zúg-zúg az erdő. Szünetlenül zúg, még szélcsend alatt is zúg s messzebb, a hegytetőnek, mély bánattal suhog a fenyves. Ó, hányszor hallgattam valamikor magam is ezt a zúgást s olyankor enyhülés szállt a lelkemre! Ha meg jött a novemberi szél, úgy harogott az erdő, mint egy szilaj mennyei orgona. Ó, most

is fülemben van még ez az orgonazúgás, csakhogy ma már nem nekünk orgonázik többet!

A tánctermet rendbehozatta immár Bujdosó Péter grófi kasznár, ami körülbelül annyiból állt, hogy újrabunkoltatta a deszkaszín földjét, a sarokba meg emelvényt állíttatott, melynek dobogójáról fritttyent majd rá az első csárdásra Jónás Janesi pataki prímás kilenc dádétársával egyetemben. Hozatott azonfelül négy hordó bort, egy szekérfasra szóló ásványvizet, meg kétszázhetven üveg szódát. S végül kisepertette a táncterem ivószobáját.

Ezidőszerint éppen az ivóban üldögéltek s éppen Bujdosó vitte a szót:

— No és ekkor történt, hogy Cefre ijedtében megfordult, én pedig bevágtam neki hátulról...

Erre mind nevettek s Bujdosó elégedetten simított egyet a tarkóján.

A kaszárnak ez a megjegyzése bizonyos párbajra vonatkozott, amelyet tavaly húsvét után vívott meg Czefre Ágoston adófelügyelőségi irodatiszttel. Bujdosó ezt azóta legalább százszor leadta már, száz különböző változatban. A lényege röviden az, hogy összekapott volt Czefrével, a segítők párbajban állapotok meg, lovasági karddal, bandázs nélkül, a keskenymellű Czefre azonban összeijedvén az első kardvillanásnál, megfordult, hogy elszaladjon, de Bujdosó a nyomába volt s ekkor történt, hogy Bujdosó, persze hátulról, belecsapott a Czefre lábszárába. Azóta veszedelmes krakélernek tartották a kaszárnát. Bujdosó egyébként az agglegénykor felé ballagott s a haját, mivel elől kopaszodott, a tarkójáról fésülte fel villogó kobakjára. Az viszont tudva van már róla, hogy Andrassy grófot szolgálta kasznári minőség-

ben s ugyancsak említettük, hogy állandóan sárga láb-szárvédőt viselt.

Mikor a kasznár befejezte a párbaj lefolyását, megint nevettek egyet s ittak rá. Kende szolgabíró az asztalfőn vetette el magát, a szeme keresztbefeküdt már s arra az időtartamra, amíg kijózanodnak egyszer, pertut ivott Drabikkal meg Suhajdával. Suhajda laposan pislogatott s közbe a Drabik lábát nyomogatta, hogy csak mondogasson oda a szolgabírónak, soha ilyen alkalom nem lesz még egy másik! Drabik persze odamondogatott, biztatni se kellett nagyon:

— Komisz ember vagy, Kende, ezt én mondom neked, a szél vágna át a toronytetőn, mikor nem is várod! A mult elsején megint két forint bírságpénzt húztál le a havi illetményemből. No igaz, hogy utolsó ember vagy!

Kende rásandított oldalt, félig mulatva a díjnokon, félig bosszúsággal:

— Napibéres, fogd be a bagólesőt, ha berúgtál!

Pedig Drabiknak kutyabaja volt, sőt Drabik óvatos taktikával dolgozott ezúttal. Tudta, hogy Tarján László előbb-utóbb csak itt lesz s addigra fel akarta bősztíteni a szolgabírót, hogy sikerüljön majd ama bizonyos robbantás, amely után sok-sok esztendő óta annyira áhítozott. Mert Drabik Menyusnak messzemenő céljai voltak egy ilyen robbantással s különösen most, a Tarján esetében. Félvállról szólott vissza Kendének:

— Ami a bagólesőt illeti, pont annyi joron befoghatod te is.

Kende ivott s Pibecz szerkesztőhöz fordult:

— Pibeczkém, mi a véleményed erről a diurnistáról? Pibecz szerkesztő úr, egy seprúbajuszú s nikotintól

Nagy csend jött rá. Koczák drukkolni kezdett s a cipőjére pislogott, Drabik viszont intett Tarjának, hogy csak hidegvér és elegancia, egészen jól indul a dolog, szó szerint úgy, ahogy ő azt előre kiszámította magának. A pillanatnyi zavart Bujdosó Péter szakította meg fölényes kedélyeskedéssel:

— Ugyan, gyerekek, ne vacakoljatok! Fel a pohárral s éljen az ifjúság meg a gyengédebb nem! Az Isten viszont sokáig éltetni ne restelljen bennünket!

Ittak. Koczák megérezte, hogy itt valami készül s nyugtalanul kapta át a szemét egyszer Suhajdára, ki a poharába mosolygott, egyszer Drabik Menyusra, aki most már félpercre le nem vette a szemét Tarjánról. Tarján Laci még mindig úgy ült, félkönyökön s a szolgabírórt nézte. A szolgabíró viszont megakadt a nyugtalankodó Koczákon s ittasan odaszólt neki:

— Hát hogy is volt csak, bratyesz?

Koczák egyszerre fülig-pirult s hebegni kezdett. De a nagy zavarban is kivette a Tarján szavát, ki a fogán suttogva figyelmeztette:

— Ha megmukkansz, leütlek!

Bujdosó Péter, Pibecz szerkesztő fölnevetett, még Suhajda is kuncogott hozzá. Tarján falfehéren ült az asztalvégen s a Drabik szájára figyelt. Drabik azt súgta feléje: „ki a placra, fiam! Hágj a gyomrára!” ... Kende pedig csak eldőlt a székben s zavaros szemmel és teliszájjal kacagott:

— Elő csak a detájlokkal, bratyesz! Hogy csúsztal be a kertbe? Ennéd meg az eszedet, ezt ugyan jól megcsináltad!

Pibecz szerkesztő is duplán látta már maga körül a társaságot s kontrázni próbált a szolgabírónak:

— A lapba is ki lehetne tenni, olyan eredeti, csak ne volna annyira kényes. De körülírni így is lehetne esetleg.

Kende a térdét csapkodta, Bujdosó és Pibecz hahotázott. Tarján Drabikra figyelt: dühtől vonaglott a díjnok arca. Ez még inkább felingerelte.

— No, halljuk még egyszer, bratyesz! — sürgette a szolgabíró. — Itt úgyis egymásközt vagyunk.

De itt már felállt Tarján László is. Felállt s elfehéredett:

— Hallod-e, Kende, ha úriember vagy...

De itt már felállt Kende is:

— Mit avatkozol bele? Elég volt! Ez az én dolgom...

— De az enyém is! — kiáltott bele Tarján s előrehajolt az asztalon. — Ha még egy lépést teszel, agyonütlek!

Iszonyatos esönd támadt, mindenki felugrott. S mindenki megértette egyszeribe, miről van szó. Kende is sáppadt volt már s a bőr kifeszült a két arecontján:

— Fogd be a szád, te taknyos!

Tarján László visszapattant az asztaltól, mert ilyet még sohasem mondtak neki. Visszapattant, Koczák előtt szódavizes üveget látott, egyszerre felkapta s teljes erővel Kende felé vágta.

Reccsenés hallatszott... S pillanattal rá pozdorjává repült szét a Kende széke, de Kende maga idejében félreugrott s toporzékolva rohant neki Tarjánnak:

— A taeskö szentedet!

Elibe álltak, lefogták. Tarján magánkívül futott szembe a szolgabíróval, a kavarodásban egy pillanatig azt se tudta, mit csinál, de arra tisztán vissza tudott emlékezni, hogy valakinek az arcába vág. Később csak arra

emlékezett, hogy az erdőn át siet hazafelé, Drabik karol-
gat bele és segítgeti s a közben lelkesen magyarázgat a
vén díjnok:

— Mestervágás volt, kedves öcsém! Ezt régen vár-
tam tőled! Hüj, micsoda felfordulás lesz itt holnap! De
robbantásra szükség van, mert a nélkül kapcadarab min-
den, az élet is. Legalább tisztán fogunk látni ezentúl. No,
alaposan odafirecveltél annak a pupáknak! Most már mu-
lathatnak!

Azok valóban mulattak. Az eset után mindenkifőlött
lámpát kértek a fürdőgondnoktól s mialatt Koczák a fe-
jét fogta s úgy jajgatott, hogy ehhez fogható skandalum
nem történt még, Suhajda laposan pislogott bele a po-
hárba, hogy most ugyan helybenmaradt a szolgabíró, ami
olyan érzést támasztott benne, mintha hájjal kengették
volna a máját. Kende maga hidegen rendelkezett:

— Péterkém, te leszel az egyik segédem.

Bujdosó némán meghajolt:

— Rendelkezésedre, tisztelt barátom. Csak a bal-
vállra kell csalni s akkor egy merész nekivágással bele-
csípni az ipse jobbfülébe. Praksziszból beszélek.

— Másiknak téged szemeltelek ki, Pibeczkém.

Pibecz szerkesztő hasonlókép meghajtotta magát:

— Rendelkezésedre, szolgabíró uram. Mellesleg re-
mélem viszont, hogy a főispán úr ő méltósága a jövő ne-
gyedre is lesz kegyes kiutalni a csekélyke szubvenciót.
Természetesen s ezt hozzá kell fűznöm, nagybeesű közbe-
lépésed folytán. Az esetet egyébként legközelebb szellőz-
tetni óhajtanám lapom hasábjain is.

A fürdőgondnok új literborokat hordott fel. Hej, de
bolondos kedvük kerekedett! Éjjél körül Pibecz kitátotta
a száját s öreg betyárnótába fogott:

*Én köröttem olyan gyászos a világ,
Kalapomnál elhervadt a gyöngyvirág.*

Kende kétkönyökre hajolva meredt bele a lámpába, Bujdosó kontrázni kezdett, Koczák viszont, bármennyire szorongott is előbb, most már egyet legyintett, hogy: „Isten neki, fakereszt“... s fisztulába csapott föl a hangjával és úgy kísért a menekülő betyárok ódon-keserű énekét.

Tarján azt se tudta, hogy vetődött haza. Késő volt már, azonfelül olyan állapotban mind a ketten, hogy be voltak illuminálva, ahogy Drabik fejezte ki magát reggel Marcsa előtt, mikor vallatni kezdte a leányt.

Tarján Laci, ahogy kinyitotta a szemét, a sötétben semmit se látott maga körül: a két kertrenéző ablak olyan volt, mintha szurokkal kenték volna be. Felült az ágyban, gyufát gyújtott s megnézte az óráját: féltizenkettő elmult. Éjszaka nem lehetett már, mert érezte, hogy közben jól aludt. Visszafeküdt még egy kicsit s eltöprengett az érthetetlen sötétségen. De nem törhette a fejét sokáig, mert azalatt lábujjhegyen benyitott Marcsa, égő lámpát tartott a kezében s a lámpát csöndben letette az asztalra.

— Csókolom a kezedet...

A leány meglepődött:

— Hát fölébredtél már? No, szép legény vagy, mondhatom. Ilyen botrányt csinálni. Kerülj csak apa elé...

— Ugyan, ugyan — csitítgatta a fiú. — Már megint pletykált neked valaki. Bizonyosan annak a vén Drabiknak járt el a szája.

De erre már felcsattant Marcsa is:

— Akárkinek járt el a szája, de tudjuk! Mama már sírt is a konyhában, apát pedig, azt mondom neked, be ne várd az ebéddel! Ki hallott már ilyen meggondolatlan-

ságot? Minek kötöttél bele a szolgabíróba? Hát nem gondolkozol, te ember! Hiszen most azt fogja mondani mindenki, hogy miattam vesztetek össze...

— Minthogy úgy is van.

— Igen? Neked csak: minthogy úgy is van? — s itt már küszködni kezdett, hogy el ne sírja magát. — Hát tudod te azt, hogy Kende most biztosan párbajra fog hívni? Éppen most, mikor a bálra készül mindenki...

Tarján kérlelni kezdte:

— Ne gyerekeskedj, Marcsa, mert kikapsz, ha fölkelek. Inkább arra volnék kíváncsi, miért nem nyitod ki már az ablakot?

— Miért? — és szembefordult vele. — Csak azért, hogy ki ne mászhass rajta. Ne ne vess, innét ki nem még, mert kívülről lezártam a vastáblákat, a párbaj pedig csak huszonnégy órán belül érvényes.

Tarján mulatni kezdett a leányon:

— Csak nem Drabik mondta?

— Akárki mondta, de tudom. Istenem, mennyi bajt csinálsz te nekem!

— De Marcsa! Légy okos és hallgass reám. Először is egy betű sem igaz az egészből, hát csak nyisd ki az ablakot. S másodszor: föltéve, hogy igaz, ugyan mondd már, mi közöd neked a mások magánügyeihez?

De ez már sok volt. A leány egyszerre elpityeredett:

— Hogy mi közöm? Az a közöm, hogy nekem itt párbajozni nem fogsz, kölyökalkak! — s kiment és a kulcsot ráfordította az ajtóra.

A szomszéd szobában aztán a tükör elé állt, megtörölte a szemét s felsóhajtott:

— Hála Istennek, csakhogy összevesztetek!

Kilépett a kiskertbe s végignézett az utcán, mert tü-

relmetlenül lesett már Drabikra. A díjnokot ugyanis még reggel faggatni kezdte, Drabik ugyan vallott a nélkül is, mint a karikacsapás. Amikor aztán apróra kiszedegetett belőle mindent, azt mondta neki:

— Nézze, Drabik, maga most visszasiet a fürdőbe s ott megmondja Kendének, hogy azonnal jöjjön hozzánk. Azaz várjon csak . . . Ne hozzánk, hanem a nagymamához, ott várni fogok reá. Ha alszik, rázza föl, még ebéd előtt beszélni akarok vele. Úgy mondja neki: akarom, hogy itt legyen!

Azóta legalább három óra ment el s Drabiknak rég meg kellett volna tennie a fordulót. Tudta a leány, hogy Kende okvetlenül meg fog jelenni a találkozón, csat attól tartott, hogy a társaság esetleg szétmehetett, Kende valami bolondságot csinál, ezt pedig minden szín alatt meg kellett akadályozni. Mert érezte a leány, hogy Tarján Laci kicsit elsiette a dolgát s magában ha örült is, de azért egyre türelmetlenebb lett.

Drabik pedig még nem mutatkozott. Marcsa erre visszasietett a szobába, pillanatig elhallgatózott a lecsukott ajtónál, később beszólt az ajtón át:

— Laci te . . .

Belülről semmi nesz. Tarján Laci cigarettázva hevert még az ágyban s magában nevetgélt a leány ijedtségén.

— Laci, te, — könyörgött kívülről a leány — nehogy valami kárt tegyél magadban! Ha éhes vagy, a kredenc fiókjában, alulról és jobbról az elsőben, sütemény van, tegnap ebédre maradt. Ha pedig unatkozol, olvasgass valamit. Egy óra múlva kieresztelek. Hallod, Laci? Ne keseríts tovább! Igazán ki foglak eresztetni . . .

Otthagya az ajtót s nyugtalanul sietett ki a verandára. Az udvarra éppen akkor loholt be Drabik:

— Megjöttem, Marcsa kisasszony. Kende az öreg nemzetes asszonynál van.

Marcsa hálálkodva köszönte meg a Drabik szolgálatkésztségét s leszaladt a nagymamához. No, a nagymama ugyancsak görbén fogadta:

— Mi akar ez lenni, te ártatlanság? Már találkozik adunk egymásnak? Az én leánykoromban az ilyesmiért...

— De nagymama! — tette össze kezét a leány.

— Nono, menj csak be. Gondolom én, hogy bajba jutottál, de így kell nektek. Miért nem kergetted már haza Tarjánt...

— De nagymama!

— Jó-jó. Ismerlek. Különben irigylen az eszedet, hogy itt jösztek össze. Legalább nem szólhat meg érte senki.

Marcsa benyitott az első-szobába. Kende már várt reá, kihúzakodva, frissen:

— Kezécsókolom, Marcsa. Parancsoljon velem.

A leány odaadta neki a kezét. Szembeültek:

— Pali, maga rossz ember kezd lenni — s megfenyegette. — Az ilyen dolgot nem szeretem.

S ahogy reáemelte a szemét, mikor ezt mondta, a szolgabíró egyszerre nagyon szépnek találta ezt az egész boldogtalan világot s úgy érezte hirtelen, hogy senkire se tud haragudni e pillanatban, talán még Tarján Lacira sem. De azért erősnek akart látszani:

— Látom, megint haragszik reám.

— Haragszom — bölintott komolyan a leány. — Úgy-e, megmondtam magának tegnapelőtt délután, hogy jóbarátnak kell lenni Tarjánnal! S mit nem csináltak tegnap!

Kende is komoly maradt:

— Bocsásson meg, nem tehetek róla. Tarján az első találkozáznál is úgy összesértett, hogy csak felszisszentem reá s nyeltem egyet, mert magára gondoltam. De ami tegnap történt, azt lehetetlen elnéznom neki.

Marsa türelmetlen lett:

— Nincs igaza, Pali. Maguk tegnap mulattak s nem tudták, mit csinálnak. Aztán maga az okosabb s tudja, Tarján milyen kötekedő, ha elveszti a fejét. Ki kell békülniök! Csak arra gondoljon, mit szólna rá a világ? Tarján unokabátyám nekem, maga pedig...

Kende gyönyörködve nézte a leányt s magában régen nem törődött már Tarjánnal. De azért úgy tett, mintha nem adná magát könnyen:

— No, és én?

— Maga pedig, — folytatta Marsa, de óvatosan — maga, ügyebár, a jóbarátunk. Gondoljno reám! Milyen furesza lenne, ha éppen most kellene elmaradni a vásárnap mulatságról. Ez nekünk volna a legkellemetlenebb, mert Tarján a vendégünk s már fel is kért az első táncra.

Ez ugyan föllentés volt, de akaratlanul. Kende föllt s egészen közel lépett a leányhoz:

— Hátha olyan igen akarja...

— Akarom!

— De akkor az enyém lesz az első tánc...

Marsa önkénytelenül a homlokáig pirult el, ahogy szemben állt a szerelmes fiatalemberrel:

— Hát jó, a magáé lesz. Lacinak majd mondok valamit, de most hozzánk kell jönnie ebédre, mert a mama szigorúan meghagyta. Ejnye Pali, eressze el a kezemet!

A nemzetes úr, mikor literborral a kezében ebédre sietett haza a pincék felől, elhűlve tapasztalta, hogy

Kende meg Tarján elég jóízűen beszélget a verandán. Fejet csóvált, sehogyse értette. Gabriella asszony viszont ugyane pillanatban faggatta Drabikot az irodában. Suhajda Istvántól, már mint a hites urától, egyelőre úgyse tudhatott meg semmit, mert Suhajda hazáig ödöngvén, lefeküdt a kertbe, hanyatt s ezidőszerint úgy trombitált az orrán, mint egy meghorkant harcimén. Gabriella asszony szóval Drabikot faggatta a részletek iránt, bár a díjnok a nélkül is közlékeny lett volna, hisz tudva van az öregről, hogy robbantani akart.

— Szó, ami szó, nagyságos asszony, — folytatta viharzó kárörömmel — a kisasszony most már békítgeti őket, de fédervájsz itt minden erőlködés. Olyan verekedés lesz rövidesen a leány körül, amelyet soha nem pipáltunk...

— Mégis, hogy történt?

— Hogy? — röhögött a markába Drabik, miközben névsor szerint szortírozta az újfalusi adóhátralékosokat. — Hogy történt? Egész egyszerűen — s kéjjel kezdett vájkálni a fantáziájában. — Úgy történt, hogy Tarján először szódásüveggel kefélté tarkón a szolgabíró, másodszor lekent neki egy csárdást...

A jegyzőné a fejét fogta, úgy jajgatott, Drabik viszont vad gyönyörrel somolygott:

— ... harmadszor adott neki egy mejjport, negyedszer rálépett a gyomrára s ötödször odamázolta a falhoz. No, jól benne van a szószba a szolgabíró!

V.

Szelíd szél hárfázott s a jegenyék halkán bólongattak a fejükkal.

Tarján László a temetődombon heverészett, hanyatt.

Ebédre haza se nézett, pedig azóta négyszer átkutatták utána a falut. Felhők mentek az égen s a Tarján László gondolatai is kergették egymást, mint a felhők, melyek az ismeretlenből kerekednek útra s az ismeretlenben vesznek el ismét. Vagy tizedszer tért vissza már a keresztapjára, aki ma reggel előfogta és azt mondta neki négyszemközt:

— Fiam, megmondtam neked, amikor idejöttél, hogy meg ne próbálj keseríteni egyszer, mert akkor rossz barátok leszünk...

Sejtette Tarján, mi búsítja a nemzetes urat, de nem szólt reá semmit, csak sarkonfordult. Most aztán töprengtetett magában. Szinte bánni kezdte, hogy tegnapelőtt nem így felelt Marcsának: „nézd húgoeskám, mégis jobb lesz, ha feleségül mégy a szolgabíróhoz. Ő rendes ember, te okos leány vagy s az édesapád is alighanem így akarja“... De akkor eszébejutott, hogy a jegyzőné is így akarja s egyszerre vérbeborult a feje. S megint csak Marcsára gondolt vissza: „bár lennél olyan te is, mint az édesapád, akkor lennék csak rád igazán büszke!“ Megint látta a lány könnyörgő arcát s így szólt magában: „holnap elmegeyek a mulatságra, holnapután megkérem a kezét“... A nemzetes úrral persze valószínűen nehézségek lesznek, de Tarján László föltette magában, tegnapelőtt még, hogy bármit felel majd a nemzetes úr, most már azért is magával fogja vinni Marcsát.

S végleg megállapodván magával, ismét Drabikra tért vissza, a keserű és lázító szavaira. „Megcsináljuk, Menyuskám, megcsináljuk, — suttozta — nem fogsz csalódni bennem. Ugyan mit is kezdhetnék egyebet?“

S ahogy otthevert és ahogy elnézte a szünetlenül hajlongó jegenyéket, engesztelődés szállta meg a lelkét, de

aztán, ahogy elhallgatta a jegenyék zúgását, dac és keserűség gyült föl benne. Mert a jegenyék borús orgonakórusára — fakóra vedlett emlékein át — egyszer csak feltűnt előtte az édesapja, ahogy bomlott lélekkel vándoroghatott már a jegenyék alatt s Tarján László érezte, hogy könny szivárog a halántékán.

Mert mit jelentenek nekünk ezek a jegenyefák! Állnak-áldogálnak a szerencsétlen Felvidéken: kettős-rendben az udvarházak romfalai táján, állnak a faluvégen és a girhes kertecskék mögött, néhol csak egy-kettő a dombok tetején, mint a távolba figyelő tilalomfák. Állnak-áldogálnak s ha az Erdős-Kárpátok felől gyeplőt ereszt az őszi szél, olyan titokzatosan zúgnak, hogy zúgásuktól könny fut az ember szemébe, különösen, ha már messzire sodródva el onnét s csak az éjszakák csöndjén keresztül kísérteti ez a riasztó zúgás. Mennyi emlék és honvágy rohan meg e kísérteti zúgásra! E gyász-színű fák alól nézhetett el az Alföld felé valamikor előszáguldói élen Labore vezér, mialatt a karaván Munkács dombjain áldozhatott még Hadúrnak. E fák alatt vonulhatott el az a magyar király, aki hatvanezer vitézével indult farsangi mulatságra Kiev felé. Sokkal később e fák kísérték szemmel vándorútja jódarabját annak a Bálint kollegánknak, aki félig-se-józan fejjel adta magát a danckai keserves állapotnak, miközben csizmája nyomát véglegesen befújta a tél. Erre vonultak át Bocskay kálvinistái, midőn igen régen fegyvert fogtak rongyos hazájukért. Mennyi keserves emlék! Talán éppen e jegenyefák alól nézett vissza utoljára a káromkodó Beresényi, mialatt sírvafakadt, mert akkorára — lénung híján — minden katonája szétszűllött az öregnek. S e jegenyék zúgására még ma is fel-felsőhajt nem egy öreg ember: „hej, mikor még Kossuth

Lajos verbunkolta itt a tótokat!“ S decemberi estéken, midőn felhők hátán ugrál a hold s odakint nyögnek a jegenyék, a rusnyák menyecske ijesztgetni kezdi a bölesőbeli kis rusnyákat: „aludj fiacskám, aludj, mert ha rossz leszel, kurucok zörgetnek be az ablakon“ ... Mindenminden elpusztult azóta! Először egy sötét és lenézett faj kezdett ereszkedni a hegyeken át, észak jobbfeléről s ír-tani kezdte a népet. Később egy másik gyűlölt faj kezdett ereszkedni a hegyeken át, észak balfeléről s földönfutókká tette az urakat. Ma csend és némaság ül a futódombokon, a patakok bokraiban, az udvarházak kertsövényein, az erdők szögleteiben s a fehér országutakon. Ma már csak a jegenyék mernek beszélni szabadon és lázító zúgással: „gondoljatok reánk! mindig készüljete!“ Hogyne hajtanók le hát a fejünket, ha a szelek hátán üzengető jegenyefák jutnak az eszünkbe!

Tarján László is végiggondolta mindezt, hozzátette még az apja siratatlan emlékét s ekkor érezte először, hogy könny fut le a halántékán. Megtörölte a szemét: nem volt szabad érzékenykednie. Aztán hirtelen felült, mert neszt hallott a háta mögött.

Drabik volt. Az erdő felől jött mezítláb, cipőjét a jobbkezében hozta, a nadrágszíján pedig egy halott varnyú csüngött, mint az őserdők indiánfőnökén a fehér-ember skalpja. Szó nélkül leheveredett Tarján mellé s hasát a napocskának vetette ki. Így szólt:

— Azért vagyok mezítláb, mert így jobban meg tudom közelíteni a madarakat. Ezidőszerint olyan **praksz**isra tettem már szert, hogy az első ködobásra biztos egy varnyú. Ma este ugyanis varnyúlevest vacsorázok. Nyár elején bibictojás után szoktam mezgerélni, mely érces-hangzást kölcsönöz a hangszálaknak s tisztító hatással

van a fejre is, nálam azonban a döntő szempont minden-
 esetre az a ténykörülmény, hogy a hatvan krajcár bérből
 a legfantasztikusabb beosztás mellett sem bírok kijönni.

Tarján hallgatott.

— Oszt megjegyezted-é magadnak öcsém, amiket há-
 rom napja meséltem neked?

— Meg.

Drabik meg volt elégedve:

— Helyes a szólam. A második tervem, melyet azóta
 főztem ki, így hangzik: Marcsát mégis muszáj megkér-
 ned, mert asszony kell a házhoz, különben elesúsznál ma-
 gad is, olyan még-egy feleséget pedig úgysem kapsz. Ez-
 által melleleg megpukkad a szolgabíró s fejpgörcei lesz-
 nek édes közanyánknak.

— S az öreg? — vetette föl a fejét Tarján.

— Csak hidegvér, öcsém — nyugtatta meg Drabik.
 — Bízd a fejleményeket énrám, a pót-édesapádra, mert
 eddig klappol minden, szórul-szóra úgy, ahogy azt ki-
 főzte magában Drabik. Drabikot úgyis ebrudon fogják ki-
 hányni, de ez egyelőre alig érdeklí Drabik Menyust. Te-
 hát fejleszteni a gözt, mert a robbantáshoz feszítőerő kí-
 vántatik. S mégegyszer mondom, fiú, hogy Drabik Me-
 nyus mindig hozzád fog sietni, hogy felbizzasson. Megér-
 tettük egymást?

— Meg.

S tovább-heverésztek ketten. Drabik kihúzta az
 ingealját s csupasz hassal fordult a napnak, azt állítván,
 hogy a verőfény jót tesz a púpjának.

— Holnap pedig ki a placra, gyerek! Drabik Menyus
 maga is talpat köszörül a tánc elé, legalább jól kiugrálja
 magát, mielőtt véglegesen kirúgná a szolgabíró. Mert ki
 fogja rúgni a napibéresi illetmények megvonásával. Hogy

nem? Csak kevés türelmet! Holnap tehát feszíteni a kötelet és tekerd ki a nyakát annak a monoklisnak, a muri-ban úgylis ott lesz minden épkézláb-ember. Annál többen röhögnek majd azon a vizesnyoleason.

S Drabik Menyus valóban talpat köszörült mégegy-szer a tánc elé, mielőtt elérte volna teljes romlása. Másnap Szent-István volt, a faluban búcsú, melyre Máriászászlok alatt vonult fel a környékbeli nép, Drabik Menyus meg gálába vágta magát, rozmaringszálat tett a kalapjához s mindjárt ebédután nekivágott a fürdőnek, egymagában és gyalogszerrel.

Ki emlékszik még vissza ezekre a vidéki batyusbálokra? Az erdő ünnepi csöndben figyelget ezen a napon, a fürdő kuglizóját már előzően kisépertette és meglocsoltatta Bujdosó Péter grófi kasznár, ő maga viszont úgy érkezik meg legelsőnek, mintha legalább is a gróf parádéskocsisa lenne: szűk magyar-nadrágban, pitykés mellényben, árvalányhajjal a kalap mellett, ráncos csizmában, sarkantyúval... S jönnek-jönnek a vidéki intelligencia számottevő családjai: itt van a cékei tiszteletes úr feleségestül, eladólányostul, az iharosi patikussegéd, akit Eláll Jóskának becézgetnek, mivelhogy eláll a füle s ő az, aki könyv nélkül fújja az összes fővárosi operett-keringőket, minekfolytán csaknem utánahal az iharosi postames-ter három lánya közül a középső. Kocsi és szekér egymásután fordul be az erdei úton: megjönnek Baloghék is három hintón, a nemzetes úrnak ki van viaszkolva a bajusza, nehéz aranylánc sárgállik a pocakján, úgy paroláztat sógorral, komával. Itt van immár Koczák János is, monoklit nyomott jobbszemére a pernahajder s elsősorban e ke-rek üveglappal szédítgeti az erdómérnök harnaszemű lányát, a Lizácskát. Balogh Maresa körül öten is forgo-

lódnak, egyszer aztán a karját nyújtja neki Kende s bevezeti a táncterembe. Derű és jókedv ilyenkor minden. A segédjegyző azzal kelt például feltűnést, hogy kájjert húzott a tulipánnal hímezett mellénye fölé, még a gyepen is asztalok vannak, roskadásig borral és polenai vízzel. S mialatt az ifjúság több tagja nemes vetélkedésre kél a kuglipályán, Suhajda szaporán nyakalgat Szatócs Endrével, a vármegyei litográfiai iroda másodaligazgatójával s közbe-közbe egymásra hunyorgatnak: — hát *arra* a kalandra emlékszel-e, testvér? Pedig jólélekkel mondhatni, hogy sem Szatócsnak, sem Suhajdának soha, de soha, semminévennevezendő kalandja nem volt, aminthogy nem is lehetett két ilyen száraz dohányzaeskónak, ahogy Szatócs nevezgette sajátmagát. S a teremben kigyúlnak ezalatt a kék, zöld és vörös lampiónok, Bujdosó Péter összecsatlantja a tenyerét, mert ma ő a diktátor s a mamák és nagynénik, kik a falak mentén elhelyezett lócákon foglalnak helyet, szemügyre veszik ezalatt a fiatalságot s előre kombinálgatnak. Mert ne méltóztassanak mosolyogni, kérem, ebből a mai mulatságból legalább tíz-tizenkét pár fog megzavart fejjel hazatérni holnapi hajnalra s házasság lesz a szívgyöngöseség vége a jövő farsangkor. Így volt ez mindig, így lesz ezután is. Tarján Lászlót is hamar felfedezték, Kövérné nagytiszteletű asszony szemszögletre is vette azonnal s odahajolt a szomszédjához, mármint az iharosi postamesternéhez:

— Jóvágású gyerek. Gondozás alá vehetnéd.

A postamesterné legyintett:

— Fenthordja az orrát. Nincs mit kezdeni vele.

Hét óra volt, amikor Jónás Jancsi és kilenc társa rárezelt az első csárdásra. Micsoda lelkes kavarodás tört ki rá egy pillanattal! Bujdosó Péter kirugtatott a középre,

balkezét a csípőjére helyezte, összevágta a sarkantyú taraját, félszemmél magához intette a Hangya titkárjának feleségét s attólfogva úgy verte ki a taktust, hogy a sarkantyú élével salátává metélte kilenc asszony meg kislány viganóját. Koczák se volt rest, Lizácskát kérte föl s mi alatt a leány fájdalmas boldogsággal mosolygott fel az arcába, Koczák hátraszegte a nyakát, nyeglén s hamisítatlan prepadiadallal sunyított le a kislányra. Drabik is talpat élesztett s körülpillantván a hölgyi koszorún, Suhajdánét kapta derékon:

— Szembe rózsám, ha szeretsz!

Suhajdáné úgy libegett előtte, mint egy szélben lobogó vitorla s e pillanatban oly szerelmes szemmel felejtkezett el Drabikon, hogy no. Pedig Drabikkal poklok kínművésze volt táncolni, mert botfülű lévén az öreg, meg-megkésétt egy félütemmel, minek következtében rozmaringos kalapja mindig ellenkező vonalat írt le a többi táncos fejével s ez magában is mulatságos volt. De Drabik nem törődött most ilyen vacak részletekkel. Ahelyett odacsapott a lábszárára, ölkapta Gabriella asszonyt, rúgni kezdte az agyagot s elkurjantotta magát:

— Húzzad csipás, tallért adok!

Ezt a vakmerő elszólást persze már csak azért se lehetett komolyan venni, mert Drabikról tudva van, miszerint legfeljebb harminchét krajcár lehetett a zsebében.

Tarján László a dobogón állt ezalatt s elmerült a nyüzsgő emberboly felett. Láttá, hogy a szolgabíró Marsával táncol, látta, hogy egy-két asszony odahajlik a keresztanyjához, sugdos neki valamit s a keresztanyja kedves-szerényen a fejét rázza. „Jól van, keresztmama, gondolta magában, majd adok még én olyan lábast a szolgabírónak, hogy attól esik fejest Gabriella néni...” Később

boszton következett, Tarján is elvegyült a teremben, de észrevette, hogy Koczák ügyesen kisurran a kijárón. Koczák Jani azt cselekedte ezalatt, hogy hátralapózott a fák közé s a falhasadákon át lesni kezdte, miben is áll voltképpen ennek az újmódi veszett táncművészetnek a fórsza? Ahá, megvan! A fejet begyesen kell tartani s ha a jobb-lábban széles kört írok le, a másikkal három apró figurát kell kitipegni és viceversa. S a János-fiú mindjárt próbálgatni is kezdte a fák alatt, a félhomályban már-már úgy látszott, hogy mindjárt pedzeni fogja, mikor hirtelen megbotlott egy fagöresben, elvágódott s egyet nyögött:

— Végem van!

Éjfél körül volt már, a hangulat mámoros, amikor Tarján kinézett az ivóba. A füst alatt s az asztalok körül zavarosszemű alakok mondtak köszöntőt egymásra, vitázgattak, vagy danolgattak. Tarján észrevétlenül leült Koczák mögé, aki éppen Szatócs Endrével állt keserű szóharcban.

— De épp azt nem értem, Bandi bátyám, miért forszírozzák ezeket az újfajta destruktív táncokat? — volt a Koczák kifogása.

Szatócs bort töltött és legyintett:

— Mert ostobák az emberek, öcsém. Amikor én legény voltam, — pedig micsoda legény votam! — még a mazurka, meg a rezgő volt divatban. Nem kellett ahhoz semmi kunszt. Az ember csak riszálni kezdte magát, lehetőleg egyhelyben, rázogatta a hétköznapi részét, vagyis rezgett s megvolt a rezgő. Azóta sokat csúszott a közfel-fogás. De igyunk, kántorkám! Mert a borban nemesupán igazság van, hanem fluidum is. Csont, kántor!

Tarján megsajnálta a János-fiút, hirtelen gondolt egyet s hozzáhajolt:

— Maresa veled akar táncolni.

Koczák megfordult s égnek állt a haja, mert odakint éppen valami keringőt játszottak s azonfelül, mióta a kertben lepottyant az ágról, dobogó szívvel kerülgette Marcsát. De Tarján megnyugtatta:

— Ne drukkolj, csárdás fog következni.

Koczák földerült:

— No, a kiskésit, ezt se vártam volna!

S Szatócshoz fordult:

— Hallottad, atyus? Maresa velem akar táncolni...

Tarján ezalatt fölkereste Marcsát s egy csapásra elintézte az egész ügyet. Mikor aztán a barna zenészek rákarcoltak a csárdásra, Koczák szemérmesen kiröppent a középre s a karját nyujtotta Marcsának. Tarján megint a dobogón állt s lelkéből gyönyörködött a János kutya-kedvében. De Tarján, késő este óta már, egészen furcsa kedvében volt s most is, valami kötekedő inger hatása alatt, a tánc leghevében csak odsúgott a prímásnak:

— Bosztont.

A másik szempillantásban már végigfutottak a termen egy érzékeny keringő lány futamai. Tarján látta még a dobogóról, hogy Koczák, aki addig kevély fejtartással cifrázott, egyszerre megtántorodik, tátogni próbál, elpirul, ugyanakkor hebegni kezd s Marcsát az anyjához vezeti. Tarjánnak a könnye csorgott, de észrevette azért, hogy Maresa haraggal tekint föl rá a dobogóra. Koczák viszont eltűnt s halandó ember nem is látta ezekután.

Hajnal előtt lehetett, mikor Maresa kihivatta Tarját az ivóból. A táncteremben terítettek s jókedvű csoportok verődtek össze az asztaloknál. Maresa mellett Kende tréfált, szemközt meg a nemzeti asszony intézkedett. Még

valami öten-hatan bolondoztak a társaságban. Maresa magához ültette Tarjánt, haragos volt:

— Nem szégyelled magad, ilyen botrányt csinálni azzal a szegény Koczákkal! Mi van veled, hogy ki sem mozdulsz az öregek mellől? Látom, ittál. Este óta még egy táncrea se tudtál fölkérni! Azt hiszed, nem tűnt fel, hogy Kende szakadatlanul a sarkamban van? Jaj, de szégyellem magam miattad!

Tarján, ahogy elhallgatta a leány zsörtölődését, válaszul lehajolt az asztal fölé s megcsókolta a kezét. A leány megijedt:

— Laci, elment az eszed? Ha tovább is neveletlenkedsz, elküldelek magamtól. Nézd, mama is észrevette már, pedig a nélkül is neheztel rád...

— Hát akkor itt helyben megkérem tőle a kezedet. Jó lesz?

A leány most már komolyan megharagudott:

— Ne tégy nevetségessé, Laci — s a kezét is összetette. — Ha csak egy kicsit szeretsz, menj el tőlem. Menj el. Hiszen becsíptél...

Tarján persze nem ment el.

A nemzeti úr az ivóban üldögélt ezalatt a társai között s ódon betyárnótákat szedegettek elő. A nemzeti úrnak jókedve lett volna egyébként, mindössze az tűnt föl neki, hogy Tarján este óta másoknak engedte át Maresát, csak nem is törődött vele, ami fokról-fokra nyugtalanítani kezdte. Mert így csak az viselkedik, aki végleg leszámolt magában, vagy aki nagyon biztosnak érzi a dolgát. Egyszer-egyszer szemet váltott Suhajdánéval is: Gabriella asszony hasonlókép csóválta ilyenkor a fejét. Aztán újra dalolni kezdtek s csak akkor ocsudtak fel, mikor az első

pirkadásnál a cékei tiszteletes úr a táncterem felé mutatott:

— Odapislantsatok!

Mindnyájan arrafordultak. Csak valami három-négy pár táncolt, köztük Tarján Laci is Marcsával. Mindenki más ült vagy félkörbe állt és úgy nézte Marcsát, azaz hogy Tarján Lacit, ahogy táncolt. De ez aztán tánc volt! Még a nemzetes úr is, aki pedig híres volt róla, ha egyszer igazán kiperdült a középre, jóideig rajtafelejtette szemét a keresztfián s kénytelen volt azt mondani rá:

— No, nagy lóköető.

S aztán, de talán csak, hogy másra terelje kellemetlen gondolatait, ő maga vágott bele egy nótába. Abba a régibe és szívfájdítóba, amelyik úgy kezdődik, hogy azt mondja:

*Mikor megyek Lengyelország fele,
Sírva nézek kicsi hazám fele...*

A többiek követték, dongóban. De a nemzetes úrnak nem volt nyugta többet, mert odakint már csak Tarján táncolt. Mindenki más csak őt és Marcsát nézte. Ez persze sok volt már a nemzetes úrnak is. Kiadta a jelszót: hazafelé!

Aki végigtáncolt valaha egy ilyen batyusbálat, tudni fogja, hogy az ilyen jelszót nem kell szószerint venni. Mert ez nem azt jelenti, hogy most már mindenki hazamegy, egyszerűen csak a nemzetes úr megy haza, bármennyire kérlelik, marasztalják is. A bál felenépe visszamaradt, a felét azonban a nemzetes úr viszi magával némi reggeli kvaterkára. De a kvaterkának esetleg két további nap és éjszaka lehet a folytatása.

S előállott valami nyole kocsi. Az elsőbe Balogh nemzetes úr pattant föl s maga fogta a gyepelőt. A bakra hozzáugrott Kende, literüveggel a kezében, hátulra meg Eláll Jóska gyógyszerészsegéd kapaszkodott fel. Heje-huja, kurjongatás meg ostorszó között fordult ki egyik bricska a másik után az erdei útra. Az utolsó kocsik egyikére Marcsa ült föl és az édesanyját, aki feléje tartott, kedves-okasan visszafogta:

— Mamácskát Kövér néni invitálta magához.

A nemzetes asszony megfeddte:

— Okos légy, mert apa nagyon haragszik.

— Ugyan, mama! — s olyan ártatlanul nézett az anyjára, hogy a nemzetes asszony teljesen megnyugtatta magát. De mikor a nemzetes asszony helyet foglalt a nagytiszteletű asszonyság oldalán, Marcsa visszalopózott a táncterembe:

— Laci, most már jöhetsz.

S utolsónak indultak el, ketten. Előttük messze zörögtek a többiek, az erdön túl már felpiroslott a reggel, már közeledtek a tisztás felé, hol vén cserfák fölött kezdett bontakozni a hajnali köd, azontúl nemsokára végeszakad az erdőnek...

Marcsa hátradúlt az ülésben, fáradt szemmel vetette el magát, de belül újjongott: „ha mindig így mehetnénk!” Köröskörül ébredezni kezdett az erdő s Tarján Laci, ahogy a lány fölé hajolt, amikor látta így hanyattvetve magát, ahogy két karját kitérte a derengő hajnali égnek, Tarján Laci egyszerre átkapta a leányt s magához szorította. Magához ölelte s csókolta, ahol érte. A leány engedte magát. Lecsukott szemmel hanyatlott el a fiú karjaiban s egyszerre csak érezte Tarján, hogy a leány két karja is összefonódik a nyaka körül.

Mégis Tarján volt az, aki elsőnek riadt föl. Mert mögöttük kocszörgés hallatszott, de mire oldalnézett volna, pontosan akkor előzött el mellettük Gabriella néni, meg Drabik. Ez ugyan kellemetlen volt kicsit. Gabriella asszony füligvörösén nézett el fölöttük, Drabik ellenben bölingatott Tarján felé.

Ahogy aztán elzörgött előttük a kocsi, Tarján egyet káromkodott, Maresa viszont kacagni kezdett szélesen:

— Annál jobb, Lacika! Most már úgyis mindegy. Legalább meg fogsz kérni, mert most már muszáj.

— És pedig a holnapi napon...

— Tévedsz, Laci — kacagott csöndesen a leány. — Nem a holnapi napon, hanem még ma. Mihelyt hazaértünk.

Tarján Laci intett neki, hogy ne olyan hangosan, de eszébe jutott, hogy Matyi bácsi ül a bakon s Matyi bácsi féligmeddig maga is bűnrészesnek számít. S ahogy megint a leányhoz hajolt le, látta, hogy egészen zavaros a szeme... Felkapta, az ölébe ültette.

Maresa hagyta magát... Tehetett vele, amit akart.

Mire hazaértek, otthon alig találtak már két-három vendéget. Egy snapszocskát ittak még s aztán elfele készült kiki. Kende jókedvében volt, ahogy odalépett Tarjánhoz: „szervusz, pajtás. Hallom, hogy még ma haza-készülsz“, — de ezt már gúnyosan mondta. Maresa feltűnő melegen köszönt el a szolgabírótól: „mikor lesz szerencsénk, Pali?“ Sejtette Tarján, hogy számításból ravaszkodik a leány, csak az tűnt fel neki furesán, miért készülne ő ma haza, amikor eszeágában sines hazamenni.

Gabriella asszony mérgesen indult kifelé s ahogy el-suhogott Tarján mellett, elfordult a fejével.

„Pukkadj meg!“ — gondolta magában a fiú s az ebédlőbe nyitott. Senkit se talált odabent, csak Maresa

gubbasztott a dívány sarkában, a hideg kályha mellett s nagykendőbe takarózott, mintha fázott volna. Tarján Laci hozzáült s akkor összenéztek fáradtan, szerelmesen. A fiú magához kapta a leányt s most már a leány is visszaeszköltö... Arra rebbentek szét, hogy a nemzetes asszony jött be. A keresztmama úgy tett, mintha semmit se látott volna s zavartan mondta:

— Gyertek át az utcai szobába. Ideje lefeküdni.

Az utcai szobában hirtelen-reggelihez terített az egyik leány. A nemzetes úr az asztal fején ült s szóltanul töltött a pálinkából.

— No, igyál te is — mondta aztán Tarjánnak.

Csöndesen maradtak mind a négyen. A nemzetes úr alig-alig bírta fékezni magát, amikor észrevette, hogy Tarján egy pillanatra rajtafelejtí kezét a Marcsa karján. A nemzetes úr már-már oda akart vágni az asztalra, hogy: elég volt! De akkor megelőzte Tarján.

— Mondani akarnék valamit keresztmamának és keresztapának. Adják ide Marcsát...

Fülsendítő hallgatás felelt rá. A keresztmama megijedt, Marcsa közömbösen szelt egy darabka kenyeret, a nemzetes úr pedig kedvetlenül nézett maga elé...

— Mert ha nem adják, magammal viszem — tette hozzá époly nyugodtan.

A nemzetes urat annyira meglepte ez a hang, hogy először nem találta a szavát. De aztán felugrott s öklével belevágott az asztalba:

— Hát vidd, ha veled megy! De én sohase fogok beleegyezni! Ne mondhasa senki, hogy én tettem szerencsétlenné a lányomat! De rajta a válasz: menjen csak veled, úgy ahogy van, ha kedvesebb vagy neki, mint az apja!

Itt már mind a négyen álltak az asztal körül. A nem-

zetes asszony a zsebkendője után nyúlt: „de ha szeretik egymást...” Marcsa összetette a kezét, halotthalványan: „apácska!” Tarján sápadtan nézett szemben az öreggel, aki egészen elvesztette a fejét:

— Elég volt! Napok óta figyelem, mit csinálsz, de most már azt mondom, a szentségit, elég volt! Egy hét óta megrontottad a leányomat s úgy viselkedsz vele, hogy röhögnek rajtam az emberek! Aki ilyenkor is csak ennyire tud vigyázni egy leány nevére, mint te, annak ké-sőbb se lehetne nagy becsülete az oldaladnál, mert fél-bolond, esztelen vagy, mint az apád volt! Az is elverte mindenét, megölte magát, megölte az anyádat! Azt hiszed, nem vigyáztam minden lépésedre? Csak komoly emberhez adom a lányomat, te pedig úgy fogsz elpusztulni, mint az a haszontalan apád?

Magából-kikelten ordított a nemzetes úr, de itt már eléje lépett Tarján is:

— Hallja-e, keresztapa? Az én apám olyan ember volt, hogy maga... — de itt mégis elharapta, amit a szeme közé akart vágni. — Hallja-e, keresztapa? Ha még egyszer kiejti az édesapám nevét... Szégyelje magát, hogy az a rongy asszony vezeti az orránál!

No, ez már sok volt a nemzetes úrnak is. Elfut a szeme, nekiment Tarjának, de Marcsa odapattant a fiú elé:

— Édesapám! Édesapám! Gyere Lacika, gyere! — s kiteszkolta a saját szobájába, de még hallották, hogy a nemzetes úr csúnyán káromkodik: „megveszett, taknyos kölyök! Mars ki a házamból!”

Mikor együtt voltak a Marcsa szobájában, a leány az ágyára borult:

— Laci, Laci, mit csináltál? Nem kellett volna visszafeleselni apának, mert ha ő nem egyezik bele, én sohase lehetek a feleséged. Most menj haza, Laci azonnal menj, de azért ne feledkezz meg rólam, mert a másé én sohase leszek. S ha húsz esztendeig kell várni, akkor is várni foglak. Itt a kezem, csókold meg...

Tarján egyszer arra ocsúdott fel, hogy az öreg kisházban van. A nagymama kárörvendve fogadta:

— Látod, Tarján, megmondtam ezt előre, de úgy kell neked. Hamar bekövetkezett, hogy nincs hova lehajtanod a fejedet. Úgy kell neked, Tarján...

S amire másodszor is felocsúdott volna, már otthon volt, Ladomérban s két nap óta félig öntudat nélkül, ruhástól hevert az ágyon. És ahogy először föleszmélt, Kende jutott az eszébe: „hallom, hogy még ma hazakészülsz“. A keresztapja tehát előre megmondta a szolgabírónak s valószínűen a jegyzőnének is, hogy ki fogja tenni a szűrét...

Két napig hevert félig öntudat nélkül, ruhástól. S két nap alatt legalább százszor benézett hozzá egyszer Horváth bácsi, a kertész, egyszer Horváth néni, mármint a felesége:

— Mi baja, Laci úrfi?

Ahogy magához tért, végigment a régi, boltozatos szobákon. Minden-minden úgy volt, még a régi helyén, mint tíz esztendővel ezelőtt. Horváth néni minden héten kinyitogatta egyszer az ablakok vastábláit, leporolta a bútort, Horváth bácsi meg a kertet tartotta rendben. Tíz év óta éldegéltek így ketten s csak olyankor sóhajtottak egyet, ha a világ egy messzi tájáról levelet írt nekik az úrfi. A két öreg minden levélnél számítgatni kezdte:

— Már huszonegyéves... Már betöltötte a huszonötöt... Jövőre hazagyön, biztosan hazagyön s talán aszszonyt is hoz magával a házhoz...

De az úrfi egyedül is igen váratlanul toppant be. A két öreg csak annyit tudott, hogy legutóbb Tavarnán volt látogatóban s onnan rohant haza, majdnem esze nélkül.

Horváth néni meg is jegyezte vacsora után a férje előtt:

— Igen nagy bánata lehet.

Tarján kinyittatta ezalatt az édesanyja szobáját s könny szaladt a szemére, ahogy körülnézett a tíz év óta érintetlen bútorokon. Az asztalkán ott állt még a sokat szenvedett szelíd asszony képe s mellette a Tarján Zoltán főbíró úré. Most is úgy nézett vissza a fiára, dacos szemmel, kivetett mellel, vakmerőn, ahogy szembenállhatott valamikor a rázudult teméntelen ellenséggel. S Tarján Laci, ahogy elnézegette a feledhetetlen embert, csak fölélekezett magában:

— Nem fogsz csalódni bennem, édesapám...

Napokon át nem mozdult ki az apja szobájából. Sorbavette a könyvtárát, átkutatta a főbíró úr saját munkáit s ahogy nekidült és olyan emberekkel társalkodott, akikből por lett régen, éjszakákon át úgy érezte, hogy az édesapja gyenge, nagyon gyenge hangját véli hallani ijesztő messzeségekből: „ne felejts el, édesfiam!...” S Tarján László órákra lehajtotta a fejét ilyenkor s a kísértetriasztó csenden át maga elé töprengett: „hallom, apám, hallom...” Napok óta tusakodott már így, becsukott ablaktáblák mögött, lámpafénynél s csak olyankor nézett föl egy pillanatra, ha Horváth néni behozta neki az ebédet vagy a vacsorát. Egy alkalommal megszólította:

— Mi az újság odakint, öreg?

Horváth néni, hogy egyszer szóhoz kapott az úrfi is, örömeben csaknem elejtette a tálat:

— Semmi, Lacika. Minálunk egyik nap olyan, mint a másik. De mégis annyi az újság, hogy odakint a vén Szopkó vár Lacikára. Három nap óta már vagy tízszer volt itt, de mindig azt mondtuk neki, hogy az úrfi magával van elfoglalva. Ő azért mindig visszagyött.

— Szopkó bácsi? A bíró? Eressze be azonnal!

S bejött Szopkó bácsi. Mezítláb és olyan külsőben, mint egy csavargó. Haja a vállát érte, ezer ránc verte az arcát, csak a szemében maradt meg valami a régi okos fényből. Bejött, kalapját az ujja közt forgatva s a lámpafénynél ahogy meglátta az úrfit, térdreasett előtte s kezet csókolt neki:

— Isten oltalmazza a nagyságos úrfieskát!

Tarján felállt s leültette az öreget:

— Kezet csak az asszonyoknak szabad csókolni, bíró úr... (Azaz, mint röviden kiderült, régen nem volt már bíró Szopkó bácsi.)

— Már bírót is maguk közül tettek meg *azok*, nagyságos úrfieska...

Sokáig, nagyon sokáig maradt az úrfinál Szopkó bácsi. Szopkó bácsi mesélt ezalatt, egyszerű szavakkal, keserűség nélkül, de annál jobban elkeseredett Tarján László. Megtudta, hogy minden szava igaz volt Drabik Menyusnak. A faluból tizenhat esztendő óta kipusztultak a magukra hagyott emberek s aki ittragadt még, rabkenyérrel tengődött. A többi már a mezőkre s az erdők alá szorult ki, nyári időben éjszakákon át gugol a pásztortüzeknél s úgy virraszt a csenevész kukoricás vagy krumplitáblácska szélén, melyet uzsoraharmadba kapott meg a falvakban és síkságon terjeszkedő lengő gázszakabatos új

uraitól. S ezek a kivert emberek, hogy éjszakáknak idején elijesszék maguktól az erdei vadakat, egyik pásztortűztől furcsán elnyújtott riasztó jajszavakat ordítanak át a szomszéd pásztortűzig s lombhullató őszig ezzel a rémítő üvöltéssel van tele minden éjszaka a Verhovinán. — Elpusztultunk volna, mint a madarak, ha nem gyön meg idejében a nagyságos úrficska — fejezte be Szopkó.

— Hát tudnak még bízni, öreg?

Szopkó bácsi összetette a kezét:

— A nagyságos úrficska lesz most már a mi minden bizalmunk. Mert a rusnyákok, mikor az utolsó bocskort is elnyúzták s nem tudtak kihez fordulni többet, elvesztették a hitüket is. Pedig az nagyon szomorú, ha nem tudunk már kire számítani magunkban. De most kezdenek bízni megint, mert tudják már az erdők alatt is, hogy itthon van a Lacika. Isten oltalmazza, amikor egyet lép! Jaj, úrficska, látná csak, hogy ijedeznek a faluban, mióta hazakerült! Hát még amikor kiszagolták, hogy az úrficska bezárta magát s nem tudni, mit csinál? Öt nap óta csak a meghótt nagyságos főbíró úrról suttognak...

— Hát emlékeznek még az édesapámra?

— Nagyon is, úrficska. De nemcsak ők, hanem a rusnyákok is. Éjszakánként, ha valami úri-kocsi megy az országúton s a lovak lába csattog messzirül, a szegény éhenkórászok hitegetni szokták egymást: „hazafelé tart a pan főbíró úr, hogy megsegítsen bennünket“. Pedig ő már nem fog hazagyönni. De meggyött az úrficska. Isten oltalmazza, amikor egyet lép!

— Hát a főszolgabírótság?

Szopkó úgy tett rá, mintha legyet akarna elkapni a markával:

— Nem törődik már mivelünk az Isten se, nemhogy az urak! Egy igazi úr volt csak, a főbíró úr. Mert a mai urak lenézik a zsidót, de négyszemközt „így“ vannak velük — s összekulesolta két ujját, mutatván, hogy vannak a mai urak.

— Hát a kasznárom?

Szopkó bácsi elkeseregte aztán, hogy kasznár úr rosszabb száz zsidónál. Ő még „nem-is-úgy“ van velük.

Tarján felállt s hosszú ideig fel és alá járkált egyik saroktól a másik sarokig. Szopkó lefojtott lélekzettel figyelt minden mozdulatára. Egyszer aztán így kezdte az úrfi:

— Hát mától kezdve más élet kezdődik itten, Szopkó bácsi. A kasznárnak novemberben jár le a szerződése: még ma felmondok neki. Novembertől pedig maga lesz nálam a gazda...

— Köszönöm, Lacika — hálálkodott az öreg.

— Most pedig adja hírül az embereknek, hogy még holnap gyűljenek össze az udvaron. Ha akad valami a magtárban, széosztom köztük: eleget éheztek már. Mától fogva maga intézkedik a ház körül, Szopkó bácsi. A ladomériak közül mindenki kaphat munkát a gazdaságban. Úgy-e? Az asszonyokat és leányokat pedig terelje össze, mert nagytakarítás lesz a kastélyban és a kertben. Később egyebet is csinálunk.

S az öreg csak a fejét lóbálgatta:

— Olyan ember lesz, mint a főbíró úr volt.

S harmadnapra, negyednapra megindult a munka s régi, tompán-elnyújtott nóták verték fel a kastély tájékát. Tarján Laci naponkint kísértalt a fenyves alá: ott feküdt a főbíró úr, meg a szelídarcú asszony s olyankor levette a kalapját. Kint szeptemberbe fordult már, fakó lett a fák

levele s Tarján Laci, ha felemelte a fejét s a fákon túl merengett a Verhovina rengetegén, a Magura zord fején, a Pietrosz havas homlokán vagy a Szinnai Kő furesán integető sötét szikláin, feldobbant a szíve!

A kastély körül folyt-folydogált a takarítás. Tarján többnyire magában botorkált a kertben, de néha enyhült a kedve s egy ilyen pillanatban megszólította Horváth nénit:

— No, öreg, tudja-e miért sietünk annyira?

— Nem tudom én, csak sejtegetem — mondta szívesen Horváth néni.

— Emlékszik-e még a kis Balogh-kisasszonyra ?

— Csak nem? — s összecsapta a kezét. — Az a kedves? — s nem tudott hova lenni.

Egy szombat délután Tarján végigsétált a falun, Szopkó bácsi társaságában. Támadt egy kis nyüzsgés! A csüngő oldalfürtös emberalakok behúzódtak ablakaik mögé s onnan fürkészték ijedt arccal vagy kárörömmel az új ellenséget. Szopkó bácsi szóval tartotta ezalatt az úrfit. Egyszerű volt minden szava:

— Olyan nép ez, úrficska, mint az aranka a lucernásba. Nem a földből él, hanem a lucernából s ha nem irtjuk, kiél és megfojt minden táblát a határba. Olyan nép ez, mint a gyöngy a fán. Csak szipolyoz, terjeszkedik, a gazda látja is, nem törődik vele, de pár év múlva a fagyöngy kieszi az egész tölgyerdőt. Elvész az erdő s akkor sorrakerül a gazda is.

— Hogy-hogy?

— Hát úgy értem ezt, Lacika, hogy ma még csak a rusnyákat eszik fel s az urak nem akarják meghallani a jajgatásunkat. De tessék jól megjegyezni, hogy a Katz Mechel fia már ügyvéd valahol Nyiregyházán. A Jankel

fia újságot csinál Budapesten vagy hol. Tudjuk, mert nyárba mindig hazagyönnnek s olyankor nekünk is eldicseszenek vele. Jaj, úrficska, a rusnyákok után az urak kerülnek sorra! Vége lesz az egész Magyarországnak!

Tarján Laci nem tudott megnyugodni ezen az estén. Csak arra emelte föl a fejét, hogy kocsi fordul be az udvarra. Kinézett az üveges folyosóra: Géza úrfi, a Maresa öccse, szaladt vele szembe. Monokli volt a jobbszemén a haszontalannak:

— Fizesd ki a fiakert, testvér, mert egy halvány petákom sincsen. Maresa juttatott ugyan valamit, de a városban elment a gyenge összeg.

Tarján megörült a fiúnak. Az öcskös folytatta:

— Hogy el ne felejtsem, Maresa öleltet általam. No, nem sokra mégy vele! Már tudniillik, ha én öllek meg. Tudod, csak épp hazaugrottam, az öreget nem is láttam szerencsére s Maresa irányított hozzád. Hallom, hogy el akarod venni. Jól teszed: legalább lesz egy szimpátikus sógorom. Maresa is azt mondta még, hogy ma vagy holnap fogja megkérni a szolgabíró, de aggodalomra nincsen ok, mert Drabik mester talpon van. Drabikot különben már kidobta a szolgabíró...

Ezalatt mentek a napok s Lengyelország felől közeledett az ősz. Még nem volt itt, de a Verhovinán keresztül átértett már a lehellete, mert a jegenyék hosszsan sóhajtoztak esténkint. S ezalatt készült a kastély, meg a kert. Tarján Laci magános pillanataiban már fel is osztotta a házat s mindenekelőtt az édesanyja szobáját jelölte ki a Maresáénak. Mert arra már most elkészült, hogyha másképp nem megy, a kezét teszi össze a nemzeti úr előtt: „keresztapa, adja ide a Maresát s ne törődjön velünk, mit fogunk csinálni azontúl“ ... Ha pedig okoskodni ta-

lálna a nemzetes úr, annál rosszabb lesz a nemzetes úrra is, órá is! Esténkint elüldögéltek az üveges folyosón, a vadszőlő fonnyadni kezdett már, Tarján Laci a lámpába merült, Géza úrfi pedig Horváth bácsival vagy Szopkóval értekezett halkan. S mialatt fent lobogni kezdtek az őszi csillagok, szél ereszkedett a Verhovina tölgyfáin át s napok óta harsogott és tombolt már a sokezeréves erdőség. S e fékevesztett harsogáson át csak olykor-olykor vánszorogott le egy hosszan elnyújtott, kétségbeejtő kiáltás a Verhovina őrtüzei mellől, hogy Tarján László megrázkódott tőle. S egy ilyen késő szeptemberi estén, ahogy négyen üldögéltek a tornácon, a messzi országuétról váratlanul patkócsattogás hallatszott. Szopkó a levegőbe vágta fel az orrát:

— Mintha a főbíró úr jönne...

Nagy szünet következett. A csattogás egyre tisztább lett, mintha a falu felé vágatott volna valaki s Tarján Laci, aki jóideje lesett már valami izenet után, fölkelte türelmetlenül:

— Ezek az apa lovai, Géza!

S Szopkóhoz fordult:

— Ugyan, Szopkó bácsi, emlékszik-e még Drabik úrra?

— Hogyne, hogyne, úrfieska. Igen-igen ijedeztek tőle a zsidók. Talán el is pusztult azóta valahol...

— Sőt azt hiszem, mindjárt itt lesz, — s leszaladt a lépcsőn.

Jól számított.

Mert a kocsi megállt a kapu előtt, befordult az udvarra, a lámpafénynél először Handura Mátyás bukkant ki s utána mindjárt Drabik Menyus. Pohárral köszöntött be:

— Csak semmi érzélgés, fiaim. Maga az, Szopkó mester? Gyöjjön lelkem, hadd csókolom meg az ábrázatját, azt a szőröset, mert mindjárt zokogni kezdek a szívem bánata miatt. Isten éltesse, Horváth bácsi! Most pedig mars a kocsiba, kedves öcsém, mert erős utasításom van rá! Elég egy kaputrák a nyakatokba, két óra múlva úgyis helyben leszünk. Hogy hol? Jaj, ne faggassatok, úgyse mondhatom meg. Látod, Lacikám, mégis elcsapott az a tróger s most mehetek betyárnak az országútra. De semmi az, szilárdabb a szíve annál Drabiknak, semhogy ilyen pibec-dolgokon facsartassa a szívét. Készen vagytok, kedves két öcsém! Proszit, Szopkó mester s ne rángassa a fejét! Egy hét múlva itt lesz megint az úrfi, de azt hiszem, nem egymagában. Auf Wiedersehen!, hogy német nyelven fejezzem ki magamat. Most pedig éljen a bor nedüje, meg az ifjúság!

Elmentek.

VI.

A Vihorláton keresztül néhány nap óta átkacsintgattott az ősz. Még nem keresett állandó szállást, de estefelé köd látszott már a Verbonyik sásai fölött. A nyár viszont dél felé készülődött. Rozsdába fordult az erdők háta, pók-háló úszott-ereszkedett a tarlok felett s a napocska melengetett még. Olyan bágyadt mosolygással, mint egy elbúsult, elfáradt menyasszony.

Balogh Maresa kiállt néha a veranda ajtajába, a tör-lőruhát beleverte a levegőbe, szétnézett az udvaron s megpillantván Matyi bácsit az istálló előtt, föl-fölmosolygott hervadtan. Olyan volt ez a mosolygás, mint a szeptemberelő verőfénye. Aztán befordult a verandára s tovább ren-

dezetett a szobákban. Néha megállt a falı tükör előtt: ott látta magát teljes nagyságában. S egy délelött csak észrevette, hogy keskeny két vonal árnyéka játszadozik a szája két szegletében. Kis kezét végighúzta a halántékán s felsőhajtott magában. Később kinézett az anyjához és segített neki a konyhában.

Így mentek a napok egymás után, úntató rendben.

Marcsa érezte, hogy ez csak látszat, lesz még rosszabbul is. Az édesanyjának mindent elmondott már, egy sort el nem hallgatott volna s a nemzetes asszony biztatgatni kezdte:

— Majd megváltozik minden, leányom.

— De mikor, édesanyám? Apa nem tud rámnézni s így én nem bírom ki sokáig.

Szerencsére helyben volt Drabik. A nemzetes úr valóban morgott magában, két hét óta egy szava sem volt a házbeliékhöz s ha csak tehette, házonkívül verte el az időt. Marcsának nem egyszer a nyelvén volt már, hogy odafurkodik az öreghez, az öreghez lopja magát, mint régen s megcirógatja a borostás állát: „édesapa, mért haragszik rám?“ De Drabik Menyus, ha suttyomban találkozott Marcsával, mindíg visszafogta néhány okos szóval:

— Csak hagyni kell a fejleményeket, Marcsi. Résemről ugyanis folyamatban van az aknázás. Csigavér az egész, aminthogy kapcadarabka minden, az élet is. Hiszen ne volna csak ilyen lázító és szerencsétlen cifferblattnom!

Marcsa nem értette többnyire a Drabik szeszélyes kifejezéseit, de bízott az odvas díjokban. S ezzel a bizalommal sietett át a kerten azon a napon is, amikor Drabik megüzente neki, hogy ebéd után várni fogja a kert mögött „halaszthatatlan fontos ügyben“.

A kert hátában ott volt már Drabik. Marcsa kezét adott neki a kerítésen át:

— Mi az a fontos ügy, Drabik?

Drabik a legvégén kezdte:

— Arról van szó, Maresi, hogy ma délelőtt féltizenegykor mégis csak kivágott a szolgabíró. No, nem szabad megjedni, mert úgylis erre pályáztam . . .

— Miért pályázott rá? — csodálkozott el a leány.

— Csak — és vállat vont. — Csak pályáztam rá, mert így akartam. Mert Drabik Menyus előre föltette magában, hogy előbb-utóbb kihajíttatja magát. Drabik Menyus tudniillik szabadkezet akar nyerni a dolgok minden vonatkozásában, nem is szólva arról, hogy a hatvan krajcár napibérből a legbrutálisabb beosztás mellett sem bír kijönni Drabik Menyus. Jelen esetben mindazáltal nem az én vacak ügyemen van a hangsúly . . .

— Mégis hogy történt? — kérdezte a leány.

— Egész egyszerűen — szíppantott az orrán Drabik. — Ma délelőtt féltizenegykor jön a szolgabíró s szokása szerint odaveti nekem: na, hát az egészségi mibenlét minő mértékben szuperál, Drabik fater? Felbosszantott ez a vállveregetés, mert tudom róla, hogy félművelt egyén s gondoltam, várj csak, mindjárt aládsúrolok egy kicsit. — Csak-csak — feleltem neki — és te hogy érzed magad, Pali fater? Mert tudni kell, hogy a fürdőben pertut ivott velem, meg Suhajdával, de csak a mulatozás tartamára, mert ilyen alak ez a dzs centri s tudtam, hogyha visszategezem, hát megvész tőle. Meg is vezett. Szóra szó jött, ő goromba lett, én se hagytam magamat. — Szemtelen diurnista! — kiáltott rám egyszer. — Szemtelen, aki mondja! — így én. — Rámnézett, olyan lett mint a pulyka, én meg csak röhögdeltem a szeme közé. Majd kipukkadt. —

Még párbajra sem hívhatlak ki, te tetű, mert aligha vagy párbajképes! — így ő. — Ez igaz, mert nem bárabajozok, legfeljebb birkózni állok ki, de közönség előtt és belépti díjak mellett, a tetű pedig te vagy! — így én. Erre történt, hogy az asztalra vágott: — nekem köszönheted, hogy kegyelemkenyeret kapsz. Mától fogva mars ki innét, te koszos! — Én azt mondtam rá: — te strici!

— Mi az? — kérdezte ijedten Maresa.

— Hogy strici? Az nagyon sértő szó, Maresa. Pesten hallottam, mikor még filozopter voltam. A szolgabíró persze nem strici, de alaposan össze akartam sértegetni. Most azonban nem ilyen pibecségeken van a hangsúly. Sokkal fontosabb ennél...

Maresa fejcsóválva hallgatta, mert annyit tisztán látott, hogy mátoľfogva állás nélkül marad Drabik Menyus. Meg is jegyezte:

— Talán szóljak az érdekében Kendének?

— Isten ments! — tiltakozott Drabik. — Csak ezt ne! Sokkal fontosabb ennél, sőt az egyedül fontos ezúttal az a kérdés, hogy a szolgabíró még a holnapi napon meg fogja kérni a kezét, Maresa kisasszony. Suhajda mondta nekem.

Maresa, úgy magában, rég elkészült már erre a hírre, de most, hogy először hallotta Drabiktól, mégis öszszerezzen. Néhány pillanatig szó nélkül álltak szemben mindaketten. Drabik azt gondolta: „csak töprengje ki magát egy kicsit a kisasszony“. De ahogy lopva a kisasszonyon felejtette magát, ahogy elnézte elhalványult arcát, a szomorú szemét, még a kemény díjnok is megsajnálta keveskét. Szélcsend volt, a napocska süttött még, de már erősen rézsut, felettük szállt, egyre szállt az ökörnyal, a falu végéről idáig hallott a vidám tilócsattogás,

de most nem volt idő a hangulatokhoz. Marcsa lehajtotta a fejét s összevont szemöldökkel kérdezte:

— Egy dolgot mégse értek, Drabik: Lehetetlen, hogy Kende ne tudná, miért kellett elmennie Lacinak!

Drabik fölnevetett, nyersen:

— Persze, hogy tudja. Csakhogy fordítva tudja, mert volt rá gondja Gabriella közanyánknak. Nézze, Marcsi, — s szeretettel fogta meg a leány kezét — hallgasson rám és bízson meg bennem. Az első akna holnap fog robbanni, a második csak azután, mert ezt a másodikat szántam Gabriella asszonynak, amely felrepíti majd és levágja a földre, de ehhez szükséges, hogy én is bízhasam magában. Mert ha csalódnom kéne egyszer, akkor végérvényesen bajba jutna Tarján, de kampec lenne Drabik Menyusnak is.

Marcsa a kezét nyújtotta neki:

— Bízhat bennem, Drabik.

Drabik Menyus annyira meghatódott, hogy engedelmet kérvén, megcsókolta a leány kezét. Aztán elköszönt tőle, felsietett az irodába, hogy távozása előtt véglegesen rendezze az újfalusi adóhátralékosok névsorát. Közben kitette maga elé a zsebtükrét s néhány mitesszert kezdett nyomogatni az orrán. Ugyanakkor, hamis fejhargon, előszedegetett egy szerfölött ócska operettmelódiát: *De az egész nagy Albionban — Nincs több olyan lány, mint ahonnan...*

Másnap tehát mégegyszer és utoljára felnézett Drabik Menyus az irodába, hogy búcsút koccintson Suhajdával, mielőtt véglegesen nekivágna az erdőknak. Azaz, hogy a koccintás csak ürügy volt a Drabik részéről, mert a valóság úgy festett, hogy Drabik kéznél akart lenni a kellő pillanatban. Suhajda ismét hálógíngben ült az asz-

talnál, mert tegnap este forralt bort nyakalगतott a községházán s éppen a körmét piszkálgatta egy szalmaszállal. Drabik leült, szemközt s pecsétetes üveget húzott ki a zsebéből:

— István ...

Suhajda odapislantott s egyszerre mosoly rándult át a fonnyadt bajusza hegyén:

— Benzin?

— Borovicska — intett a szemöldökével Drabik s fölemelte az üveget: — Éltessen kettőnket a Gondviselés!

Aztán Suhajda emelte föl az üveget:

— Az Isten adjon sok reménységet a magyaroknak! — s jót húzván, cuppantott hozzá: — Vérré válik az emberben ...

— Mint barátban a lencse — így Drabik. S közelebb hajolt Suhajdához: — Itt van már az a hólyag?

— Hólyag? — harsogott fel Suhajda teli szájjal, melyből kiásított két-három gyásztetejű lyukas fog. — Megjött. A kocsija a kert mögött vár. Van már félórája, hogy trafikálnak Gabriellával. Nagyon bomolnak egymás után — s az asztal fölé röhögött. — Te Menyus, mondd már, van rá kilátás, hogy kipukkadnak mindaketten?

— Remélem — intett Drabik, ami módfelett megnyugtatta Suhajdát. — S pedig még a mai napon ...

Drabik újfent jóegészséget kívánt Suhajdának, de a két fülével kifelé dolgozott ezalatt. S a fülével kivette csakhamar, hogy a szolgabíró már az udvaron beszélget a jegyzőnével. Hirtelen az ablakhoz lépett. Kende akkor már a kapu felé tartott.

— No lám, de kicsípte magát a nyalkos! Csak türelem, Istvánkám, alápetárdázok mindjárt. Te addig is táplálkozzál az italból — kisietett maga is.

Az udvaron megfogta a jegyzőné:

— Hova, hova, Drabik? Várjon csak egy pillanatra!

— Azonnal! — de vissza se nézett, hanem nekivágott a faluvégnek, ott futva a kertek alá fordult s bemászott a Baloghék gyümölcsösébe. Érezte, hogy fokról-fokra izgatótobb lesz, a szíve meg úgy dobog, mint még soha életében. Egyszerre csak a konyhában találta magát:

— Hol a kisasszony, Juli?

— A szobájában lesz — mondta suttogva a szakácsné.
— Most ugyan rosszkor keresi Drabik úr...

Drabik Menyus lábujjhegyen a Marcsa szobája felé sompolygott s észrevétlenül sikerült belopóznia. Marcsa az ablaknál ült s lehajtott fejjel babrálgatott valami hímzésdarabkán. Nyugodtnak látszott.

— Itt van? — lihegte Drabik.

Marcsa a fejével jelezte, hogy itt van. Drabik szöglettől-szögletig kezdett futkosni a szobában:

— Hát csak hidegvér, Marcsi s a helyzet magaslatára kell emelkedni, hogy így fejezzem ki magamat. Drabiknak köztudomás szerint tervei vannak, de ha maga most megijed és cserbenhagy, Tarján öngyilkos lesz, Drabik pedig egyszerűen megdöglött. Nem szabad vacillálni s jelszónk legyen: hidegvér és elegancia... Úgy, úgy, Laci öcsém! Kezdd te csak szépen ott, ahol az apád összeesett egyszer! Én mondom ezt neked, aki tizenhat éve dühöngök és koplalok. Szóval: ki a mellel, be a hassal, Laci testvér! — s kezét rátette a Marcsa vállára. — Ne szurkolj, Tarján!

Marcsa jó ideje odafigyelt már a dadogó Drabikra s egyszerre csak elnevette magát:

— Ejnye-ejnye, Drabik! Hát illik ennyire magzavarodni! Hiszen maga Tarját biztatgatja...

Drabik erre már leült s turkálni kezdett a hajában: „a helyzet magaslatára kell emelkedni... Be a hassal!“ — s ezalatt nem vette észre, hogy magára maradt, mert Marcsát behívták az első szobába.

A leány megjelent a hívásra s megállt az ajtóban. A nemzetes asszony az asztalnál ült s mozdulatlanul nézett maga elé. Szemközt a nemzetes úr dült el a félkönyökén s az ablak felé merengett el. Kende a kályha előtt állt, felöltöben s kalapját forgatta az ujjai között.

Nagy csönd állt be.

— Parancsoljon, édesapa — mondta nyugodt-szelíden a leány.

A nemzetes úr Marcsa felé fordult. De ahogy találkozott a leány hideg szemével, maga is megzavarodott. Kende várt és a nemzetes úr arcát leste. A nemzetes úr így szólt:

— Nézd, kislányom, azért hivattunk be, mert Kende megkérte a kezedet. Nekem semmi szavam nem volna ellene. Édesanyád nem tudom, hogy gondolkodik, de ez elsősorban úgyis a te dolgod. Tetőled függ a válasz.

Nagy csönd állt be másodszor is. Kende pirosan fordult a lány felé, ki az apjára csüggesztette a szemét, de nem szólt.

— No, kislányom?

Marcsa megrezzent. A hanjga nyugodt és szelíd volt most is:

— Én csak Lacihoz fogok elmenni, édesapám.

Még nagyobb csönd állt be. Kende lángbaborult, a nemzetes úr pedig visszakönyökölt s hallgatott. S a kínos csöndben Marcsa egyszerre csak körülnézett s nesz nélkül kisurrant az ajtón. Mire föleszmélt, a szobájában volt újra. Drabik a kezét szorongatta:

— No, vasz gipe?

— Semmi, Drabi, semmi — sóhajtott a leány. — Megmondtam apának, hogy csak a Laci felesége leszek. Ha megölnék, akkor se megyek máshoz. Istenem, mi-csoda napok következnek most rám! — s tenyerébe tette az arcát.

S mihelyt elpityeredett a leány, Drabik Menyus a régi, a keserű és lázadó Drabik lett egyszerre:

— Köszönöm ezt magának, Marcsi. Most pedig figyeljen rám, mert mától kezdve elkövetkezik az én fellépésem ideje is. Tudom, az öreg most még inkább háborgni próbál, nem azért, mintha neki lenne igaza, hanem, mert már úgyis benne van a háborgásban. De Drabik Menyusnak gondja lesz ezentúl az öregúrra is, csak nyugodjon meg, Marcsi. Annyit elárulhatok máris, hogy Drabik Menyus második számú robbantása rettentő hatású lesz. Legyen okos, Marcsi! Még csak annyit, hogy bármennemű utókövetkezmény esetében csak menjen le teljes bizalommal a nagymamához...

Marcsa ránézett, a könnyein át:

— A nagymamához?

— Úgy van. Mert Drabik Menyus idejében megoldozta odalent is a terepet. Hát csak kitartás!

Drabik vakszemre vágta a kalapot s füttyörészve ment ki az udvaron. A kapu előtt beleütődött Kende Pálba s a szeme közé röhögött. Mire az irodáig botorkált el, Suhajda az egész üveg italt eltáplálkozta már s halk vigassággal nézegetett hol az üvegre, hol Drabikra. Drabik is mosolygott, de legfeljebb három pillanatig. Mert a negyedik pillanatban csak belobbant Gabriella asszony. Belobbant, sárga szeme lángolt, belobbant, mint a zsákmányra lecsapó vércse. A fejéhez kapott:

— Drabik!

A fejéhez kapott s csaknem elterült. Drabik Menyus viszont a borotváját meg a borotvaszóját pakolgatta be ezalatt, veszett nyugalommal:

— Igenis, nagyságos asszony. Értem és méltányolom a lelkiállapotát. A szolgabíró kirúgta Drabikot, Drabik tehát kirúgatta a szolgabírót.

— De ember! — sivitott az asszony. — Tudja-e, mit csinált velünk?

— Körülbelül — és madzagot kotort ki a fiókból, hogy átkösse a csomagot, melyet a hóna alá fog csapni, ha utolsó útjára indul el az irodából. — Nagyon kérem, nagyságos asszony, csak semmi érzélgés, mert ez órától fogva vérre megy a játék. A helyzet képe körülbelül ez. Olvastam egyszer, hogy a gibraltári vár legbelső erődjében ott ült egy angol tengerész-tábornok, előtte semmi más, csak egy asztalka s ezen az asztalkán különböző színű villanygombok vannak. Mármint, ha ellenséges csatahajó közeledik, a tábornok csak kinézi a mappán a hajó helyét, azután megnyomja a megfelelő gombot, mire a hajó felrepül a mennyországba, mert aknák vannak a víz alatt. Mondanom se kell talán, hogy Drabik Menyus ugyancsak egy ilyen tengeritábornok s dühibe megnyomta az első gombot, mire Kende Pál a felhők közé kalimpált. Csak semmi izgalom, nagyságos asszony, mert Kende mindössze az előnászád volt, de sor kerül rövidesen a drednótokra is.

— Nyomorult ember! Nyomorult ember! — rikácsolt a jegyzőné s már azon a ponton volt, hogy szembe-köpje Drabikot. — Disznó alak!

Drabik nem törődött Gabriella asszonnyal, ahelyett

hóna alá csapta a borotvát, meg a szíjat, odalépett Suhajdához, kezet adott neki:

— No, ég veled és gyöngyharmat, drága Istvánom. Most, amikor végleg elpakolok innét, valljuk meg egymásnak férfiakhoz illő nyíltsággal, hogy mi ketten, mint faktorok, a ténykedésünkkel vajmi kevés vizet zavartunk a közigazgatás tágas terén. Igazam van-e, drága Istvánom?

— Körülbelül — hunyorgatott Suhajda és bár küszködött ellene, mégis elérzékenyült a búcsúzás e pillanatában.

Drabik másodszor is vakszemre vágta a kalapot s elment. Gabriella asszony meg, kit a düh rángatott, egyszerre rárohant Suhajdára és bár Suhajda István lekapta a fejét, csak úgy csattogott rajta a pof és a nyakleves:

— Te ország szégyene! Te törkölyösüveg! Hát te még kontráztál annak a habarodottnak! Hogy az Isten tegyen el akárhová, hát mi lesz most velünk! Ná, te gyalázatos!

S elcsattogott a konyhába. Ott kezébe vette ugyan a kanalat, de le is csapta mindjárt s az ebédet rábízta a cselédleányra. Soha még ilyen szerencsétlennek nem érezte magát. Gondolkozni akart volna, de nem bírt gondolkozni. Égő szemei előtt mint kavargó és rikoltozó árnyékok kiabáltak feléje egyszer a szolgabíró: „no, nagyságos asszony, így se babráltak ki még velem s ezt magának köszönhetem...“, egyszer Drabik mester: „vigyázat, mert én vagyok a tengeri tábornok Gibraltárban...“, ismét a nemzetes úr véstjőslő szemét vélte látni: „te vagy az oka mindennek, Gabriella, hogy fulladnál meg!...“. S erre már összedidergett Gabriella asszony,

De most talán meg lehet még akadályozni a bajt. S Gabriella asszony nem is késlekedett sokáig, hanem hamar-délután átszaladt Baloghékhoz. Otthon nem talált mást, csak a nemzetes asszonyt, meg Maresát. A nemzetes asszony a varrógépen igazgatott valami csipkéskendőt, Maresa pedig levelet írt az asztalnál. Csönd gubbasztott a házban. De a csöndet egyszerre fölverte Gabriella asszony, mert nem titkolta, miért jött át:

— No hallod, lányom, jól kitettél azzal a szegény emberrel! Ugyan, mit szólsz hozzá, Lenke?

A nemzetes asszony igen kedvetlen volt ezúttal:

— Én nem avatkozom bele. Ahhoz megy a leányom, akihez akar.

— Hiszen persze — édeskedett Gabirella asszony. — Én meg úgy se avatkozhatom bele. Isten ments! Hiszen ismertek. De azt mégis meg kell mondanom neked, leányom s csak azért jöttem át, hogy Tarján téged sohase fog elvenni. Ezt ő maga mondta nekem, mikor elővettem négyszemközt...

De a folytatás már az ádámsutkáján akadt meg Gabriella néninek. Mert Maresa egyszerre lecsapta a tollat s felugrott:

— Hogy jött maga ahhoz, hogy négyszemközt elővegye Tarját?

— Az édesapád mondta...

No, ha volt nyelve Suhajda Istvánnénak, volt ám nyelve a Balogh-kisasszonynak is:

— Nem igaz! Nem igaz! Az én apám nem szorul idegen tanácsokra! Mi köze magának Tarjánhoz, vagy én-hozzám, vagy bárki máshoz? Kikérem magamnak! Ha pedig annyira meg akarja házasítani a szolgabíró, hát menjen maga a szolgabíróhoz!

Gabriella asszony annyira indulatba jött, hogy remegett bele a berakott felső fogsora. De kapóra belépett a nemzetes úr. Fújt, mint a multság reggele óta minden nap s csak arra kapta fel a fejét, hogy Marcsa felesattant:

— Szentelenség!

De mielőtt megtudhatta volna miről is van szó, Marcsa kiszaladt a szobából s úgy bevágta az ajtót, hogy zengett bele a ház. Az öreg ingerülten dűnnyögött az orrába:

— Már megint veszekedtek? A fene ett volna meg...

— De nézd, Gyurka én csak annyit próbáltam felhozni... — s itt már remegett a szája Gabriella asszonynak.

Marcsa ekkor már a nagymamánál járt. Mert megjegyezte a Drabik utasítását s e pillanatban nem tudott okosabbat tenni, minthogy segítségért szaladjon az öreg kis házba. Ösztönösen megérezte, hogy most már nincs senki más, aki melléje állna s ha megint összeszidja is a nagymama, de azért van szíve a nagymamának. Nagymama pedig ugyancsak korholta:

— No, te gyönyörűség! Hát mégis csak lejöttél egyszer, amikor már nem tudsz kihez szaladni! Mert az az előkelő Tarján is csak akkor bírt felkeresni, amikor kidobta az apád, az a híres. Jól tette! Te pedig, hallom, Kendét dobtad ki. Jól tetted!

S mialatt szapult a nyelve, öltözködni kezdett. Egyszer-egyszer ugyan Misutáné is közbekontárkodott óvatosan:

— Mi lehet a Tarján úrval?

— Mi lehet? — fordult hátra a nagymama. — Semmise! Biztosan csavarog, vagy iszik valahol. No, haszontalan ember, sose viszi semmire — s éber madárkaszem-

mel nézett a leány szeme közé. — Úgy-e még mindig az után bomolsz? Mi?

Marsca lehajtotta a fejét. Hallgatott.

— No hiszen, jól néztek ki ketten, mondhatom! Most persze a nagyanyád csináljon rendet, amikor mindent fel-forgattatok! Mi? Készen vagyok. Adja csak ide Misutáné lelkem azt az esernyőt, mert szükségem lehet a nyelére. Indulhatunk.

Marsca szó nélkül követte a nagymamát, aki begyessen bólintott, ha köszönt neki valaki az utcán. Feketeruhában volt a nagymama, régiformájú tollaskalapban s gyorsan szuszogott, mert forrt benne minden, de csak akkor tört ki, ahogy rányitott az ebédlőszobára. Ott ült a nemzetes asszony, meg Gabriella néni s a nemzetes úr dühös léptekkel döngött föl és le. Hangos vitában álltak, de csönd is lett egyszerre, ahogy váratlanul betoppant a nagymama. Mert ritka újság volt, ha egyszer-egyszer kilépett a régi kis ház kapuján. Hát még most! Haragosan kapkodta kis madárfejét s közben hadonászott az esernyőjével. Először a jegyzőnének rontott neki, minden bevezetés nélkül:

— Kotródjon innét, de azonnal! Ne merje kinyitni a száját: éppen eleget hallgattam már! Takarodj, mert ezt az esernyőnyelet töröm össze a hátadon, te cudar perzsóna!

Gabriella néni először hebegni próbált, de a rettenetes öregasszonytól ő is megijedt s esze nélkül hátrált kifelé az ajtón. A nagymama most a nemzetes asszonyra rohant rá, mint egy felborzolt vércse:

— Hát teneked nincsen szád, te alamuszi! Azért vagy a háznál, hogy magadba sírdogálj és emészd magadat! Juj, de szégyellem, hogy ilyen nyavalyás asszony is

akad még ebben a gyalázatos világban! Rúgd ki Baloghot is, ha komiszkodik! Én a nyakát tekertem volna ki az uramnak, ha így bánt volna velem!

A nemzetes asszony mentegetőzni szeretett volna, de ekkor közbemerészkedett a nemzetes úr is:

— Ugyan, édesanyám...

Hű, erre fordult meg csak a nagymama! Megfordult s rákapta az esernyőt:

— Még te mered kinyitni a szádat!? Hát így neveltelek én téged, te földbirtokos úr! Hát azt hiszed, nem vagyok már nyakig veled? Hogy jössz te ahhoz, szemtelen alak, hogy szerencsétlenné tedd a saját gyermekedet a miatt a csutak miatt! Ha legalább asszony lenne, de egy ilyen meszelőnyél! Nem folyik ki a szemed, te pimasz!?! Hát beleszóltam én a tetszésedbe, amikor házasodni akartál!? Azt mondom, nagyon vigyázz, itt én parancsolok s ne makogj nekem, mert fölpofozlak!

Remeggett és táncolt a nagymama minden porcikája. S ekkor egyszerre meglátta Marcsát, ki a szekrénynek támaszkodva könnyeztetett a kezkenőjébe:

— Te most velem jössz, majd én férjhez adlak! S ha már mindenáron az a fiú kell neked, hát hozzá fogsz elmenni!

Marcsa ránézett, a könnyein át:

— Nem mehetek, nagymama. Nekem csak az édesapám parancsol.

— No nézd már! — pattant fel a nagymama. — Különben igazad van. De én meg az apádnak parancsolok! Hát ezt jól jegyezd meg magadnak, te híres!

Az esernyőjével ráfenyegetett még egyszer a nemzetes úrra s elcsattogott. A szobában hosszú, nagyon hosszú hallgatás állt be, csak Marcsa sírdogált csöndeskén.

A nemzetes úr egyszer kilopózott lábujjhegyen s aznap nem is látták többet. Még a vacsoránál se mutatkozott. De éjszaka többször megütötte Marcsát, hogy az öreg hosszan járkal a hálószobában, éjjél is elmúlt már, mire ágyba fekszik, de reggelig forog az ágyban s nem egyszer sajátmagával vitatkozik.

Nehéz éjszakája volt ez a nemzetes úrnak! Hajnalig vagy százhuszszor végiggondolta magában, ami Tarján idetoppanása óta történt, de mindannyiszor oda lyukadt ki, hogy ő nem hibás semmiben. Az édesanyja miatt szégyelte magát, különben indulatos volt mindenkire, első-sorban magamagára, hogy ennyire engedte a dolgot. Valahogy észrevétlenül jött minden, de mégis hibásnak találta magát, hogy nem lépett fel idejében. Az egyetlen, akire még neheztelni sem bírt, Marcsa volt, mert a leány engedelmesnek maradt az utolsó pillanatig, de egyre inkább kezdett bosszankodni Suhajdánéra, hogy a fene ette volna meg, mégis csak ő csinálta a bajt. Azazhogy Tarjánt kellett volna jól pofonverni vagy kétszer, amikor szemtelenkedni kezdett. Odakint reggel volt már. De a végén mégis úgy találta a nemzetes úr, hogy Tarján se lehet oka semminek. Azért fiatalember, hogy ne aludjon el egy leány mellett, csak persze Drabik rontotta meg véglegesen. S a nemzetes úr, aki eddig félujjjal nem engedte volna megbántani Drabikot, most egyszerre a póznalábú díjokban fedezte föl minden kavarodás kútfejét:

— No megállj, majd a füled mögé csapok!

S alighogy fölkel, megindult Drabik után. De Gulyvászné asszony, akinél koszt-kvartélyon tartózkodott a napibéres, csak annyi felvilágosítással tudott szolgálni, hogy Drabik tekintetes úr még hajnalban vállára kapta a

horgot s nekivágott a Verbonyik-mentének. Vélni lehetett ennélfogva, hogy halászati célzattal távozott el Drabik Menyus.

S mialatt a nemzetes úr minden eredmény nélkül hajszolta a díjnokot, váratlanul hazatoppant Koczák János is. Reggel jött, Pacsutánét faggatni kezdte ugyan némi új hírek irányában, Pacsutáné azonban a kertbeli eset óta vigyázott a szájára s e miatt semmitse tudott meg. Így történt aztán, hogy kevéssel ebédelőtt szónélkül és kifogástalan eleganciában benyitott Baloghékhoz, a verandára, ahol abban a föltevésben, hogy találkozni fog Tarján Lacival. De a verandán csak Marcsát találta.

— Csókolom a drága kisztihandját, Marcsa kisaszony — legyeskedett nagyhangon Koczák. Mert ez a találkozó kicsit zavarbahozta s zavarának ilyen ravasz fogással akart eléjévägni a pernahajder.

— Foglaljon helyet — mondta a leány. — Rég nem láttam, tanító úr.

János elpirult, mert hirtelen eszébe jutott a körtefa ága, amelyről oly kényes körülmények között vágódott le a bokrok közé. Azért hát mindenáron másra szerette volna terelni a beszédet. S a közben megfigyelte, hogy Marcsa, ki az apja kézelőit vasalgatta, megfogyott és szokatlanul halvány az arca. Csak a szeme lett még szebb, mióta nem látta. Marcsa viszont az utolsó hetek nehéz napjai óta e pillanatban könnyebült fel először s ahogy lopva-lopva odanézett olykor a kicsípett Koczákra, egyszerre valami olyan gondolat kezdett ingerkedni vele, mint talán csak Tarjánnal, mikor a táncterem közepén, a dobogón egyszerre csak odasúgott a primásnak: „bosztont!...” s abban a szempillantásban, mint tudjuk, vége is lett Koczáknak. Marcsa először csak mosolygott az ötletén, tudta,

hogy lelketlenül, amit forgat magában, de bármennyire küszködött ellene, a hosszas kimerültség, a gondok és szomorúság után annál jobban csalogatta az ördög. Utoljára már nem bírta magával. Mert vannak pillanatok, amikor meg vagyunk győződve az ostobaságról, de mégis megcsináljuk az ostobaságot! Marcsa is váratlanul csak letette a vasalót s szembe állt Koczákkal, aki éppen valami ódivatú szellemességet röppentett el...

— Úgy-e, tanító úr, maga szerelmes belém?

Koczák felpattant, mintha megcsípték volna alulról s mivel tiltakoznia nem lehetett, mert ez sértést jelentett volna, csak tátogott, mint a partra vetett hal:

— De kérem, kisasszony... Bocsásson meg... Én abszolúte nem értem a helyzetet...

Marcsa ott állt előtte, alig negyedlépésre. S mialatt Koczák érezte magán a leány lehelletét s hideg futott el a hátán, Marcsa leengedte a két karját s szinte könyörgött neki:

— Tudom, hogy szerelmes belém... Csókoljon meg, tanító úr...

Koczák azt hitte, a guta üti meg... Füle-nyaka vében-égett s minden hajszála drótszögbe állt:

— Nem... Nem tehetem... Mit szólna hozzá a világ... Engedjen meg... Engedj meg, öregem, kérlek alázattal, rossz vége lenne az ügyletnek... Ne haragudj, testvér...

Felnyöszörgött kínjában, kapta a sétatatot s félőrülten kirohant. A leány csak arra kacagott fel, mikor Koczák tegezni kezdte, de mire fölnézett, Jánosnak hült helye volt már. Elrestelte magát s nagy, igen nagy részvét fogta el a tanító iránt:

— Szegény János... Pedig jót akartam vele... Istenem, de szerencsétlen vagyok!

Bement a szobába s nyugtalan és levert maradt az egész napon. Délután ismét a verandán varrogatott, amikor bejött lábujjhegyen az édesapja. Bejött, leült hozzá. Hosszú ideig üldögéltek így egymás mellett. Marcsa nem nézett föl, az öreg maga elé gondolkozott. Egyszer aztán megmozdult a nemzetes úr, két tenyerébe fogta Marcsa fejét, magához emelte az arcát s úgy nézett a szeme közé, szokatlan jósággal:

— Úgy-e, kislányom, sohase tudnál elhagyni?

Marcsa a szeme rebbenésével mutatta csupán, hogy sohase. De a nemzetes úr, ahogy rajtafelejtkezett a lányán, észrevette, hogy bármennyire küszködik is ellene a kislány, észrevétlenül könnyel telik meg a szeme.

— No, jól van. Majd gondolkozunk a dolgon.

Eltolta magától szelíden, felállt, vette a pince kulcsát s távozóban odaszólt, de már közömbösen:

— Ha keresnének, a hegyen leszek.

S elindult. Már a dombon állt, az egyik pince szája előtt s elővette a kulcsot, amikor látta, hogy a falu alól Drabik lohol feléje. „Mégis csak van esze annak a lánynak, hogy most küldi utánam — gondolta a nemzetes úr. — Megállj, betyár díjnok, most legalább megmondom neked a magamét!“

De ahogy közeledett Drabik Menyus, fokról-fokra tünedezett a nemzetes úr haragja is. Mert szálnalmas külsőben volt az öreg. Mezítláb jött, cipőjét a balkezében hozta, a másikon meg egy halott csókát lóbálgatott.

— Jónapot, Gyurka bátyám! Hallom, keresett.

S félszuszra elmondta, hogy halászni indult, de eredménytelenül, mire nekivágott az erdőszélnek. Ott si-

került leparittyáznia egy csókamadarat, mert élni csak kell, de a közben megbotlott egy gyökérbe, leszakadt a cipőtalpa s most már mezítláb kénytelen járni, míg a suszter meg nem szögeli a talpat. Ha ugyan hajlandó lesz hitelbe.

Lebotorkáltak óvatosan. Lent gyertyát gyújtott a nemzetes úr. Aztán poharat vettek, iddogáltak s különböző dolgokkal hozakodtak elő. Aztán csak kirukkolt a nemzetes úr:

— Tudod-e, miért kerestelek annyira, Drabik?

— Sejtegetem — mondta rá Drabik.

— Azért kerestelek, mert rájöttem az éjszaka, hogy igazság szerint te csináltál minden galibát.

Drabik úgy tett, mintha csodálkoznék.

— Te vagy az oka mindennek, Menyus. Ha nem jár annyit a szád, teljesen meg tudnék nyugodni. Tudom, hogy van eszed és tisztességes ember vagy, hát hallgass most ide, mert te vagy az egyetlen, akivel még okosan el lehet beszélgetni. Nézd, nekem nincs már kifogásom Tarján ellen, igaz, előbb se lett volna talán, ha idejében gondolkoztam volna magamban. Most aztán odáigértünk, hogy tetőled függ minden. Te bolondítottad meg a keresztfiamat, hát most már neked kell helyrebillenteni az eszét. Gondold meg, hogyha nem teszed meg, nagyon szerencsétlen ember leszek. Csak egy lányom van, Drabik fiam...

Drabik álla alá nyomta az öklét, úgy pislogott a pince sötét hátuljába. Egyszer aztán föltrezzent:

— Megpróbálhatom.

— De előttem, Menyus, előttem! Húsz forintot adok, ha megteszed! Ki is számolom mindjárt.

Drabik újra álla alá nyomta az öklét. Eszébe jutott

ezalatt, hogy az összegből vehetne egy pár cúgoscipőt s csináltathatna egy áncugruhát . . .

— Áll az egyezés! — ütött a térdére, amire koccintottak egyet.

A nemzetes úron őszinte öröm látszott. De most aztán Drabik is kirukkolt a magáéval:

— Úgy-e, Gyurka bátyám, becsületes embernek tart maga engemet?

— Csakis — bölintott komolyan a nemzetes úr. — Az eszeddel, ha nem volnál olyan buta, nagy úr lehetnél, pedig oly rongyosul nézel ki, mint egy koldus.

Drabik szippantott az orrán:

— Csak azért kérdeztem, mert ezt tudnom kellett ahhoz, amit most mondani akarok — és nagyot lélezett. — Én sokat gondolkoztam a dolgokon s becsület-úristenem szentségére állítom a következőket. Minden bajt Suhajdáné csinált. Mert a rossz fordulat akkor jött, amikor Tarján összeveszett Kendével a fürdőben. De miért ment neki a szolgabírónak Tarján? Megmondom! A szégyen miatt, mert Suhajdánét csak nem pofozhatta fel s éppúgy nem köthetett bele Gyurka bátyámba se . . .

— Hogy-hogy? — lepődött meg az öreg.

— Hogy? Nagyon egyszerűen. Mielőtt Tarján a fürdőbe indult volna, Suhajdáné előfogta s négy szemközt valósággal kitesékelte innét. Hogy azonnal szedje magát. Az irgalmasságát, ha én lettem volna Tarjánnak, felrúgtam volna azt a fogatlan pimaszt!

A nemzetes úr elámult:

— S kinek a megbízásából tessékelte ki?

— A Gyurka bácsi megbízásából! Csak ne tessék mérgeskedni, mert ő szószerint azt mondta akkor Tarjánnak. El lehet már most képzelni a fiú lelkiállapotát! Csak

egy pillanatot még, Gyurka bátyám! Ha ez igaz lenne, én csak egy lábbelinélküli, pénztelen kukac vagyok, de én nem tudnék kezét fogni többé Gyurka bátyámmal...

A nemzetes úr belemarkolt a saját hajába. A fejét öklözte:

— Az Istenteket, hogy mi mindent nem csináltatok a hátam megett! Gyerünk csak!

Drabik felkapott egy borosüveget s utánauszuszogott az öregnek. De mire becsukta volna a pinceajtót, a nemzetes úr messze loholt már, a kertek fölött, egyenesen a jegyzői udvarnak. Drabik Menyus, úgysis, mint elcsapott napibéres, maga elé röhögött:

— Most gyün a kravall!

Negyedóra múlva már Marcsánál volt:

— No, Marcsi, Drabik működésbe lépett, mint tengeritábornok. Csak nem szabad megijedni.

Marcsa pedig nagyon is elijedt: „Jaj, ha nem sikerül, Drabik!” — „Csak rám kell bízni a fejleményeket!...” S alig, hogy ezt mondta, éktelen kiabálás vert át a jegyzőék felől. Drabik eszenélkül rohant ki a gyümölcsöskertbe s onnét figyelte a fejleményeket. A nemzetes úr az udvar közepén toporzékolt és káromkodott, kalapját levágta a porba, elkerítette a Gabriella asszony minden családfáját s amikor erre Gabriella asszonyból is kitört a hiúság s visítozni kezdett s Suhajdát kiabálta elő segítségül, a nemzetes úr csak odapattant a kerítéshez, kiszakított egy karót s a karóval verte be Suhajdát is (aki csak kíváncsiságból botlott elő), Suhajdánét is a házba. Magánkívül ordította:

— Ripők banda! Az enyém az udvar, az enyém a ház, úgy se fizettek semmit, tetvesek, mars ki belőle még

holnap! Kiéltetek, becsaptatok! Mars ki innét, a szentségeteket!

Drabik elfulva rohant vissza a lányhoz. Már ott volt a nemzetes asszony is. Felkurjantott:

— Az öreg belerúgott a Gabriella szoknyájába! Mégis csak van tehetség Drabik Menyusban!

Akkorára otthontermett a nemzetes úr is. Véres volt a szeme és fújt. Marcsát látta meg először:

— Add ki csak a pénztárcámat! Drabik, gyerünk!

Bricskába ugrott s magához ültette a napibérest. Marcsának alig maradt annyi ideje, hogy odasúgjon Drabiknak: „ne felejtse el, hogy Géza Lacinál van...” Drabik intett, hogy megértette, az öreg kapta a gyepelőt s végigrepültek a falun. A határban, az árokparton, felfedezték a bánkódó Koczákat. Őt is felhúzták a hátulsó ülésbe... Este nyolckor bent nyakaltak már a városban, a *Nyalkatetű*-höz címzett kocsmában. Este kilenckor bebújt a cigány is, névszerint Vidra primás s velejött Szárcsa tilinkós, aki mezítláb volt ugyan, de pincsen, meg Lábtúró, a félszemű bögös. Hej, micsoda kedvük kerekedett! Este tízkor ott volt már Pibecz is, kit a szerkesztőségéből ráncigáltak elő, ami annyit jelentett, hogy holnapra nem fog megjelenni az újság (annyi baj legyen!), ott volt azonfelül Czefre Ágoston adóhivatali tiszt, Szatócs Endre másodaligazgató, aztán Eláll Jóska, kit a drógéria előtt füleltek le, amikor patikaszereteket szállított volna hazafelé s még többen. Ritkán volt jókedve a nemzetes úrnak, de most volt, azaz hogy veszett kedve volt. Hányini kezdte magát, végignézett a brancson s oda-csapott a zsebére:

— Van itt pénz! Ihattok, amennyi belétek fér, koszosok!

Este féltizenegykor már intett a mutatóujjával Vidranak, hogy *halt!*, tegye rá nyirettyűjét a jajgató hurokra s kezdje meg a legkeservesebbet, azt hogy:

Mikor megyek Lengyelország fele ...

Vidra a szemével jelezte, hogy mindjárt, csak hangfógot helyez a hegedűre, Drabik pedig odasúgott a nemzetes úrnak:

— Hozhatom a fiúkat?

— Bánom is én! Csinálhatsz velük, amit akarsz!

Drabik erre szó nélkül kisurrant s előkereste Handurát: „gyerünk, Matyi bácsi!“ S így történt, hogy Drabik két-három órára eltűnt a bandából s ahogy éjfélután visszasurrant ismét, már magával hozta Tarjánt, meg a Géza gyereket. A két fiú szórakozottan állt meg az ajtóban. Odabent gőz és füst úszott, Pibecz éppen köszöntőben ünnepelte a hazafias elemeket, a mestergerenda alatt pedig a nemzetes úr duhajkodott. A kabátot akkor már sarokba hányta magáról, az ingeujját felgyűrte s cifrázott, hogy dobogott alatta a föld! Először Nyalkatetűnek Záli nevezetű lányát kapta derékon, de Zálíka hamar elfult, mire a nemzetes úr ellökte magától a gömböc zsidólányt s úgy kezdett rúgni és toporzékolni egymagában. Legénykedve vágott a mestergerendára, egy villantás alatt odacsapott a csizmája sarkára, felvetette magát, kihúzta a derekát s úgy járt a lába, hogy elszédült, aki nézte. Egyszerre csak megpillantotta a két fiút, számárfület mutatott nekik s elkurjantotta magát:

— No, maflák, így táncol az apátok!

Drabik intett rá, hogy helyes a szólam s csak akkor szisszent föl, amikor az asztal közepén észrevette Kendét

is: „a kiskésit, csak majd ne kezdjük elől az egésszet!“ A nemzetes úr pedig csípőre rakott kézzel dobogott és rengett ezalatt. Nyalkatetű személyesen is bekukkantott az ajtón, hosszúszerű pipa fityegett a szájában s először csak mosolygott a szakálla alatt. De később kiejtette szájából a pipát, taktusra bólongatott, egyet-kettőt tapsolt hozzá s a végin csaknem elsírta magát. Annyira tetszett neki.

VII.

Tarján László arra ébredt föl, hogy a Koczák ágyában fekszik. Alkonyat felé volt. Koczák maga is a diványon hevert még s cigarettát sodort. Késő délelőtt vetődtek haza s Tarján a falu alatt ügyesen lecsúszott a kocsi-ról, mert úgy, ahogy volt, nem akart Marcsa elé kerülni. Ilyenformán jutott tehát a tanítóhoz, aki egyébként olyan állapotban volt reggel, hogy Tarján támogatta be a szobába.

Most aztán beszélgetni kezdtek. Koczák, akinek sejtelme se volt, mi történt itt az erdei mulatság óta, szóbeszéd közt elárulta bizalmasan, hogy Marcsa őt meg akarta csókolni tegnap. Tarján fölnevetett:

— Ezt valószínűen úgyis megmondta volna nekem, Jani!

A Jani-gyerek felhőket eresztett a füstből s elképzelődött maga elé:

— Meg kéne házasodni, Lacikám...

— Meg, meg — biztatgatta Tarján. — Sőt már ki is néztem neked valakit, amíg odahaza jártam...

Koczák türelmetlen mozdulatot tett:

— Mászt gondoltam én, pajtás, ha meg nem szólnál érte!

S mert Tarján kíváncsian fordult feléje, János füligzavarodott, de azért folytatta:

— Tegnap óta tudniillik sokat törtem magamat bizonyos dolgokon. Nézd csak, öregem, — s nyelt egy nagyot — azt gondoltam én, hogy megkérhetnéd Marcsát, föltéve persze, ha nem tartanál érte fantaszta alaknak...

Tarján felült, mert nem értette:

— Hogy kinek kérjem meg?

— Nono — s még vörösebb lett. — Hát hogy nekem kérnéd meg...

Tarján kénytelen volt visszavágódni az ágyra... Ahogy kedvére nevette magát, felkönyökölt s ránézett Jánosra mosolyogva, szeretettel:

— Janikám, hol voltál te a mulatság óta?

— A nagynénémnél — mondta kényelmetlenül. — Tegnap jöttem vissza. Miért kérdezed?

— Azért, Janikám, mert különben tudnod kellene, hogy azóta én már megkértem Marcsát, persze sajátmagának, de az öreg kihajított. Másodszor Kende kérte meg, ugyancsak sajátmagának, neki pedig Marcsa adott kosarat.

Koczák a haját vakarta:

— A rézsarkantyúját! Hát most mi lesz?

— Most mégis csak én fogom elvenni, Janikám. Ne haragudj, de ezúttal lekéstél.

Koczák erre hozzátette vigasztalásul, hogy: „különben sem jött volna hozzám“ s csak aziránt könyörgött még Tarjának, hogy ezt az ügyet ne említse valahogy Marcsának, mert akkor ő kútba öli magát.

Tarján Laci este felsétált a falun. A jegenyék úgy

álltak most is, olyan temetői csöndben, mintha az éjszaka őrszemei lennének, mint azon az estén, amikor először jött meg a faluba. Csakhogy most már ősz volt, a tücsök nem szólt a mezőn. A veranda nem volt világos többet, de világos volt az ebédlő. Tarján lábujjhegyen nyitott be: csak Marcsa volt a szobában.

Megálltak egymás előtt, nem szóltak egy szót sem. Tarján kezét csókolt a leánynak, de észrevette, hogy Marcsának könnyes a szeme.

Megsajnálta:

— Majd másképp lesz ezentúl, Marcsa.

— De szót ne merj visszaszólni apának — intette szemrehányón a leány. — Mindent rá kell hagyni.

— Mindent? — és elesudálkozott.

A leány néma bólintással jelezte, hogy mindent.

Nem értette. Éjjel is ezen töprengett, másnap is e miatt lógatta a fejét. Csak néha zavarta fel a leány: „most rá kell hagyni, amit mond, majd aztán vissza lehet csinálni. Különben menj be hozzá, mert hivat.“

Ez másnap volt, ebédután. A nemzetes úr az utcai szobában várt Tarjánra. Olyan ember benyomását tette megint, akibe tíz esztendő óta beleette magát a bizalmatlanság s az oknélküli bosszankodás, tehát legalább félesztendő kell neki, amíg kienged. Tarján bejött, az öreg nem sokat kertelt:

— Szóval még mindig el akarod venni! Rendben van, viheted. De lesz hozzá egy kikötésem . . .

Tarján haptákban állt az asztal előtt, az öreg föl- és lefelé járkált:

— Azaz hogy kettős kikötésem. Az egyikre én adom a kezemet, a másikra te adod a magadét. Tehát: én kijelentem ezennel, hogy szakítani fogok Suhajdáékkal, ezzel

előbb-utóbb úgyis elibemálltál volna. Ezzel szemben te kijelented, hogy csak a feleségednek élsz ezentúl s nem gondolsz semmi ostobaságra. Édesapád megtehetette: más világ volt még akkor. De nekem csak ez az egy leányom van. Lásd be, hogy elég okom van félni. Hát keztesz rá?

Tarján lehorgasztotta a fejét, a földre nézett. Az öreg előtte állt s a feleletre várt. Kínos esend következett. Aztán felemelte a fejét, szembenézett a nemzetes úrral, keményen s annyit mondott neki, kurtán:

— Nem!

— Dehát, az Istenért, mit akarsz?

Tarján kellemetlen mozdulatot tett s nem szólt vissza semmit. Megint nagy szünet következett. Álmosító délután volt odakint, utolsó délutánja a nyárnak s valahonét kakasszó hallatszott. S Tarján László egyszer csak azon kapta magát, hogy régen egyedül van a szobában. Sóhajtott egy nagyot s kifelé indult. A verandán megint csak az öreget pillantotta meg, ahogy éppen szalonnát göngyölt egy újságdarabkába. Szokatlanul jókedvű volt:

— Gyerünk ki, fiam, a hegyre. Jót tesz egy kis levegő!

Tarján velement az öreggel. Szó nélkül haladtak át a kertek fölött s mikor aztán kiértek a temetődomb alá, a nemzetes úr körülnézett és felsóhajtott:

— Holnapután ősz lesz. Ilyenkor mindig eszembe jut, hogy megint öregebb lettem egy esztendővel.

S csakugyan, a Vihorlát felől borulni kezdett a határ s a fák hullatták a levelüket. Ezalatt felértek a pincék fölé, a dombra. Az öreg kitette a szalonnát, tüzet rakott s nyársat keresett az akácosban. S ezalatt, mintha véletlenül történt volna, a temetődomb tulsó feléről csak elő-

botorkált Drabik. Sárosan, mezítláb s vizes tarisznya csüngött rajta. Azt mondta, rákászni próbált a pataokban, de nem volt szerencséje. Aztán ledült ő is a tűz mellé.

Ledült a tűz mellé, a tarisznyáját lehányta magáról, hasát kihányta a gyenge napocskának s félszemmel oda-sandított Tarjánra:

— Mit lógatod az orrod, kedves öcsém? Nem jó, ha sokat törí magát az ember. Élni kell először, csak másod-sorban gondolkozni. Mert csak egyszer élünk.

Tarjánt sejtelemszerűen megkapta valami s tréfásan odaszólt:

— Drabik, Drabik, letörni érdemes. „Mert aki letört egyszer, repült is valamikor. Ennélkül kis kapcadarabka minden, az élet is.“

S nem gyanított rosszul, mert Drabik Menyus vissza-vágott:

— Lehetséges. De az okoskodásnak is két vége van, mint a botnak. Úgy fordítom, ahogy jobbnak gondolom magamnak. Én mindig fordítva csináltam, most már megállapíthatom zúgolódás nélkül. Röviden: bolond voltam. Hej, Laci öcsém, sok van még itt a kobakban, — s a homlokára bökött — de sokat is szenvedtem érte!

Tarján átfogott térddel kezdett figyelgetni a díj-nokra s annyira biztos volt a gyanújában, hogy csaknem elnevette magát. Az öreg intett Drabiknak, hogy jól indul a dolog s azzal sietett el, hogy csak kis borocskát hoz fel a pincéből, azonnal itt lesz... Amire megint visszakerült, jó negyedóra telt el. Drabik akkor lázban volt már. Harag és keserűség tombolt benne:

— Te akarsz nekem leckét adni, öcsém? Tudod-e, hogy negyvenhatéves múltam már s tizennyolcesztendő

korom óta mindig üldöztek, mint a fenevadat, ha leszámítom azt a három-négy esztendő, melyet az apád mellett éltem át, Isten nyugtassa meg! Tudod-e, hogy ez alatt a huszonöt esztendő alatt annyit éheztem, hogy fel kellene jajgatnom a szégyentől, ha nem tartana vissza éppen a szégyen. S mivel szolgáltam rá, hogy hónapról-hónapra kellett megfigyelnem magamon szörnyű süllyedésemet és bárhogy erőlködtem ellene, minden erőlködésem után még jobban lenyomtak a pizsokba és a nélkülözésbe? Mi volt a bűnöm? Hogy egyszer, diákkoromban, én is odavetődtem azok háta mögé, akik kiadták a jelszót: „megfojt és kihült torkunkra hág a kazár-faj. Magyarok, vigyázzatok magatokra!...“ S mi volt az én nagy vétkem másodszor? Hogy az első intésre odasiettem az apádhoz, hogy hűségese cselédje lettem, hogy nem hagytam el még a halálában sem. Mert iszonyatos vége lett annak az első kis csapatnak is! Ma már a világ minden sarkába szétverve fekszenek a föld alatt, miután előbb szertezüllesztették, koldusokká tették őket s ma már tizenhat esztendő óta hallgat az édesapád is, rettenetes halál után, siratatlan, megpiszkolt emlékekkel. Édes öcsém! Nézz csak végig rajtam, mi lett belőlem? Idézem az apádat, aki nem egyszer oktatgatott: „ez a nép, amely ellen most megindulunk, olyan nép, kedves Drabik, hogy végzetszerű keze elér a világ másik oldaláig s ott is magábafojtja a lelket, ha egyszer vétkezett ellene s ezt sose felejtse el, kedves Drabik!...“ Ezt mondta az apád. Én is ezt mondom neked: ... „s ezt sose felejtsd el, édes öcsém, Tarján!“

A nemzetes úr csüggedt fejjel állt a tűznél, Tarján ellenben fejet rázott:

— Te meg azt felejtetted el, Drabik, hogy én odahaza is jártam azóta. Istenem, mit nem kellett látnom! Hall-

gass el! Ha elindulunk egyszer, minden ember az oldalunkra fog állni...

Drabik felkacagott:

— Hogyne! Persze, hogy melléd fognak állni, de csak az elején s ezt szintén jól jegyezd meg magadnak! Mert egy esztendő, másfél esztendő múlva már azok fognak röhögni az esettségeden, akik először összevisszaölölgettek. Kikre akarsz számítani? Halljam! Az urak sose törődtek velünk. A birtokos azt mondja: koszos zsidó, de négy szemközt azért tegeződik a koszos zsidóval, mert pénz itt az Isten! A nép? A paraszt, érzéketlen: a szegénység jajgatni fog utánad s ha rászorultál, legelőször hagy ott. Nézz végig rajtam, Tarján Laci, mire kellett jutnom! Bakancsom sincs már s nem tudom, estére tehetek-e valamit a hasamba? S miért? Most már megmondom, öcsém, mert a guta ütne meg, ha még most se ordítanám ki! Azért, mert tizennyolcéves koromban egyszerű kis riporter voltam a Verhovay Gyula újságjánál. Ez az én nagy vétkem! Ezért döglök meg egyszer az árokszálen! Rongyország ez, testvér! S ha egyszer felháborodásában el találná süllyesztetni az Úristen, nem maradna a helyén más, csak egy fekete lyuk s a lyuk legalján egy poloska. A fene ett volna meg magamat is, amikor szóba elegyedtem veled erről a dolgról!...

S ahogy ideért Drabik Menyus, fújni kezdett s könny csillant meg a szemében. A nemzeti urat egyszerre szokatlan izgalom ragadta meg s mindenáron koccintani szeretett volna, de nem hallgattak rá többet. Tarján felvágta a fejét. Felindult volt s meg-megremegett a hangja:

— Köszönöm a leckét, Drabik Menyus, de már lekéstél vele. Különb is kezdelek nem érteni, ez azonban nem érdekel többet. S figyelmeztetek még egyszer, hogy

az utolsó két hét alatt én Ladomérban jártam s attól, amit ott kellett látnom, minden éjjel megrázott a kétségbeesés. Tegyük fel, hogy senki se fog mellém állni, hogy még te is elhagysz az utolsó pillanatban . . . Nem számít, nem törődöm velem! Az apámat is elhagyták, úgy kellett elpusztulnia. De a nép emlegeti s ma is hazavárja minden éjszakán. Csak egyszer élünk, Drabik Menyus, ebben igazad van! De ha már élünk, élnünk is kell valamiért. Érts meg jól: *valamiért!* Én a kijátszott, éhes elesett népemért indulok most harcba egy bennünket fojtogató, idegen fajta ellen. Lehet, hogy bele fogok pusztulni, mint édesapám, de egyszer úgymint meghalunk valamennyien. Drabik Menyus, Drabik Menyus, nagyon sajnállak! Mert Verhovinán ma is emlékeznek rólad . . .

S mialatt Drabik Menyus fokról-fokra bólongatni kezdett neki, hogy jól beszél, mégis csak helyes a szólam, Tarján egyszerre a szeme közé nézett a napibéresnek:

— Most pedig, mielőtt végleg elválnánk egymástól, tedd kezedet a szívedre s úgy vallj nekem utoljára! Valld meg nekem, Drabik Menyus, mit csinálnál, ha még egyszer tizennyolcéves lehetnél?

Drabik Menyus itt már nem bírt magával. Felugrott, a fejét csapkodta:

— Ha még egyszer tizennyolcéves lehetnék? Megmondom, Lacikám, megmondom, — és feljajgatott. — Bánja a Jehova, mi lenne velem azután! Nincs egyebem, édes öcsém, csak a nadrágszíjjam, meg a becsületem, de ha tizennyolcéves lehetnék, megint csak ott kezdeném! Igazad van, fiam, csókolom érte az eszedet, hogy így gondolkodol te is. Repülni és összetörni egyszer, aztán cipő nélkül varnyut kergetni egy darab kővel! Hazudtam neked, Tarján! Hazudtam! Menj ki ebből az országból, vagy maradj itt

és bolondulj meg végleg, de ne feledkezz meg az apádról! Ne feledkezz meg! — s levágódott a tűz mellé és sírni kezdett.

Tarján László átfogott térdel bámult a Vihorlát meg meg a Verhovina felé, honnan, az ereszkedő sötétségen át, megint csak integetni kezdtek feléje a gazdátlan tüzek. Szél indult meg a hegyek felől, felhők kezdtek görögni az erdők felett s a felhők alól fel-felkiabáltak a vadlibák, ahogy kétségbeesve menekültek délnek. Jött az ősz. A nemzetes úr összefont karral álldogált jódarabig a tűznél, de ahogy elősont az este, csöndeskén odaszólt:

— Nézzünk hazafelé, fiúk.

Szónélkül indultak meg mind a hárman. S aznap este, vacsora után, a nemzetes úr megint csak behívta magához Tarját.

Azzal kezdte:

— Én állom, amit mondtam...

— Én is amit mondtam, — szólt röviden Tarján.

A nemzetes úr csaknem összetette a kezét:

— Édes fiam, belátom már, hogy igazad van. De lásd be viszont te is, hogy nekem is igazam van. Okosan kell gondolkozni! Nines több lányom!

Tarján hirtelen gondolt valamit:

— S mondja csak, apa, beszélt-e erről valaha Marcsával is?

Az öreg annyira megyepődött a kérdésen, hogy nem is tudta, mit mondjon rá. Tarján azalatt behívatta a lányt.

Marcsa bejött, szelíd-okosan, mint mindig s az apjához fordult:

— Parancsoljon, édesapa.

Mikor megtudta, miről van szó, nyugodtan csak annyit mondott:

— Úgy van, édesapa. Én biztatgattam Lacit. Én bátorítottam mindig, hogy legyen olyan, mint az édesapja volt, akkor lennék csak rá igazán büszke! Akarom is, hogy olyan legyen!

— Hát jó, — sóhajtott fel a nemzetes úr. — De ha bajbakerültök egyszer, engemet ne okoljon senki, — s másodszor is felsóhajtott és kiment a szobából. Szótlatlanul, szomorúan.

S újabb három nappal rá, ebédután. Tarján odalépett Marcsához:

— Mikor indulunk, ifjasszony?

— Csak holnap, mert még nem vagyok készen. Mért siethetnél annyira?

— Azért, kedves, mert megígértem neked valamikor, hogy leszámolok még veled. Azt hiszem, éppen ideje volna.

Marcsa felmosolygott és elpirult: aznap délelőtt esküdtek meg. Az ebéden csak valami hatan vettek részt, köztük Koczák is, aki persze felköszöntőt mondott a fiatalokra. Tarján odafigyelt a János-gyerekekre s fejet csóvált: „betyár, ezt is a Társalgóból vágta be!“ S ugyanaznap este, vacsora után, Tarján egyszerre azon vette magát észre, hogy az egész ház váratlanul mintha kihalt volna: csak ketten maradtak Marcsával. Azahogy Marcsa éppen vetkezni próbált a szobájában és amikor Tarján be akart kopogtatni hozzá, hogy jóéjszakát kívánjon neki, a lány, azahogy a feleség, kinyitotta kicsit az ajtót... Hálókönvésben volt már s úgylátszik, félreérthette a Tarján, azahogy a férj szándékát, mert fület mutatott neki:

— Ezt ni! Aludj csak a régi helyeden!

S becsapta előtte az ajtót.

Másnap aztán, mielőtt indultak volna, Tarján leszaladt a nagymamához. A nagymama megölelte:

— Jól van, Taján, jól van. De ne feledkezz meg soha az apádról! Úgy értem ezt, hogy legyen gondod Drabikra.

Tarján Laci egész felindultan hagyta el a nagyamát, mert e pillanatban Drabikra gondolt. A vén napibéres az esküvői ebéden se lehetett ott, azt üzenvén a meghívásra, hogy a mezítláb egyelőre nem divat úritársaságban, neki pedig azzal küldte vissza cipőjét a suszter, hogy hitelbe Szent Péternek se szögeli meg a talpat. Sokáig kutatatta Drabik Menyust Tarján Laci, míg végül ráakadt a Gulyvászné kertjében, elszáradt laboda közt, egy boglya alatt. Ott feküdt Drabik, hanyatt, csupasz hasát kivette a napocsának, mert a verőfény, mint tudva van róla, jót tett a púpjának. Feküdt-feküdt Drabik Menyus, tenyerére fektetett tarkón s a szálló felhőket nézte...

Tarján Laci megállt a fejénél:

— Menyus!

Drabik fel se nézett:

— Mi kell?

— Köszönöm, Menyus, — kezdte zavartan. — ... Köszönöm neked, hogy kitartottál mellettem. Most még egy kívánságom lesz: el kell jönnöd utánunk s azontúl el se hagysz minket. Jól tudod, hogy mozdulni se tudok nálad nélkül.

— Nem megyek! — vágott vissza nyersen Drabik. — Tisztességes emberek közé én már nem tehetem be a lábamat, mert rongy, piszok, megvesztegetett panamista gazember lettem!

Tarján elhült.

— Igenis, gazember lettem! Az öreg megvásárolt húsz forintot, hogy beszéljek le. Én ezzel szemben tovább va-

díttotalak, a pénzt ellenben nem adtam vissza, hanem rendeltem rajta egy pár cipőt, meg egy teljes öltönyt.

— Akkor gratulálok, Menyus, — nevetett fel Tarján, — mert te vagy az első ember, aki pénzt vakartál ki az öregből! Ne bolondozz, pajtás! Az öreg úgysis kikötötte, hogy utánunk jössz. Akár meg is házásítunk majd.

Szünet jött rá. A felhők szálltak, egyre szálltak s árnyékuk egymást kergette a házak között, meg az ősztváró mezőkön...

— No, Menyus?

— Hátha annyira akarod, nem bánom — dünnyögött vissza kedvetlenül Drabik. — Legyen meg. De házasodni már nem fogok, mert én csak egyszer voltam szerelmes. No, nem nagyon, csak úgy melleleg szólván, azaz Drabikmódra. Azt is elárulhatom, kibe? A feleségedbe. Vagyis, hogy csak tetszett. De kinek ne tetszenék? Akár meg is mondhatod neki. Drabik úgy se számít, Drabik nulla csupán. Most pedig menj, Maresa várhat már. A jövő héten nálatok leszek. Szervusz és ne zavarj többet, mert a felhőket szemlélgetem, azaz gondolkozok...

Ebéd után el is indultak. Handura vitte őket Lado-mérba, de Matyi bácsinak nem kellett visszajönni többet, mert Matyi bácsit a nemzetes úr lovastul-kocsistul átengedte Maresának.

Maresa felült már, de ahogy visszanézett mégegyszer, hirtelen leugrott a kocsiról s odaszaladt az anyja nyakába. A nemzetes úr megvizsgálta mégegyszer a lószerszámot s egy-egy utasítást adott Tarjának:

— Oszt vigyázzatok egymásra!

Elmentek.

Akkor szél fujt már, barna felhők gomolyogtak a szélben, a fák zúgni kezdtek s leveleik ferdén repdestek a hi-

deg sárba. Látszott, hogy rövedesen itt lesz az október elseje, a legények akkor pakolni kezdenek a zöld katonaládikákba s szomorú, nagyon szomorú nótákat kezdenek fujni minden faluvégen. Mert attul számítva minden legény, akár gazdag, akár szegény, három teljes esztendőt nem eszi az édesanyja kenyerét. Kosztot-kvártélyt s hat pénz lénungot Ferenc Jóska ad már nekik azontúl. Ősz volt egyszóval, köd és felhő takarta már el Verhovinát, a kóró táncolt a mezőn s a toronytető fölött kiabálva menekültek délfelé a vadlibák. S azalatt egyre szilajodott a szél.

Ezen az estén rossz kedve volt Koczák Jánosnak is. Először játszott valamit a harmóniumon, de abba is hagyta, mert igen-igen elnehezült a szíve. Kint hajbókoltak a jegenyék s de sok mindent összegondolt magában a Jani-gyerek! Sötét volt már, amikor Pacsutáné behozta a lámpást s azonkívül rántottát nyole tojásból, savanyított ugorkával. Koczák letelepedett egy székre, kés után nyult, de hirtelen veszett ötlete támadhatott, mert a szeme szögletéből felpislantott Pacsutánéra:

— Mondja, öreg, van-é magának sejtelve arról, mi az a boszton?

— Van! — rezzent fel ijedten Pacsutáné, pedig éppen az ellenkezőjét akarta mondani, tudniillik, hogy nincs...

— Van? — és lehúzta a szája sarkát, marcangoló gúnnyal. — Hallja, babám, annyit ért maga ahhoz, mint prepa a köbgyökhöz!

S mondván, a villát beledöfte az ugorkába.

II.

A VISSZALOPOTT FELESÉG

EGY CS. ÉS KIR. LOVASSÁGI TISZT FÖLJEGYZÉSEI

I.

Most pedig le fogom írni, micsoda ütközet fejlődött ki a miatt, mert megesküdtem a menyasszonyommal. Az esetet eljövendő utódaim számára jegyzem le, annak tanulságául, hogy a lovas-szellem minden alkalommal győz. Még gyalogsági tűzvonalban is.

Annakidején, 1918 november havában, mikor idehaza kiadták az avíziót, hogy nincs szükség katonára, mi a Krim-félsziget fölött feküdtünk rajvonalban. Mert lovasági tisztek voltunk ugyan, de akkorára az összes hátsólovakat kilövéldözték a huszárok alól, minélfogva gyaloghareban verekedtünk. Nem számít! A lovasság támadó magatartását ilyen átmeneti jellegek nem érintik behatóbban.

Egy hét is belemult, amire megtudtuk félfüllel, hogy nincs háború többet. Azt persze már nem merték tudomásunkra adni a frontmögötti civilalakulatok és kormányok, hogy hazaküldték a legénységet. Hiszen tudtuk volna akkor, majd megmutattuk volna idehaza! Frontális harcmenetben meneteltünk volna Pest ellen.

Am egyelőre így is akadt beseftigung. Miután hadcsoportunk felkészült hazafelé az útra, nekivágtunk toronyiránt. Direkció: Bukovina!

Ez persze nem ment csak úgy. Hátunkban is, előttünk is, de a szárnyakon is akkor már konspirálni kezdtek az ukránok meg a polyákok s nemzeti alapra helyezvén

magukat, rajvonásban vonultak föl ellenünk s tűzharcba bocsátkoztak. Természetesen elfogadtuk az ütközetet s negyedóra múlva futottak az összes nacionalisták. Sok fölfejlődés történt abban a hónapban, ám elég volt két-három srápnell s az ukrán és polyák alakulatok a horizont alá szaladtak. Telítve voltunk támadószellemmel, ami tudva-levően támasza és talpköve a katonai tradíciónak.

Folyamatos csatározások közt értük el a Kárpátokat s Mezőlaborcig nyomultunk előre. Ütközben hallottuk már, hogy a nemzetiségek öntudatra ébredtek. Ezért jónak láttuk, ha megállapodunk a határon s nekik irányítjuk az ágyúkat.

Nem úgy lett. A teremtésit, hogy becsaptak bennünket! Ez azonban nem lehet meglepő, mert meggondolandó, hogy egy katona s ott is elsősorban a lovas nem politizál, hanem megütközik s futamodásra kényszeríti a túlnyomószámú ellenséget.

Miután hadszoportunk éle elérte volna Mezőlaborcot, fehér zászlóval jött elénk a köztársasági magyar kormány küldöttsége s illő tiszteletadás közt felhívták a brigadéros úr figyelmét a szétoszlás végbevitelére. A hadszoport hangulata nem lévén egyöntetű e tekintetben, a brigadéros úr besprehungra rendelte magához a tisztikart, véleményadás céljából. A résztvevők tetemes része nem viseltetvén bizalommal a kabinet iránt, odanyilatkozott, hogy harci-formációban kell fölvonulni a főváros ellen, azt elfoglalni, a kormányt fogházba helyezni, a legfelsőbb császári és királyi Hadurat pedig visszaültetni az őt megillető felségjogok birtoklásába. Ámde a brigadéros úr súlyos cselvetségnek lett az áldozata, miután a budapesti civilküldöttség összes kételyeit eloszlatta azzal a ravasz kiszámított fondorlattal, hogy lényegileg a hadsereg átszervezéséről van

szó csupán s kurta határidőn belül az összes fronttiszték megkapják az új csapatbeosztást, elsősorban persze a tényleges-állományúak.

Tüzes vita után a brigadéros úr intenciója győzött, aki abban a föltevésben, hogy mégis csak a legutóbbi törvényes kabinet jogutódjával áll szemben, elrendelte a leszerelést, ott helyben. Kazalba hánytuk a manlihereket, átadtuk az ágyúkat, oldalfegyvereinket azonban magunkkal vihettük. Ez természetes!

Mielőtt oszolni kezdtünk volna hazafelé, nagybátyám, a lovassági ezredes, akivel ugyanegy különítményben harcoltam, ezzel a kijelentéssel fordult hozzám:

— Meglátod, becsapnak ezek a kozmopolita kutyák!

Bár ne lett volna igaza! Egyébként beszálltunk egy kopott vonatba s megindultunk hazafelé. Nagybátyám, a lovassági ezredes, mindgyakrabban morgott, tapasztalván, hogy az összes fontosabb pályaudvarok elhagyatva, őrség nélkül állnak. Mikor pedig a sátoraljaújhelyi indóház peronján bieskával lépett eléje egy gyalogos közlegény, hogy levágja nyakáról a három aranyesillagot, nagybátyám olyan pofont adott a bakancsosnak, hogy átesett a korláton.

Akkor még élt bennünk a lovasszellem.

II.

Hogy el ne felejtsem: tiszték és altiszték még a vonatban megegyeztünk (tizenheten a városból), hogy bár-mivel fenyegetsen a jövő, életre-halálra kitartunk egymás oldalán. Ezt mindenekfölött nagybátyám, a lovassági ezredes tartotta szükségesnek, miután pofonverte a függelomsértő gyalogsági közlegényt.

Megérkezvén a városba, üdvözöltem édesanyámat s lehánytam magamról az uniformist. Akkor már rájöttünk, hogy a köztársasági államszerkezet vezéregyéniségei perfid antimilitarist célokkal vannak telítve. Másnap már civil öltönyben mutatkoztam az utcán.

Ám aggályaim nem voltak hosszú életűek, mert rövidesen élénk fordulat következett el egyhangú napjaimban.

Vagy egy héttel a leszerelés után rendes napisétára indultam a főtéren nagybátyám, a lovassági ezredes társaságában. Sárral kevert volt a novemberi aszfalt s arról beszélgettünk éppen, hogy mihelyt első alkalom adódik, nyomban fegyveres akcióba lépünk a bitor felsőbbség ellen. Nagybátyám már hozzá is látott a titkos eszervezet kiépítéséhez.

Abban a pillanatban könnyű koci fordult be a főtérré s figyelmemet magára vonta a hátul ülő két nő. Illetve csupán az egyik, egy csinos leányzó, aki határozottan megnyerte tetszésemet. A másik nő nem számított. Az anyja lehetett.

Elzörögtek előttünk s néhány lépés után megálltak egy üzlethelyiség előtt, majd kiszállván, bementek a boltba.

Mivel még mindig visszafordulva néztem utánok, nagybátyám, a lovassági ezredes rámszólt:

— No, mi az?

Kérdéssel feleltem a kérdésre:

— Ki volt ez a két nőszemély?

— Petrovayné meg a leánya. Helyes fruska — tette hozzá szakértőn.

Most már kíváncsi lettem:

— Sohase hallottam róluk. Hol laknak?

Nagybátyám köszöriült egyet a torkán, mert sejtette, hogy ma még alighanem találkozó lesz a kíváncsiságomból

s arra is gondolt talán, hogy egy ilyen találkozás esetleg nem marad konzekvenciák nélkül. Annyit mondott:

— Jó család s Tinike takaros hajadon. Akarsz vele valamit?

— Meg kell ismernem! — néztem nagy elszántság közt a nagybátyámra. — Még ma!

Egy lovassági hadnagy, ki a császári és királyi krigszsulét végezte, nem beszél sokat. Egy lovassági ezredes még annyit sem. Ujjait végighúzta a bajuszán:

— Also, meg lehet csinálni. Régi tisztelője vagyok a családnak.

Visszafordultunk s a kocsi közvetlen közelében kezdtünk járkálni föl és alá. Néhány észrevételt tettünk a két lóra s a közben arra gondoltam, vajjon ténylegesen olyan szemrevaló-e a fruska, aminőnek futólag tapasztaltam? Nők dolgában a harciévek alatt nem voltam elkényeztetve túlságosan, de azt hiszem, az ízlésem jó. Adott esetben nem is szokásom sokat teketóriázni, mert egy császári és királyi lovassági tiszt akcióba lép és nem sóhajtozik.

Németül társalógtunk, miután ezt szoktuk meg, mint szolgálati nyelvet. Nagybátyám, a lovassági ezredes, egyszerre megadta az avizót:

— Nun jetzt!

Éppen akkor jöttek ki az üzlethelyiségből: valami divatárkereskedés lehetett, ha nem csal a memóriám. Ezt nem állítom, csak föltételezem, miután az elhatározó percekben figyelmen kívül szoktam hagyni a mellékkörülményeket s agyműködésemet a lényegre koncentrálok.

A lényeg ezúttal „ő“ volt.

Észrevettek. Mert a mama felénk pillantott s mialatt nagybátyám, a lovassági ezredes, üdvözölte őket, látható örömmel kiáltott fel:

— Ni, a mi kedves ezredesünk!

Hozzájok léptünk, nagybátyám bemutatott:

— Unokaöcsém, leszerelés alatt álló császári és királyi huszárhadnagy.

A mamának kezét csókoltam, a kislány előtt meghajoltam:

— Örvendek.

Csalódtam benne, de az előnyére. Mert olyan csinos volt, amilyennek lovassági álmomban se mertem volna megálmodni. Magatartása némileg imponáló, mivel vakmerően állta a nézésemet. Mint egy ezredeskisasszony. Pedig nem is volt tisztelány.

Kölsönös kérdések után nagybátyám, a lovassági ezredes, aziránt érdeklődött, meddig fognak mulatni a városban?

A mama boldog zavarral mondta:

— Csak éppen benéztünk, mert néhány apróság kell még a staffiringhoz...

— Kinek, ha szabad kérdenem? — érdeklődött nagybátyám.

A mama a kislányra nézett:

— Hát Tinikének... Menyasszony lett!

Erre nyomban gratuláltunk mind a ketten a mamának is, Tinikének is. A fruska nem árult el különösebb meghatottságot. Természetesnek tartotta, hogy kutyakötelessége örülni mindenkinek, ha vőlegényt sikerült csípnie magának.

Miután kezét csókoltunk a búcsúzásnál, meg kellett ígérnünk a mamának, hogy legközelebb tiszteletünket fogjuk tenni. Messzebb jártunk már az aszfalton, mikor nagybátyám, a lovassági ezredes, rámnézett:

— Úgy-e, helyes baba?

— Helyes — mondtam rá. — Azt hiszem, feleségül fogom venni.

— Hohó, menyasszony már!

— Éppen azért!

Mert egy császári és királyi lovassági tisztt nem teke-tóriázik sokat. Nagybátyám megsodorta a bajuszát s mi-vel kedvére volt a kijelentés, így kiáltott fel:

— A kutyafáját!

III.

A tanya annyira volt a várostól, hogy a távolsághoz másfélórára lett volna szüksége egy eszkadronnak. Űge-tőben.

Már az első alkalommal, amikor tiszteletünket tettük odakint nagybátyámmal, a lovassági ezredessel, többekkel megismerkedtem a rokonságból. A tanyán tartózkodott a kislány két unokabátyja, szintén leszerelt tisztek, akik bi-zonytalannak sejtven a jövőt, védelmi pozícióba kezdtek berendezkedni s azért néhány puskát s megfelelő muníciót gyűjtven össze, a cselédségből névsorba vették az összes frontviselt embereket. Mivel egyelőre megvonatott tőlük minden eddigi illetmény, a tanyán húzódtak meg, készen minden órában, hogy elrendeljék a tüzelést, ha ellenséges magatartású csoportok mutatkoznának meg a tanya irá-nyában. Remek fickó volt e két bajtárs! A kislány atyja élemedettebb úr már, aki mindig pipázott s hálás volt a két öccsének, amiért nem hagyták el házáat e hajósztító időkben. Többször megfordult a családban a vőlegény is, aki mint mérnök, bizonyos indokoknál fogva fölmentést élvezett a háború tartama alatt, mindazonáltal készen volt

reá, hogy a legelső fenyegető alkalommal kint teremjen a tanyán s végsőkig elszánva vegyen részt a ház védelmében.

Ugyanitt találkoztam egy volt kormánypárti képviselővel, akinél szánandóbb emberalakot még nem láttam e földi létben. Miután az új rezsim (e kozmopolita!) szótkergette őket az országházból, a legszörnyűbb remegésben töltötte napjait. Szívetrázó ijedtségben kért szállást a családtól, mert itt minden föltevés szerint nem fognak nyomára akadni az öt üldöző kopók. Állandó hallucinációi voltak ennek az elcsapott képviselőnek és ha megtörtént, hogy valaki váratlanul nyitott be a pipázóba, a volt honatya abban a szempillantásban a szék mögé guggolt le, vagy a kályhánál keresett fedezéket. Néhány nap mulva azzal a bizalmas kéréssel állt elő, hogy legtanácsosabb lenne, ha házonkívül töltené az éjszakákat. Talán a csürben, ahonnét — meglepetés esetén — könnyebb szerrel oldhatna kereket. Alig tudták lebeszélni a szerencsétlent. De esténkint ezután sem vetkezett le, hanem késő-*virradatig* ruhástól és nagykabátban hevert az ágyon.

Nagyon sajnáltam szegényt. Segíteni nem lehetett rajta, mert víziói gyógyíthatatlan természetűeknek bizonyultak.

Élt a család nyakán egy zilálthajú ifjú is, amolyan kóbor lény. Költőnek mondta magát. Verseinek tárgya nem a szerelem volt, hanem az integritás. Immorális eszközök révén mihelyt feloszlatták a hadsereget, nyomban fellépett ő s az ország területi épségének veszélyeztetése miatt írta bús költeményeit. Előzően a vármegye egész déli felét végigházalta már, de vagy három hete ittragadt a családban. Délelőtt verseket írt a pipázóban, ozsonna után pedig elszavalta őket családi körben, sok pátosz között.

Különösen a családfőre, e pipáló öregúrra voltak hatással, a leszerelt bajtársak azonban ingerülten hallgatták a verseket, mert fűzfaköltőnek tekintették az új esztákra tüzelő vándorlantost, kinek nacionáléja az ismeretlenbe vezetett el. Napközben összefont karral járt, miközben lobogó szemmel a messzeségben kalandozott. Akadt, aki szédelőnek vélte a borús alakot. Én meg voltam győződve, hogy foglalkozás nélküli elem mindössze és most boldog, hogy kosztott kap legalább.

Nagybátyám, a lovassági ezredes, minden alkommal készségesen fogatott be a kocsijába, ha a tanyára készültem ki s ugyanazzal a bajtársi szolidaritással tartott ki velem, oda-vissza. Sejtette, hogy messzebbmenő terveim vannak s kéznél akart lenni a szükséges pillanatban.

Harmadízben jártunk már kint, amikor konstatáltam magamban, hogy a házikisasszony határozottan tetszik. Különösen az a jellemvonása hívta magára figyelmemet, hogy többoldalú tettekkészséget fedeztem fel benne. Egykettőre kimondta, amit gondolt s véleményét semminemű terror ellenére sem vonta vissza. Takaros hajadon volt.

Mikor harmadízben voltam már tisztelgő látogatáson nagybátyámmal, a lovassági ezredessel, valamivel uzsonna előtt az a helyzet állt elő, hogy ketten maradtunk a szobájában. Többrendbeli fényképfelvételeket mutogatott nekem, miközben félig-háttal volt felém.

Abban a pillanatban átkaroltam, ölbekaptam és mielőtt még fel tudott volna sikoltani, megcsókoltam. Ötször egymásután. A száját.

Ahogy letettem szépen, megzavarodva nézett rám, de azért nem haragudott:

— Az Istenért, mit csinált velem?

— Megcsókoltam — adtam meg a felvilágosítást, miközben összecsaptam a cipőm sarkát és meghajtottam magam előtte.

Ő azonban nem nagyon lehetett megelégedve, mert némi megütközéssel nézett rám:

— De hogy merte? Hiszen menyasszony vagyok!

Mosolyognom kellett erre az angyali naívságra:

— Éppen azért. Föltett szándékom tudniillik, hogy én veszem magát feleségül . . .

— Sokat gondol magáról — mondta csendes szóval.
— Próbálja csak meg!

Úgy feleltem neki, hogy megérezhette belőle, itt nincs ellenvetés:

— Értse meg, a feleségem lesz!

Nem szólt rá semmit, hanem kifelé indult. Mivel le-
hajtott fejjel ment, valószínűen elgondolkozhatott a kijele-
lentésemem. Én is utánamentem, de valamivel később, hogy
ne legyen feltűnő a házbelieknek. Mert az ebédlőben éppen
ozsonnához készültek leülni.

Amikor késő este távozni kezdtünk, a kisasszony olyan
szívesen adott kezet a búcsúzásnál, hogy egészen megle-
pett. Tehát nem neheztelt meg a kis incidensért, minél-
fogva joggal tételezhettem föl, hogy még sem vagyok neki
indifferens. Más szóval: a feleségem lesz.

Dehát egyelőre nem úgy lett. Mert időközben történt
valami.

Vagy négy nappal ezután egyedül mentem ki a ta-
nyára nagybátyám, a lovassági ezredes hátaslován. Dél-
előtt értem oda, úgy tizenegy körül. Ezúttal némi meg-
lepetés ért: a dohányzóban a vőlegény fogadott, teljes
készenlétben.

Hidegen kezdte:

— Remélem, barátom, nem lesz a számodra újdonság mindaz, amit most fogok mondani neked...

— Hadd hallom! — biztattam fesztelenül.

Mert egy császári és királyi lovassági tisztnek semmi körülmények között sem szabad meglepetést elárulnia.

A vőlegény az ovális asztal túlsó végében állt, feszes testtartásban, mialatt jobbkezét az asztal lapjának feszítette, ökölben. Idősebb volt, mint én, de respektusa nem sok lehetett előttem, tekintve, hogy mint fölmentett bújt ki a háborús teljesítmények alól. Volt ellenben fixfizetéses állása, ami határozott előnyt biztosított neki a leendő anyós szemében. Persze az én hátrányomra. A kérdés egyébként, hogy a leendő anyós kettőnk közül kinek lesz az anyósa, még nem került eldöntés alá. Éreztem azonban, hogy a pillanat nem lehet már messze.

Mivel a vőlegény még mindig kimeredt szemmel nézett rám, ismételten bátorítani kezdtem:

— Hadd hallom, miről van szó!

— Arról, kérlek, — kezdte azzal a kiadagolt modorral, mely a félhivatalos közegek sajátja, — hogy te bizonyos tekintetben túlmentél a megengedett határokon. Hogy úgy mondjam: nem tartod szem előtt a hasonló helyzetekben mindenki által respektált kötelező korlátokat...

Végignézttem, de alaposan:

— Ezt nem értem. Kissé homályosan fejezted ki magad.

A vőlegény arcán némi zavar látszott e kategórikus kijelentésemre.

Pedig akkor már nagyon is értettem mindent és legújabb felfedezésem kimondottam szimpatikus jellegű volt. Tudtam már, hogy a háromhetes menyasszony tetőtől-

talpig leleplezett s bizonyos, hogy kimerítően esetelte házassági ajánlatom összes részleteit. Ezt jó jelnek vettem.

A vőlegény a közben magához tért és így kezdte, némileg oktató hangon:

— Ha nem érted, felvilágosítalak. Értesülésem szerint házassági tervekkel léptél föl a menyasszonyom előtt. Ez — nyhén szólva — triviális eljárás.

Mosolyognom kellett ekkora számárságra. De én sem maradtam adós:

— Hogy ne legyenek kétségeid, megnyugtatlak: tervem egészen komoly ...

— De ez komizság! — szakadt ki belőle váratlanul.

Vigyáztam, hogy uralkodni tudjak magamon, mert csak így maradhattam fölényben. Annyit feleltem mindössze:

— Ezért a sértésért megfelelő elégtételt veszek magamnak. Tini pedig a feleségem lesz!

Fehér lett, aztán vörös lett. Majd szétesattant. Abban a pillanatban, amikor így szemközt álltunk, lépések közeledtek a szomszéd szobán keresztül. Aztán belépett Tinike.

Belépett s ahogy kettőnkre pillantott, mindent megértett. Hirtelen nem is tudott mit szólni, de megelőzte a vőlegény. A mérnök úr ugyanis kapta magát és fortyogva ment ki a szemközti ajtón. Bizonyára a leendő anyós után indult a konyhába, hogy panaszt emeljen ellenem kvalifikálhatatlan szándékaim miatt.

Ketten maradtunk. A kislány kezdte a nyomott esendben:

— Mi történt itten?

Szembenálltunk. Szinte felbőszített, milyen csinos volt abban a pillanatban. Annyit mondtam neki esendben:

— Ezt talán nem is szükséges magyaráznom kimerítőbben... Maga, Tinike, mindent kibeszélt...

Egyszerre rátalált a hangjára:

— Az édesanyám előtt csak nem titkolhatok el ilyen dolgokat!

— Ez igaz lehet, — szakítottam meg a kis filozófust, — de a mérnök urat számon fogom kérni...

— Mit akar? — és tágranyílt a szeme. — Nem szabad! Nem szabad!

Elém jött, összetette a kezét. Megnyugtadni próbáltam:

— Kijelentettem, hogy a feleségem lesz. Egy lovassági tiszt nem játszik a szóval. Most egy kérésem lenne magához, Tini...

Állt előttem, de nem tudott szólni. Még mindig összekulcsolt kézzel. Mintha a rémület elvette volna a szavát. Sajnálni kezdtem s megsímogattam a haját. Nem húzódozott. Azzal váltam el tőle:

— Ma délután, pontosan félötkor, itt leszek megint. Kérem rendezzen mindent úgy, hogy ugyanitt találkozhatssam magával. De négy szemközt!

Nem szólt semmit: a szeme könnyes volt. Az ajtóban voltam már, amikor marasztalni próbált:

— Így akar elmenni?

— Most nem lehet maradnom.

Az istállóba siettem, a ló nyergelve várt, rávettem magamat s kieresztettem a kantárt. És nem álltam meg, csak nagybátyámnál, a lovassági ezredesnél.

Az öreg nyomban fogadott, mihelyt jelentkeztem nála:

— Na, gibt's etwas neues?

Erre tömör előadásban eseteltem előtte, mik mentek végbe közöttem és a mérnök között, kitérvén természete-

sen abbeli álláspontomra is, hogy hön óhajtott gondolatom a kislány feleségülvése.

Nagybátyám nyomban bólintott:

— Fölötte helyes. Általában ügyelendő, hogy kuszálnak tetsző helyzetekben fontos a meglepetésszerű rajtaütés...

Hirtelen nem értettem meg, mire gondol. Ekkor végignézett és kiáltott rám egyet, de olyat, mintha most is a lovasezrednek kommandírozott volna:

— Ha üt a pillanat, a lovasság kardot ránt, a gyalogság pedig megnyitja a kézfegyvertüzet!

Most már értettem.

Ebédre is magánál-fogott az öreg, mert aggregénynek maradt s ennél fogva házvezetőnőt tartott. Édesanyámnak levelet küldtem át az inassal. Bejelentettem neki, hogy délután leánykérőbe indulok s neki is referálok majd a részletekről, mihelyt visszajövök. Minden feltevés szerint már a vacsoránál.

Nagybátyámmal katonai természetű megbeszélést folytattunk a feketekávénál. Az öreg megvető kifejezéseket alkalmazott a köztársasági rezsimre, bizalmasan közölvén velem egyúttal, hogy az ellenforradalmi erők szervezése útban van. E szervezet kiépítésén dolgozott megállás nélkül és nagy-titokban a békétlen elemekkel tartott fenn élénk összeköttetést.

Három óra körül a lovát kértem ismételten, amelyet készséggel bocsátott rendelkezésemre. Félőtkor már a tanyán voltam.

A kantárt az egyik igásifjúnak adtam át s habozás nélkül a dohányzó felé indultam.

Várt reám.

Egyedül volt és úgy tűnt föl nekem, mintha némileg

ingadozó lett volna a tekintete. Nem fedeztem fel benne azt a katonai magatartást, amely azelőtt minden esetben imponált nekem.

De most jobb volt így.

Hozzáléptem s a keze után nyúltam. Engedte. Kezet csókoltam neki:

— Ki van még idehaza?

— Csak apa és mama — mondta akadozón. — Megkértem őket nagyon, hogy hagyjanak magunkra.

Egy pillanatig szemközt álltunk, egymásra néztünk és nem szóltunk semmit. Akkor azonban nekikezdtem:

— Röviden végzek, Tinike. Maga az a női zsáner, amelyért bármely pillanatban kész vagyok tűzbe menni. Másfelől konstátálom, hogy személyem sem indifferens maga előtt... Bocsánat, most én beszélek! Tudom, hogy vőlegénye is van. Majd felmond neki. Megmásíthatatlan akaratom ennélfogva, hogy a feleségemmé teszem magát. Ennek első feltétele természetszerűen az ön beleegyezése... Na?

Rám nézett, csaknem esengve:

— De mama nem akarja...

— Most másról van szó — és megsímogattam a kisiny állát. — Arról van szó, hogy maga akarja-e?

It már leesett a feje, hogy még én is szánakoztam rajta. Pedig lovassági tiszt vagyok. Megtörtén ismételtette:

— Nem tudom... Jaj, nekem...

— Ez másszóval annyit jelent, hogy hozzámjön!

Könnyekre fakadt. Hozzáléptem, magamhoz vontam a fejét s megcsókoltam a haját. Ahogy magához tért megint, annyit suttogott:

— Nem tudom, mit tegyek?

— Majd én megmondom, Tinike — és aközben jár-kálni kezdtem a dohányzóban föl és alá. — Ha nem adják a szülei, meg fogom szöktetni. Addig beszerezem a szükséges iratokat s még abban az órában túlesünk a törvény által előírt szertartáson.

Fölnyílt a szeme, csodálkozva fordult felém:

— Hogy megszöktet?!

— Meg!

A szája nyitva maradt kissé a meglepetéstől. De nem volt egy elutasító szava. Tinike készek látszott, hogy komoly jellegű megbeszélésekbe bocsátkozzék velem a szöktetést illetőleg.

Ámde akkor ránknyitott a mama, leendő anyósom. Olyan arccal, hogy egyszerre megéreztem: mindent tud. Föltétlenül az ajtó mögött hallgatózott mindvégig.

Bejött, rámcsettant:

— El akarja csábítani a leányomat?

Mi lett ebből!... A leendő anyós (mert már csak így aposztrofálok), fel volt böszülve s minden bevezetés nélkül szemembe mondta, hogy magatartásom nem mindenben vall úriemberre. Ezzel az egyoldalú állásponttal szemben én is kifejezést adtam nézeteimnek, tekintettel maradván arra a körülményre, hogy a szépnem egyik tagjával állok szemben. A leendő anyós konstatalta előttem, hogy Tinike völegénye biztos egzisztenciát nyújtó állással rendelkezik, amivel szemben én azt a felfogást vallottam, hogy nekem is lesz fizetésem, mihelyt ütközet tör ki valahol. Hivatkozhattam arra is, hogy nagybátyám, a lovasági ezredes, bizonyára gondolni fog reánk, miután anyagi szempontból tehette is. Hiába minden! Végül is be kellett látnom, hogy itt nincs egyéb kiút, mint a rajtaütésszerű megoldás.

Meghajtottam magamat, összecsaptam a cipőm sarkát s ruganyos léptekkel indultam kifelé.

A tornácon lehettem, amikor utánam sietett Tinike. Rokonszenves vonásai fel voltak dúlva:

— Az Istenért, mit csinált, Pali?

— Semmit. Csupán ösztönszerű válaszokat adtam a fölített kérdésekre.

Összekulesolta a kezét:

— Nem kellett volna ilyen élesen szembefordulni a mamával...

Megfogtam a jobbkezét, a csuklójánál és nem eresztettem el. Megfontoltan beszéltem hozzá:

— Csak most az egyszer legyen okos, Tinike! Mivel a szimpátia mindkét részről kölcsönös, a mai naphoz egy hétre úgy intézze a dolgot, hogy egyedül induljon el a városba. Az előírt formásokat én elintézem addig s a szomszéd major után következő útelágazásnál várni fogom néhány meghitt bajtársam fedezete alatt. Még aznap betartjuk az esküvői szertartás formalitásait és egyelőre édesanyám házába költözünk. Két szoba föltétlenül rendelkezésünkre fog állni...

Halottfehéren nézett rám:

— Istenem, mit tegyek?

— Csak semmi ingadozás! — s megsímogattam szegénykét. Mert akkor már remegett. — Mához egy hétre várom!

— Országos botrány lenne — mondta alighallhatóan maga elé.

— Téved, Tinike — világosítottam fel, hogy életerőt öntsek bele. — A botrány csak akkor következik be, ha maga valamely gátló oknál fogva nem lenne ott a kijelölt helyen. Azon esetben ugyanis kipróbált bajtársaimmal

ostromszerű támadást intézek a ház ellen és ha szüksége forog fenn, vér árán hureolom el innét. Verstanden?

Nem is tudta, mit feleljen asszonyi zavarában. Kezet csókoltam neki:

— A viszontlátásra!

Meghajtottam magamat, az istálló felé indultam. Másfélóra mulva leugrottam a lóról s nagybátyámhoz, a lovassági ezredeshez siettem föl.

— Na, was ist? — kérdezte ő.

— Azt hiszem, komoly harci napok előtt állunk — kezdtem a beszámolóba. — Az ellenség makaesul tartja magát...

IV.

Az a hét, amely ezután következett, az esküvő napjáig, a készülődések napjait jelentette.

Mindenekelőtt tisztázni kellett, vajjon fenforog-e egy rajtaütésszerű összeesketés lehetősége? Ha békés úton nem megy, nem marad hátra egyéb, mint az átkaroló mozdulat. A legnagyobb elővigyázattal kellett belefogni, hogy föl ne hívjuk magunkra a szembenálló ellenség figyelmét.

E tekintetben teljes elismeréssel vagyok kénytelen adózni nagybátyámnak, aki nagy elmélyedéssel feküdt bele a dolgokba.

Mindenekelőtt az anyakönyvvezetővel való helyzetünket kellett tisztázni. Az anyakönyvvezető, akinek megelőzően becsületszavát vettük, hogy minden körülmények között hallgatni fog, kijelentette férfias nyíltsággal, hogy törvényesen előírt iratok hiányában és különös tekintettel ama körülményre, miszerint a kiszemelt menyasszony még fölötte kiskorú, nem adhat össze bennünket. Erre, ugyancsak becsületszó mellett, a helyettes anyakönyvvezetővel

léptünk érintkezésbe, aki már kevésbbé teketóriázott. Kezét adta, hogy végső esetben nagybátyámnak, a lovassági ezredesnek lakásán fogja elvégezni a néhány perces polgári szertartást. A helyettes anyakönyvvezető, e keszeg és savanyú emberke, szerette a kalandokat s ráadásul, mint biztosított kettőnket, abszolút tisztelője volt a császári és királyi haderő tagjainak.

Ezzel tehát rendbe lettünk volna. Ez azonban még nem volt minden. Másodsorban tudniillik biztosítani kellett magunkat bármely oldalról érhető meglepetések ellen.

Említettem, hogy amikor hazafelé voltunk útban a leszerelés után, megegyeztünk tizenheten a városból (tisztok és altisztok közösen), miszerint bármit is rejtegesse számunkra a jövő, életre-halálra kitartunk egymás védelmében. Most kellett bizonytságot tenni róla első alkalommal, mekkora értéket képvisel tizenhat bajtársam szerződéses jellegű egyezsége.

Másnap délután összehívtam őket mind, nagybátyámnak, a lovassági ezredesnek lakására. Tizenötön voltak. Tizenhatodik a nagybátyám, tizenhetedik énmagam. Külön utasításba adtam az üzenetben, hogy egyenkint és ne csoportosan gyülekezzenek a kijelölt hely felé. Akkor már óvatosságot kellett felmutatni, mert az alantas érzelmű republikánus-államszerkezet spiclijei talpon voltak és gondolni kellett arra is, hogy az ellenfél se fogjon gyanút netán.

Hát össze is jöttek.

Megjelent Dubroviczky főhadnagy, Kutas főhadnagy s Dobák, Szabó és Csorvás hadnagyok, Pisky zászlós, az altiszti rangfokozathól Szueta és Dudás továbbszolgáló-örmesterek, Pungér frer, Kusnyir és Fügedi káplárok és a többiek mind. Élénk figyelem közben figyelmeztettem

őket bajtársi ígéretökre s az adott szó szentségét fejtegetvén, áttértem a tényleges helyzet ecsetelésére. E helyzet ismertetése után valamennyi bajtárs keblét látható lelkesedés töltötte el, hogy a tétlenség sorvasztó napjai után végül akcióra kerül a sor. Utánam nagybátyám vette át a szót s nyomatékkal figyelmeztette az összes jelenvoltakat, hogy nincs kizárva a föltevés, miszerint végső esetben fegyveres összetűzésre kerül a sor. Úgy készüljenek hát!

Egy ilyen lehetőség reményében felkiáltottak mind:

— Bár úgy lenne!

Elmondhatni, hogy a hangulat a legbiztatóbb kilátásokkal kecsegtetett. Ehhez csak annyit még, hogy a hátralevő hat nap mindegyikére egy-egy altisztet rendeltem ki a tanya szemmeltartására. Külön utasítás is volt, hogy minden gyanús észleletről nyomban jelentés teendő nagybátyámnak, a lovassági ezredesnek.

Azzal, kezet szorítván egymással, elváltunk. Első őrszemnek Fügedi káplár indult el a tanya irányába.

Én is hazafelé vágtam, hogy részleteiben is kidolgozzak minden tervezetet. Édesanyám mély aggodalmak közt fogadott:

— Mit határozatok?

Rövid kivonatolásban összegeztem előtte az eredményt. Ő azonban rosszalását igyekezett kifejezni:

— Meglásd, fiam, nem lesz jó vége ennek. Talán az utolsó percben meggondolja magát az a leány s nem fog megszökni a szüleitől...

Édesanyám tudniillik a régi morális hagyományok alapján állt s ezért nehezményezte az egész vállalatot. Én azonban így feleltem neki:

— Tinike minden bizonnyal ki fog jönni s házasságra

lép velem. Természete úgyis katonás jellegű és egyéniségem bírja szimpátiáját...

Édesanyám sóhajtott erre s visszavonult a szobájába. Egyebekben összes kívánságaimba beletörődött. Mert csak kézenfekvő, hogy a leendő meny nyugalma érdekében minden részletkérdést tisztázni kellett jóelőre.

Különben rövidesen új fordulat vonta magára figyelmet. Fügedi káplár, ki a harmadik napon vette át az ellenőrző napostisztet, annyira ment az ellenség kikémlelésében, hogy belopózott a tanyára s ott azon ürügy alatt, hogy munkát keres, tüzetesen körülnézett. S e földérítő szolgálat teljes sikerrel járt. Konstatálta nevezetesen, hogy Tini két leszerelt unokabátyja, azonfelül a vőlegény és a borzas költő nagy elevenséget fejtett ki a ház tájékán, a költő kezében egy manlihart is megpillantott. Később még két ifjúember érkezett a tanyára, akik — mozdulataik után gyanítva — csak fronttisztek lehettek, noha polgári öltönyt viselt mind a kettő. Föltehető volt ennél fogva, hogy megsejtettek valamit s fegyveres védelemre próbálnak berendezkedni. Ámbár lehetséges volt éppen úgy, hogy ez elővigyázati rendszabályok csak betörések résztvevői ellen irányultak, akik mindstűrűbben kezdtek fölbukkanni a tájon.

Mindazonáltal kettőzött éberséggel voltunk résen.

Ami engemet illet, nagybátyám élénk részvételével minden tekintetben készen álltunk az ötödik napon. Leszámítva azon másodlagos jelenséget, hogy édesanyám egyre sűrűbben igyekezett lebeszélni. Ő úgynevezett országos skandalumot emlegetett, amit már azért sem vettem tudomásul, mert édesanyám tisztos, de régiszabású teremtes volt.

Eljött aztán az utolsó nap.

Csak ekkor gondoltam rá elsőízben, hogy hátha Tinike nem indul el hazulról a kitűzött időben? Hiszen nem is tett rá kötelező ígéretet, mindössze én jelentettem ki kategorikusan, hogy várni fogom a szomszéd major mögötti útelágazónál, ahol akácerdőcske áll oldalvást. Lehetséges, hogy elindul, de visszafogják vagy valami egyéb akadály talál előadódni. Mindazáltal bíztam a Tinike leleményességében. Végző esetben el voltam tökélve, hogy meglepetés-szerű rajtaütést intézek a tanya és annak lakói ellen.

Jókor reggel kiadtam a rendelkezéseket s Dobák és Szabó hadnagyokon kívül Dudás továbbszolgáló-őrmestert, Pungur firent, meg Fügedi káplárt jelöltem ki a vállalkozásban való közreműködésre. Parancsba adtam ki, hogy lóhátra ülve s karabélyt és megfelelő municiót fölvételezve, külön-külön útvonalakon közelítsék meg az akácost s annak belsejébe elrejtőzve, várjanak reám.

Délután két óra és tizenöt perckor magam is elértem a kiserdőt. Embereim teljes létszámban fogadtak a fák között, mialatt jobbkezükkel lovaik kantárszóját tartották feszesen. Dudás őrmestert nyomban az erdőcske sarkára küldtem ki, hogy mihelyt kocsi talál felbukanni a tanya felől, jelentést tegyen.

Aztán várni kezdtünk. Bevallom, nem minden idegfeszültség nélkül.

Kínos negyven perc után Dudás őrmester futólépést közeledett s tisztelegve adta le a jelentést, hogy a tanya felől könnyű kocsi közeledik, szemlátomást az erdő irányába.

Abban a pillanatban felülőt rendeltem el s három percen belül, az erdő szélső fától takarva, rajvonalban ültünk lovainkon. Előredülve a nyeregben, leskelődünk kifelé.

A kocsi éppen akkor fordult ki a szomszédos major házai mögül s amennyire ki lehetett venni, csupán egyetlen nőszemély ült a hátsóülésben. Gyors iramban kiadtam a vezényszót:

— Rajvonalba lépést!

Megrántottuk a kantárt s abban a szempillantásban kibukkantunk a szélső fák alól. A kocsi szinte repült a köves úton.

Ő volt.

Ahogy találkoztunk, szinte megsajnáltam. Mosolyogni szeretett volna, de a szája vonaglott. Kihajoltam a nyeregből, megsókoltam a kezét:

— Köszönöm, Tinike... Csak bátorság!

Ettől számított másfélóra múlva már a törvényes hitvesem volt. Nagybátyám, a lovassági ezredes lakásán folyt le a kötelező szertartás, mert a helyettes anyakönyvvezető ura maradt szavának. Dobák és Szabó hadnagyok voltak a tanúk.

Esküvő után nyomban szétszéledtek s csak hárman maradtunk vissza. Nagybátyám és én nem győztük vizsgáztatni a félórás menyecskét, aki sírva fakadt:

— Istenem, mit tettem?

Miután lecsillapítottuk valamelyest, visszahagytuk a házvezetőnő társaságában azzal, hogy az örvendetes ténytet bejelentjük az édesanyámnak s egy órán belül magammal viszem. Azonban másfélóra is elmúlt, mire megfelelő platformban tudtunk kiegyezni az anyámmal, aki holtraválva tördelte az ujjait.

Akkor visszafelé indultam, hogy most már hozom a feleséget. Ám nagybátyámnak, a lovassági ezredesnek lakásán perfid meglepetés várt mindkettőnkre.

A házvezetőnő nagy ijedelemmel jelentette, hogy tör-

vényes ifjú hitvesemet erőszakkal hurcolták el a közbenső idő alatt. Valami hatan nyomultak be a lakásba, mialatt odakint két kocsi várakozott.

— És akart menni a nagyságos asszony? — érdeklődtem némelyes izgalommal.

— Nem akart. Sírt, úgy vitték le.

Éppen kéznél volt Pungur firer. Újabb parancsot írtam le egy papírra s utasítottam, hogy azonnal látamoztatandó valamennyi emberünkkel. A parancs szövege így hangzott:

„Feleségem ellopva! Harminc percen belül a teljes létszám menetkészen!”

V.

Feljegyzéseimet írván utódaim okulására, hogy a lovas-szellem előbb-utóbb, de minden körülmények közönyt érvényt szerez jogainak, jóleső érzéssel kell ideiktatnom, hogy utasításaimnak megfeleltek a legények. Félórán belül lovon ültek főhadnagyok, hadnagyok és bevált altisztjeim.

Akkor vágatában neki a tanyának!

Sajnos, elrabolt feleségemet már nem érhattük utól. Különben is közeledett mindenfelől az este és mire egymagasságba értünk volna a kiserdővel, már abszolút volt a homály.

Itt leheveredtünk s rövid tanácskozás után olyértelmű döntésben állapodtunk meg, hogy Szueta továbbszolgáló őrmester és Fügedi tizedes megközelítik a tanyát s kikémlelvén a helyzetet, lehetőleg rajtaütést eszközünk a tanyabeliek ellen s meglepetésszerűen szabadítjuk ki ifjú feleségemet.

Dehát nem egészen úgy lett!

Szueta őrmester s Fügedi tizedes eközben — szemelőtt tartva a megadott direkciót — előrelopózott a homály leple alatt. Mi pedig, tizennégyen, szoroson fogva a kantárszárat, várni kezdtünk a kiserdő szélén. Elismerem, nem minden izgatottság nélkül.

Így mult el jó félóra, amikor...

Amikor élénk megütközésünkre sortűz roppant fel a tanya irányából. Utána egy másik. Aztán még néhány egyeslövés, majd csönd keletkezett. Akkor lábaknak gyorsütemű dobogása hallatszott s két pillanattal később futólépésben érkezett meg Szueta és Fügedi.

Fokozott kíváncsisággal tettem föl a kérdést:

— Mi volt a tüzelés oka, őrmester Szueta?

Szueta tisztelgő-állásban jelentette, hogy az ellenség, mely lőrések mögött foglalt állást a kerítésnél, az első gyanús neszre megnyitotta a tüzet. Ők nyomban ellentűzzel feleltek, ámde a makaes ellenfél előtt, mely hatnyolc puskára tehető, kénytelenek voltak megkezdeni a gyors hátrálást.

Abban a pillanatban már kész is voltam a koncepciómmal:

— Also, fiúk, nincs egyéb választás, mint a rendszeres hadművelet. A tiszti és legénységi állomány, rohamtávolságra a kihívó ellenféltől, beássa magát s egyelőre várakozó álláspontra helyezkedik. Szueta tovább szolgáló őrmester és Fügedi tizedes hallástávolságra közelíti meg a tanyát s ott ugyancsak beásván magát, megkezd a tüzetes megfigyelést. Durchführen!

Megemlítésre érdemes, sőt fontos körülménynek tartom, hogy Dubroviczky főhadnagy és Kutas főhadnagy, ámbár rangban fölöttem álltak, abszolút tapintattal he-

lyezték magukat parancsnokságom alá. E bajtársi tényük önkéntes felajánlásával azt a szempontot igyekeztek dokumentálni, hogy én vagyok a jogaitól megfosztott férj...

Miután tiszték és altiszték beásták magukat, várni kellett virradatig. A sötétben való célpont nélküli puszkázás nevezetesen könnyen kárt eredményezhetett volna a tanyán tartózkodó gyöngédebb nem tagjaiban. Ezt kerülni akartam s mindenekelőtt ifjú hitvesemet igyekeztem megkímélni a fölösleges izgalmaktól. Parancsba adtam egyébként, hogy adandó esetben riasztó-lövésekkel kell élni elsősorban.

Várakozó állásponton telt el az éjszaka. Szueta továbbbszolgáló őrmester és Fügedi tizedes két ízben is tett szabályszerű jelentést, hogy az ellenség ébren virraszt s mozgolódása kézenfekvő.

Tűrhetetlen órák mulva úgy tetszett, mintha közeledni kezdene a hajnal.

S ebbeli föltevésünkben nem is csalódtunk.

Ahogy félig virradt volna, kiadtam a parancsot, hogy a konok ellenfél figyelmeztetésére mindenekelőtt riasztó lövéseket fogunk leadni. S vezényeltem a huszársvarmnak:

— Salve!

Össztűz roppant bele a levegőbe...

Hát a válasz sem késett sokáig. Öt másodperc mulva ugyancsak szalvéval feleltek a tanyából. Ám ezek az elszánt emberek komolyan tüzeltek: golyóik a fejünk fölött sipoltak el.

Láttam már, hogy nincs egyéb választás, mint megütközni s végső esetben elesni. Mert eltökélt akaratom volt, hogy ifjú feleségemet, aki bizonyára rettegések kö-

zött virrasztotta át az éjt, halottak és sebesültek árán is kiragadom ádá az hozzátartozói karmaiból.

E célból elrendeltem a fegyvertüzet, mindössze annyi megszorítással, hogy a szorosabb értelemben vett lakóházat nem tehetik célpontjaik tárgyává derék harcosaim. Az ellenség hasonló szívóssággal viszonzta az ejncell-fájert. Hej, miesoda ütközet fejlődött ki egy-kettőre ama november jókor-reggelén, amikor már hetek óta pacifista mentalitással volt teleoltva az egész ország! Ropogtak a fegyverek, a levegő csattogott... Félórán belül elrendeltem az előnyomulást. Embereim hurrázva ugrottak fel és ötven lépés után levágván magukat, újból vezényeltem:

— Schiessen!

Gyilkos tüzelés folytatódott. Ám abban a pillanatban nagyot kiáltott Pungur firer, hogy megsebesült a bal kezefején. Visszakiáltottam neki, hogy maradjon veszteg: rövidesen elrendelem az általános rohamot és bosszút állok az ellenfélen. S hiába veti majd közbe magát ifjú nőm, mert a tanya férfinépének mindama tagjait, akiket kezükben fegyverrel találunk, megköztetem.

Miközben forrponot ért az ütközet, ez a szándék szilárd elhatározássá érlelődött bennem.

Az elhatározásból mindazáltal semmi sem lett. Mert megesezt rajtam az a vérlázító epizód, hogy fogságba estem. Meggondolatlan fővel, botorul.

Mikor ugyanis a mi részünkről a legélénkebb tüzeléssel és indulatkitörésekkel volt tele a levegő, az ellenség egyik lőrése mögött fehér zászló tolult föl, illetve egy zászló gyanánt alkalmazott törülköző. Fölugrottam s végigszaladtam a rajvonal mögött:

— Tüzet szüntess! Tüzet szüntess!

Elhallgattak a fegyverek. Én magam feszült érdeklődéssel néztem a tanya irányába, hogy mi lesz hát? A fehér zászló ezúttal egy másik lőrés mögött is felbukkant s pillanattal később a kerítésen innen megállt ifjú nőm és zsebkendővel a kezében kétszer is intett felém.

Abban a pillanatban élesen láttam a szituációt. A makacs ellenfélnek vagy muníciója fogyott el vagy törbe akar ejteni. Mindegy! Kritikus helyzetekben egy lovaságitiszt nem filozofál, hanem kardot ránt. Ennélfogva paranesba adtam, hogy amennyiben tíz percen belül nem térnék vissza, az egész arevonal menjen át rohamtámadásba! Tisztek és altiszti sarzsik éljent kiáltottak rá.

Azzal nekivágtam a tanyának.

Ifjú nőm elémjött néhány lépést. Megsajnáltam, mert ki volt sírva a szeme. Nem szólt egy szót sem, csak kézenfogott s vitt magával, a kerítés mögé.

Így értünk az udvarra. Ott azonban, éppen a nagy eperfa alatt, komisz meglepetés várt. Tudniillik hadifogolynak minősítettek.

Hatan-heten lehettek a szószegők, köztük hitvesem két tiszt-unokabátyja, a menyasszony nélküli vőlegény és az irredenta-költő, e potya-alak. Ifjú nőm abban a pillanatban elém ugrott:

— Nem így egyeztünk meg! Ez szószegés, fiúk!

Nem hallgattak rá, hanem — miután lecsatolták revolveremet — a tapasztalatlan lányfeleséggel együtt bekísértek az éléskamrába s ránkfordították a kulcsot. Az egyik szobán áthaladva megpillantottam anyósomat, amint a heverőn fetrengett s félig ájultan kiáltott rám, hogy a sírba viszem őt. Semmi részvétet sem tanusítottam irányában.

Eleinte hallgatva ültünk egymás mellett, ám letel-
vén a tíz perc, odakint újból kitört az ütközet. Meg vol-
tam győződve, hogy embereim minden körülmények kö-
zött megkísérlik a szuronytámadást, ami okvetlenül ne-
hány halottat vont volna maga után. Nem is említve a
súlyos természetű sebesülteket...

E gondolat hirtelen villant át rajtam. Mivel már
előzően tapasztaltam, hogy szegény hitvesem nem részes
fogságbajutásomban, hanem őt magát is kelepcébe
csalták, elhatároztam, hogy kerülök minden fölösleges
vérontást. Az éléskamrának egyetlen ablaka volt, olyan
méretű, hogy játszva kibújhattam rajta s szerencsére
olyan irányba esett, amerre sem a szívós ellenfél nem
fordított figyelmet s védve volt saját csapataim tüzelése
ellen is.

Felálltam s kijelentettem ifjú nőmnek, hogy meg
fogunk szökni. Könnyekre fakadt:

— Istenem, mit csináljak?... Olyan szerencsétlen
vagyok...

És röviden összegeztem előtte, hogy esetleges vona-
kodása emberhalált eredményezhet s egyben apelláltam
azon körülményre, hogy hitvesi esküjénél fogva követni
tartozik férjét.

Belátta a kedves, hogy álláspontom korrekt.

Először tehát én bújtam ki az ablakon, majd őt
emeltem át gyöngéden kívülről.

Ezekután csak a legszükségesebbre szorítkoztam.

Tág kerülővel elértük a kiserdőt, ahonnét átkiál-
tottam a rajvonalnak, hogy hagyják abba az ütközetet!
Megtörtént s embereim egymásután húzódtak vissza az
erdőske fedezete alá. Ám ugyanakkor a tanyán is elült
a harc lárma. Úgy látszik, fölfedezték hült helyünket.

De most már több elővigyázattal éltem.

Tisztársaimnak s az altiszti sarzsiknak bajtársi köszönetemet fejeztem ki. Valamennyien háromszoros éljent kiáltottak visszalopott feleségemre, aki zavartan bókolt. Ezután védelmi menetformációt vettünk föl s hitvesemet a vezetéklóra segítetttem, megindultunk. Szueta továbbszolgáló őrmester s Fügedi és Kusnyir káplárok hátvédeknek maradtak hátra.

A gyűlölködő ellenség nem mert követni bennünket. Talán elenyésző kisebbségű állománya miatt.

Délelőtt tízkor megérkeztünk. Édesanyám, aki időközben lovassági-ezredes nagybátyám révén tudott meg egyet-mást a csata hajnali kitöréséről, megölelte újdonsült ifjú menyét. Mintha a saját leánya lett volna.

Ő, szegényke, fáradt volt s ezért engedelmet kért, hogy lepihenhessen a hálóban. Én azalatt nagybátyám, a lovassági-ezredes számára kimerítő ütközet-jelentést írtam, az altiszteket pedig posztra állítottam ki a ház köré és a kertbe, megadván nekik a tábori-jelszót. Nyugodt voltam, hogy a legelső gyanús közeledésre megnyitják a tüzelést. Ilyen a lovas-szellem!

Akkor aztán megindultam ifjú hitvesemhez.

III.
TATJÁNA

I.

Az északi hegyek világa felé zúgott velem a gyorsvonat.

Mert arra van az én hazám: Magyarország legészakkeletibb zugában, zempléni földön. Minden esztendőben elmegyek oda egyszer legalább s megmászván e hegyek legmagasabb csúcsát, onnét tekintek el még északabbra; mert arrafelé esik a szülőföldem, ámde mindazok, akik neveltek és oltalmaztak valamikor, nincsenek többé azon a földön: sem apám, sem anyám nem él már. Pihennek szeliden a földben, amely mindnyájunkat el fog takarni egyszer.

Csattogott és zengett a gyorsvonat s nagy szelet kavarva fúródott mind északabbra, a távoli hegyek felé, amelyeknél regényesebbek nincsenek sehol. Nékem legalább nem... Pedig volt olyan egész egy esztendőm is, mikor négyezer méter magasságú havasokon kellett élnem, ahol oly kísérteti volt a csend, hogy megrémültünk tőle. De hagyjuk ezt most: csak eltérítene a mondani valóimtól.

Füzesabony közeledett felénk s egyedül voltam a fülkében. Nyugati irányba mindinkább elmaradt a Mátra, melynek legtetejéről szabad szemmel is lehet látni a Gerlachfalvi-csúcsot s észak felől egyre élesebben ütköztek ki a Bükk ormai... Mint mindig, ha vonaton utazom, most is elmúlt dolgok jártak a fejemben, leginkább hősi.

emlékeim, amelyek pusztá említése szívemig érint minden alkalommal. Sőt, távozván tőlük az időben, minden újabb esztendőben mélyebb lesz az én megindultságom... Nagy egyedülvalóságomban, amint egyedül üldögéltem a fülkében, arra gondoltam hirtelen, hogy átnézek az étkezőkocsiba: hátha találok ott valami ismerőst. A zempléni hegyekig még közel harmadfélóra az út. Csaknem kétszáz kilométer.

Felálltam s átmentem az étkezőbe. Hanem ott is siket üresség ásítózott.

Pohár italt rendeltem a pincéernél s összedörzsöltem a kezemet. Kelet felől az Alföld tavaszodó síkja húzott el széleseben, nyugat felől barkaszínű hegyek húzódtak el, alig félóránnyira. E hegyek ereszkedőin és a völgyek szorulataiban nagy esatát vívott egykor Görgei Artúr az akkori kormányelnök parancsára... Másodszor is összedörzsöltem a kezem fejét, mert szeretek az étkezőkocsiban üldögélni: az ember akaratlanul is azzal ámítja magát ilyenkor, hogyha kiszáll majd a vonatból, valami kellemes meglepetés fogja érni azon a helyen, ahová éppen igyekszik.

Elhagytuk már Füzesabonyt is, egyesegyedül iddögáltam az étkezőkocsiban, amikor egy körülbelül velem egykorú, de még mindig nyalka magatartású ember nyitott be a szemközti ajtón. Volt valami kihívó a fellépésében, de némi rokonszenves bú árnyéka is borongott a két fekete szemöldöke alatt. Feltűnően hatott a ruházata is: valami különös keveréke volt ez a harcidressznek és a sportruházatnak. Erős csizma feszült a lábain s nehéz hátizsákot vetett le magáról, amelyet félkézzel helyezett el az egyik széken. Kurta bajuszát angolosra nyírta.

Mintha láttam volna valahol ezt a negyven év körüli férfiút.

Az idegen akkor már leült s félhangosan szólt oda az elősietett pincérnek:

— Törkölyt kérek, kis pohárral!

Megdörzsölte a kezefejét, akárcsak magam is az imént, két könyökre támaszkodott s csak akkor nézett körül az étkezőkocsiban. Ahogy megpillantott, farkasszemet nézett velem keményen. És attólfogva nem vette le rólam erős tekintetét... Úgy van, úgy van: láttam már ezt az embert, talán együtt is csatáztunk, de mikor és hol? S amíg ezen gyötörtem volna magamat, a rokonszenves idegen felállt, katonás léptekkel odajött az asztalomhoz s meghajtotta magát, alig-észrevehetőn:

— Uram, a világháború első hónapjában nem szolgált ön a tiroli császárhadászok 2-ik számú ezredében?

— De igen — álltam fel elfogódva.

— A második zászlóaljban...

— De ott szolgáltam.

— S benne volt első véres csatánkban is e szerint 1914 augusztus 28-ik napján...

— Benne-voltam!

Emberem most már mosolyogva nyujtotta felém széles és kemény markát s kezet fogott velem, hogy ropogott:

— Akkor szervusz, régi pajtásom... Enyinghy Balázs volt tartalékos főhadnagy vagyok!

Csaknem felkiáltottam. Mert most már tudtam, hogy közel tizennyolc esztendő után kivel sodort össze a Végzet. Megöleltük egymást testvérmódra s nyomban utána áthozta a hátizsákját is. Akkor az asztalomhoz ült le,

szemközt velem. Féktelen örömben alig tudtam, hol kezdjem?

— Hová, merre, pajtás? — érdeklődtem aztán.

Régi honfitársamnak elsötétült az arca s nehéz bú árnyéka suhant el a szemeiben. Előbb ivott keveset s akkor így szólt:

— Én, pajtás, Oroszországba indulok mostan. Tizenöt éve készülődtem erre az útra, de csak most tudok nekivágni...

— Aztán hova? — néztem rá meglepetve. — Hisz oly nagy Oroszország!

Régi pajtásom sóhajtott:

— Jekaterinburg tájára. Ott él valahol Tatjana...

— Miféle Tatjana?

Barátom maga elé révedezett:

— A cár második leánya. Mert tudom, hogy él s azt is tudom, hogy hűséges szívvel vár reám, míg csak ki nem szabadítom egyszer szomorú helyzetéből.

Nem értettem sehogysem:

— De minek még ki utána, föltéve, hogy egyáltalán életben lenne még...

— Hiszen mondtam már — s ingerült mozdulatot tett. — Érte megyek, hogy kiszabadítsam, előbb azonban hites feleségemmé fogom tenni. Mert ő is szeret változatlanul!

Furcsán nézhettem rá. Az volt a hitem, hogy elvesztette az eszét. De rájöttem nyomban, hogy szó sincs ilyesmiről. Enyinghy Balázs egykori tartalékos főhadnagy komolyan emelte rám a szemét s beszélni kezdett.

Így beszélt:

II.

— Messze, igen messze kell kezdenem a mondanivalóimat, de a zempléni hegyekig futni fogja az időnkből. Föltéve, hogy érdekelni fog ama boldogtalan szerelem története, amely halhatatlan szálakkal fűz Tatjana nagyhercegnőhöz. Mert tudom, hogy ma is él, ismeretlenül és elhagyottan.

Rég nem érzett megindultság szállt a szívemre. Nem tudtam szólni az elfogódottságtól, csak bólintottam némán, hogy szívesen hallgatom. Enyinghy Balázs belefogott:

— A háború legelső napján hadnagyi rangban vonultam be a császárvadászokhoz Dél-tirolba s a legelső vonat már vitt bennünket súlyos tépelődéseinkkel. Észak felé, észak felé... Huszonhárom esztendő voltam akkor s negyedéves egyetemi hallgató. Azokban a napokban igazán nem sejtettem, viszontlátom-e még egyszer régi pajtásaimat?

Hát vitt bennünket a vonat Zemplénen át a magyar határ felé. Ismertem a vidéket, mert a szomszéd Abaújban születtem s Patakon végeztem gimnáziumi esztendeimet. Micsoda hadbavonulás volt az, hiszen emlékszel rá, miután egy zászlóaljban szolgáltunk! Arra a hirre, hogy tiroli legényeket hoz a vonat, minden elpocakosodott birtokosember, lelkész, tanító kiözönlött a zempléni állomásokra, ott voltak a legszebb menyecskék és úrilányok s az újságra, hogy sok magyar tiszt és önkéntes indul most a halálba a császárvadászok 2-ik számú ezredével, virágokkal árasztottak el bennünket, sőt akadt nem egy kisasszony, aki — könnyekre fakadva — egyik-másik tisztet avagy önkéntest, búcsúzóul, átölelte a két fehér kar-

jával. A menyasszonyuk vagy a kishúguk helyett, akiktől a nagy kapkodásban talán nem is tudtak búcsút venni. S megesett rajtok az úrhajadonok szíve azért is, mert nem tudhatta senki, vajjon ezek a tiszt urak és önkéntes urak három hét múlva nem a déloroszországi sivóhomokot fogják-e ölelgetni hidegdedő kezeikkel?

Sipkahegyig virágosan, lelkesen hagytuk el Magyarországot s csak akkor szorult össze a szívünk, mikor galíciai földön dohogott át velünk a vonat. Mert az éljenző, kalapot lengető, zsebkendőt lobogtató hazai állomások után egyszerre siket és riasztó csendbe buktunk bele. Itt már nem fogadott minket senki és nem búcsúzott tőlünk senki. Nem nyújtom a dolgot: magad is ott voltál...

Halkan mondtam:

— Mindíg emlékezni fogok rá, amíg élek...

Régi szenvedéseim osztályostársra tovább-beszélt:

— Augusztus tizenhatodikának, vasárnapi napnak hűvösödő estéje volt az, amikor galíciai földön szálltunk ki a tehervonatból, valamivel Lemberg alatt s pontosan tizenegy nappal reá egész éjjel loholva lihegtünk első csatánk felé, az orosz határ alá. És a reakövetkezett napon, augusztus huszonnyolcadikának délelőttjén, fél-tizenkettőkor, halottfáradtan, csak alig vonszolva tagjainkat, belevágtunk első csatánkba, mely a világháború ötvenegy hónapjának egyik legvérengzőbb csatája volt... Még ma is megrémülök hősi emlékeimtől megkörnyezve: hiszen te sem voltál különbül akkor! Tíz vagy tizenegy rajvonalban álltunk fel, a tisztek kihúzott karddal nyargaltak elől, három lépéssel az egyes rajvonalak előtt s kardjaik fel-felvillogtak a délelőtti napban. S tőlünk jobbra és tőlünk balra negyvennyolc óra óta tomboltak már a csaták és ütközetek, égzengető kavarodásban...

Hej, hol vannak mára azok a hetyke és dacos legények? Hogy mi volt ott, nem lehet azt elmondani, ámde az akkori emlékektől ma is könny tolakszik a szemünkbe. Mert magyar dicsőséget és magyar gyászt hirdet azoknak a napoknak minden órája és minden perce! Mindenütt magyarok vetélkedtek az élen s alkonyatra kelve, amikor véres szemmel tért pihenőre a jó Istennek napja s az ágyúknak és puskáknak füstjétől eltakarva esze nélkül menekült északi irányba az ellenség, a Tomasovtól keletre kinyúló dombokon, a kiserdők alatt és a patakok partjain kétezer császárvadász feküdt holtan, arcraborulva vagy hanyatt-terülve, két karját a mennyégnek tárva szét... És mikor, a lebukó nap utolsó sugaraiban, ezredesünk a haremezőn ügetett el a lován, ő sem bírta tovább. Látván a császárvadászok hősi pusztulását, a néhány összeverődött kormos század előtt megállt a lovával s míg könnyei előtörtek és lefolytak arcán a vén katonának, a haját kezdte tépdetni s szüntelenül ezt kiabálta maga elé, akár az eszelős:

— Hol az ezredem? Istenem, hol az ezredem?

Hiszen emlékszel arra az ágyúfüstben lengett alkonyatra, amikor hamuszínre vált arccal kerestük egymást mindazok, akiket azon a napon életbentartott a könnyörülő Isten...

— Emlékszem, emlékszem — mondtam rá halk hangon.

Koccintottunk egyet s akkor megtörölvén kurta kis bajuszát Enyinghy Balázs, tovább beszélt:

— Akkor emlékezni fogsz arra is: erre a napra olyan egy hétig tartott gyilkos csaták következtek, hogy a puszta emlékükre még ma is gyengülni kezd az ember szívének verése. Esténként tűzben ropogtak a délorosz falvak, a

tanyaházak, a búzakeresztek a tarlón s még a tarló is égett... Ekkor léptem elő főhadnaggyá: ennek idei őszön lesz tizenhete esztendje. Azóta nem láttuk egymást mi ketten.

Mert szeptember első harmadában hadifogságba kerültem. S ezzel a hadifogsággal kezdődik az én boldogtalan szerelmem története.

Ma sem tudom, mint jutottam az ellenség markába?

Ma már arra emlékszem csupán, hogy az a töredék-szakaszunk, amelybe magam is beletartoztam, véletlenül túlságosan talált előretörni az ütközet forgatagában s épp egy erdőcske szélén lihegtünk nyugati irányba, amikor ágyúgolyó csattant szét fölöttünk, egy repeszdarab homlokon vágott s én elterültem. Néhány pillanatig kihagyott az eszméletem, vér borított el s amire körül tudtam volna nézni újból, a kötözőhelyen mosták le arcomról a vért, de — az orosz kötözőhelyen. Fejemet bepólyázták, hogy csak két szemem látszott ki a pólyából... Tudtam, hogy nincs menekülés többet!

Akkor már messzebről zengett felém az ágyúszó. Az volt az érzésem, hogy délnek hátrálnak a mieink.

Közbevetem, hogy mérhetetlen volt a saját hadifoglyaink száma, de csaknem valamennyi véres hajjal vagy véres mellel került az ellenség kezébe. Teméntelen sokan haldokoltak a kötözőhely körül.

Ez a kép végig fog kísérni egész életemen!

A legtöbben tudták, hogy ez a legutolsó napjuk s ezért kétségbeesetten üvöltöztek. De nem kihúnyó életük miatt rémüldözve, hanem a miatt rimánkodva az oroszoknak, hogy egy-egy utolsó emléküket juttassák el az ott-honmaradottakhoz. Ki egy amulettet, ki valami apró fényképet, ki egy hervadt rozmaringszálat küldött utol-

jára édesanyjának, feleségének, menyasszonyának, érte aggódó húgoeskájának... Boldogtalan bajtársainknak mindent megígértek az oroszok, mert a bajtársak könnyörgő kiáltozása mind halkabbra vált... Végül egészen elhallgattak.

Bennünket pedig megindítottak Moszkvának.

Istenem, az a pillanat, mikor utoljára tekinthettünk vissza a délibáb felé, mely ott bujdosott a déli határon kergetődző őszeleji fényekben! Tudtuk, hogy abban a délibábban bajtársaink verekszenek összeszorított foggal és szótalanul esve össze mély sebeikben.

Engem kocsira ültettek, mert gyalogszerrel három lépést nem tudtam volna megtenni: olyan nehéz volt a fejem, amelyet láz lepett el észrevétlenül. Így haladtunk néhány órát már vagy háromezren, amikor megfoghatatlan dolog esett a sorainkban...

A szomorú és szótlan menet legélén a miskolci közöztüérek négy elfogott ágyúját vitték nagy önérzettel. Az oroszok annyira büszkék voltak erre a négy ágyúra, hogy előttük is, utánuk is egy-egy félszotnya kozák ment lépésben. Ez a büszkeségük érthető is volt némileg, miután nem volt játszi dolog kézrekeríteni ezt a csonka üteget. A miskolci tüérek ugyanis akkor már holtan feküdtek a tomasoví határban egytől-egyig s minden más ágyújuk szét volt forgácsolva a szörnyű tüzelésben és az őket ért telitalálatok miatt.

Ismétlem: megfoghatatlan dolog történt ekkor...

Jóideje bandukolt már a reménytelen csapat ismeretlen célja felé, amikor összemeredtünk valamennyien. Az elől kongó egyik ágyúból ugyanis váratlanul iszonyú veresség lobbant föl, nagy csattanás és mélyen hörgő dörgés követte ezt a lobbanást és amire magunkhoz tértünk volna,

a négy ágyú előtt lovagolt orosz lovas-félszázadnak hült helye volt. Lovakkal együtt mind a földön heverték hol-tan, avagy henteregtek égő kínjaik között.

Elmondhatatlan lett a kavarodás!

Órák mulva derült ki csak, hogy — Isten tudná, mint, mint nem? — az egyik ágyúnkban bennmaradt a kartácsra időzített srapnell s ez srapnell most megfoghatatlan módon kirobbant az ágyúból... Ez volt a miskolci tüzerek csonka ütegeinek utolsó tiltakozása.

De nem foglak vissza a túlságavitt részletekkel, mert sok mondanivalóm lenne még s szeretnék a végére jutni, mielőtt elérnök a magyar határállomást...

Kilencednapra egy moszkvai kórházba kerültem: egyike volt ez a legelőkelőbbeknek. Utunk azért tartott ily tetemes ideig, mert sok állomáson várakoznunk kellett, miközben mellettünk száz meg száz vonat zúgott el az ellenkező irányba, roskadásig telezsúfolva katonákkal. Én pedig küszködtem azalatt a reménytelenséggel meg a nagy lázammal.

Nem tudtam akkor, jobban leszek-e? És ha megmaradok is, sikerül-e visszajutnom valamikor mérhetetlen messzeségű hazámba?

Kilencednapra ott feküdtem tehát az egyik legelőkelőbb moszkvai kórházban. Állapotom változatlan volt még egyre, de — annyi hányódás után — legalább ágyban lehettem végül.

És itt találkoztam Tatjana cáruleánnyal... Nem tudom, látni fogom-e még ebben a földi életben, ámbár kiverhetetlen hitem, hogy a feleségem lesz. Bizonyítékaim vannak reá s tudom, hogy szeret. És ha kikutatom egyszer, valahol az Azovi-tenger partján, avagy Georgiában, ahol megbújva éldegéli egyhangú napjait, tudom, hogy első

szavamra idenyujtja a kezét, hitvesemmé teszem, hazahozom és soha-soha nem fogjuk elhagyni egymást azontúl. Ő a legszebb leány a Fehér-tengertől a Japán-tengerig...

Ahogy előadásában idáig ért Enyinghy Balázs, tenyérébe hajtotta a fejét s tűnődözve hallgatott néhány szünetig. Vonatunk Mezőkövesd felé közeledett s messzi nyugatról szemlátomást nagyobbodott a Bükk hamuszínű vonulata. A közben két új vendég nyitott be az étkezőkocsiba s távolabb, a túlfelőli sarokban foglaltak helyet. Régi-régi fronttársam most fölrevült s annyit szólt, maga elé sutogva:

— Kétszer találkoztam vele...

— Hiszed tehát, hogy él még? — kérdeztem még nagyobb meglepetéssel.

Enyinghy Balázs elnézőn mosolygott el fölöttem:

— Nem: hiszem... Tudom! Tizennégy esztendeig küszködtem érte és nyomoztam utána, míg holtbizonyos lettem fölöle, hogy életben van... Él és engemet vár...

Furesán nézhettem rá, mert ingerült lett:

— Tudd meg tehát, hogy nem Anasztáziát szöktették meg félig haldokolva cárhű lovasistek, hanem Tatjánát, amint azt annak rendje szerint el fogom mondani neked... Előbb azonban kitérek futólag gyermekkori éveimre, mert e nélkül nem érthetnél meg mindent.

III.

Egy abaúji falucskában születtem, közel a trianoni határhoz. A falucskába a grófi park ékelődött be félig, melynek tisztásait, sétányait, ligeteit és különösen szélben harsogó alsórézét soha felejtani nem fogom. Magam, mint

elemi-iskolás fiú állandóan a grófkisasszonnyal játszadoztam, aki alig két esztendővel volt fiatalabb nálamnál. Édesapám tudniillik tisztartója volt a gróféknak.

Már ebben az apró koromban is olthatatlan vágy ébredezett bennem a külső fény és az előkelőbb emberek világa után s ezt a szenvedélyemet nem bírtam levetkezni mindmáig. A kis Mária grófnő testi-lelki pajtásom lett, akiért meg tudtam volna halni minden pillanatban. Csak így történhetett meg, hogy amikor — tizenegy esztendőskoromban — a kassai gimnáziumba készültek beadni a szüleim, búcsúzóul, a park egy zugában, a kis grófnő keze után nyúltam:

— Én most elválok magától, Mária... Talán örökre.

— Én pedig várni fogom örökké — sirdogált halaványan a kilencéves gyerek. — És ha visszajön egyszer, mint híres ember, a felesége leszek!

Megcsókoltuk egymást. Mária grófnő szavait sokáig nem felejtettem el.

Attólfogva, végig a gimnáziumi esztendőkön, az ő neve lett a vezérszavam. Sejtettem, hogy csak úgy adnák hozzám a szüleim, ha világhírű emberré verem föl magamat... Hiába volt azonban minden erőfeszitésem, mert az utolsó pillanatban mindig elbotlottam valami semmiségen... Hogy mást ne említsek: harmincéves koromban a tót-magyar-lengyel légiósnak lettem a hadügyminisztere s mikor már-már úgy hittem, hogy csak ki kell nyujtanom a kezemet... Különbén hagyjuk a részleteket, mert még Tatjánával találom összevéteni Mária grófnőt! Elég annyi talán, hogy mikor már a legnagyobb úrnak képzeltem magamat, menekülésszerűen kellett otthagynom a bársonyszéket...

Ebben a koromban ugyanis rég nem törődtem már többé Máriával. Helyette Tatjana nagyhercegnő volt az eszményképem, aki után most indulok el az Ural tájára. Egyelőre azonban magam sem tudok tájékozódni pontosan.

Elszakadtam tehát Mária grófnőtől, miután akkor már ő is rég elfeledkezett rólam.

Én csak törtem magamat lankadatlanul a gimnáziumi esztendőkön át, az egyetemen s a tiroli havasok sziklacsúcsain, mint egyévi önkéntes a császárvadászok 2-ik ezredében, Mária pedig átlépte e közben huszadik esztendejét. Hosszú ideje nem láttam már ekkor... A háborúba is úgy indultam el a déltiroli Brixenből, hogy senkitől nem vehettem búcsút. Apám, anyám nem élt ebben az időben... Hanem kijött hozzám a vonat-hoz, akit legkevésbé vártam volna. Kijött Mária, hogy még egyszer és utoljára megöleljen.

Ez pedig így történt...

A császárvadászok 2-ik számú ezrede talán a legelső vonattal indult el a galíciai mezők felé s én akkor (ezt talán érintettem is följebb) tartalékos hadnagy voltam. Ahogy Magyarországon át haladt el velünk a vonat, tombolva ünnepeltek bennünket mindenfelé. Így értük el a miskolci állomást... Hogy mi volt akkor a miskolci pályaudvaron, nem lehet azt elmondani! Egész órát vesztegelt itt a vonatunk, a félőrült tömegben át az étteremig vertem át magamat nagynehezen, hogy egy pohár italt hajtsak föl. Visszafelé siettem aztán s akkor a megittasult sokaságon át egyszerre csak Mária grófnő toppant elém.

Szép volt, mint a hajnali álom. A szája meg-megremegett:

— Balázs, kedves Balázs, mi lesz most velünk?

— Vagy ott halok meg a harctéren, Mária, vagy mint híres embere jövök vissza. De hogy kerül maga ide s éppen most?

Elmondta erre, — még mindig remegő szájjal — hogy sok-sok ruhát varrat s a társalkodónőjével jött be Miskolcra. Mikor meghallotta a városban, hogy épp az én ezredem közeledik a vonaton, lelkendezve sietett ki a pályaudvarra, miután a társalkodónőt sikerült leráznia magáról a szabónőnél....

— S minek az a sok-sok ruha, Mária? — kérdeztem évődve. — Csak nem a kelengyéjét varratja?

Némán bólintott rá, hogy igen. Én pedig éreztem, hogy akadozni kezd a szívem:

— Tehát elhagyott mégis?

Mária grófnő összetette a kezét:

— Nem hagytam el, Balázs, de szüleim kényszerítették rá, hogy mátkája legyen egy fiatal grófnak...

A nevét is megmondta.

Mintha bénulás fogott volna el minden tagomban. Csak akkor tértem magamhoz félig-meddig, amikor beszállásra kezdtek fújni az ezredkürtösök.

Mária grófnő itt már nem bírta tovább. Könnyek árasztották el a szemét:

— Balázs, soha-soha nem felejttem el magát s köszönöm, köszönöm, hogy annyira szeretett!

Átölelt a két karjával és míg szóltanul hulltak rám a könnyei, megcsókolt. Nem csókoltam vissza, csak a haját csókoltam meg. Ma sem tudom, mint váltunk el egymástól.

Mikor a bajtársaim közt voltam újból a dohogó vonaton, egyszerre tisztán láttam, hogy semmi-semmi nem

köt többé a multhoz és a szép grófkisasszonyhoz. De föltettem magamban még egyszer és utoljára, hogy mint híres, igen híres ember jövök majd vissza a háborúból... Meg fog még emlegetni engemet Mária grófnő!

Hát nem lettem híres ember, de halva sem maradtam azért, hősi módra. A helyett hadifogság lett az osztályrészem. Igaz, hogy tehetetlenül, véres fejjel fogtak el.

Csak a moszkvai kórházban állapotunk meg véglegesen. Legalább úgy láttam egyelőre.

Említettem már, hogy a régi muszka főváros egyik legelőkelőbb kórházába sodort el balvégzetem. Azért mondom balvégzetnek, mert itt találkoztam a cár második leányával, Tatjánával. Egyszer még láttam azután.

S azóta nincs nyugtom nékem.

Emlékszem reá, hogy szerdai nap volt s a park félig-csupasz fái hallgatagon vártak az enyészetre. Mert végeláthatatlan park fogta körül a kórház egyes pavillonjait. Késő ősze járt s a kert lugasai között itt-ott bújjócskát játszottak a nap erőtlen sugarai. Olyan idő volt ez, mikor egy utolsót rezzen még a vénkisasszonyok nyarának búcsúzkodó fénye s megcirógat mindnyájunkat, de ezt a cirógatást alig érezzük többé... Ilyenkor boldogtalan vágyakozás fog el valamennyiünket: menni-menni ismeretlen világok idegenjébe, avagy halkan fájni kezd a szívünk egy magát elbúsult leány mosolya után...

E szerdai nap reggelén villám módjára hasított végig az egyes pavillonokon, hogy tizenegy óra körül kíséretével együtt meglátogat bennünket a cárné. Én jobban lettem már ekkorára s hófehér ágyban vártam a magas vendéget, félkaromra támaszkodva a párnán.

Hát megjött a felséges asszony, pontosan a kitzüött

időben. Mögötte fényes kíséret. Abban a pillanatban csaknem felkiáltottam!

Mert a cárné oldalán egy csodaszép leányt vettem észre. A lélekzet állt el bennem.

Karcsú teremtés volt, annyira, hogyha mellém áll remegve, legfeljebb ha félfejjel hagytam volna el. Pedig jónövésű vagyok. Aztán a szemöldökei! Soha ilyen álomfélésű szemöldököt nem láttam addig. Szelíd volt a nézése és az orra édesvonalú...

Megindultak a kórteremben lépést s a cárné ide is, oda is vetett egy szót, de csak az orosz sebesültekhez. Mert elfelejtettem mondani, hogy ebben az időben német, magyar és osztrák hadifoglyok keverten feküdtek még a cár legényeivel.

Szívszorongva lestem, mi lesz?

Az lett, hogy amint az ágyam elé értek volna, a cári leány, akinek akkor még nem tudtam a nevét, észrevett, rámnézett és megállt. Megállt s reámesodálkozott. Nem tagadom, nyalka kiállású legénynek számítottam mindenkor, de a fenséges kisasszony viselkedése, aki legfeljebb tizenhatesztendő lehetett azon a régmúlt őszön, annyira meglepett, hogy érezni kezdtem a szívem halkulását... Aztán az történt, hogy a fiatal nagyhercegnő hirtelen az ágyamhoz lépett s azt kérdezte németül:

— Ön ugyebár, tiszt?

(Ma is hallom dallamos és szomorú hangoeskáját.)

— Parancsára, fenség — szoltam vissza tikkadt szájjal. — Császárvadászfőhadnagy vagyok.

Annyi volt hangjában a részvét, hogy megilletődtem:

— Milyen nemzetiségű a főhadnagy úr?

— Magyar vagyok, fenség — s mély bánat volt a hangom.

Itt már a cári leány is lehajtotta a fejét:

— Tanultam önökről. Az ön hazájának története nagyon szomorú.

Úgy látszik, csak ekkor vette észre a cárné, hogy leánya egy hadifogolytiszttel ereszkedett szóba. Mert megfordult s hideg hangon szólt:

— Tatjana, az orosz haza ellenségeivel nem illik szóbaállni!

A fiatal nagyhercegnő mintha nem is hallotta volna. Ámde ugyanakkor a kíséret egyik tagja, egy magasrangú tiszt lépett hozzá és súgott valamit a fülébe. A gyönyörű leány durcás mozdulatot tett s illatos zsebkendője váratlanul az ágyam szélére esett. Jól látta pedig, mert először a zsebkendőjére, utána reámpillantott, majd továbbment, de a zsebkendőt otthagya. Négy-öt lépésről visszafordult s annyit szólt felém, azon a szomorú hangoeskáján:

— Isten vele, főhadnagy úr!

Némán hajtottam meg magamat.

A szomszédos kórterem felé haladtak s eltűntek előlem. A cári leány viselkedése azonban valóságos konsternációt keltett a hadifoglyok, orosz sebesültek, ápolónők és orvosok között. Amikor — úgy másfélóra múlva — elkocsizott a cárné és kísérete, ágyam köré sereglettek orvosok és ápolónők, maga az igazgató-főorvos is hozzámsietett az izgatottságtól kigyúlva, rekedten mondta németül:

— Világraszóló dolog ez, főhadnagy úr!

Nem szóltam rá semmit: az árva kis zsebkendőt forgattam az ujjaim között meghatódott szívvel. Egyik

sarkában *M* betűt láttam. Az igazgató-főorvos átvette tőlem néhány másodpercre a zsebkendőt s figyelmesen nézegette:

— Igen, ez csakugyan a Tatjana nagyhercegnő zsebkendője! Nevének kezdőbetűje ide van hímezve a zsebkendő sarkába...

Óvatosan kérdeztem, mert nem tudtam, hogy mint hadifogolynak szabad-e észrevételt megkockáztatnom:

— Főorvos úr, jelentem tisztelettel, de hiszen itt *M* betű látható!

— Dehogy is — mosolygott jókedvűen az igazgató-főorvos. — Ez az orosz *T* betű!

S nyomban elmagyarázták nekem, hogy náluk az ABC *T* betűje olyan, mint a latin betűk között az *M*.

Magamra hagytak később, én pedig elrejtettem addigi életem legdrágább emlékét. Napok mulva már legendák születtek a cáruleányról és rólam s attól fogva a kedvence lettem valamennyi orvosnak. Mert mit lehet tudni elvégre?

... És itt egy mélyet sóhajtott régi barátom, Enyinghy Balázs:

— A zsebkendő ma is itt van nálam... Most végül viszem vissza jogos tulajdonosnőjének.

Túljártunk már Mezőkövesden s a Bükk felé zengett velünk a gyorsvonat. Megnéztem magam is az apró zsebkendőt, melynek egykori illata elszállt tizennyole zilált esztendő során. A sarkában remegő szívvel láttam magam is a finoman odahímzett *M* betűt.

Régi fronttársam megmozdult s hátrafordulva a pincért intette magához:

— Még egy üveg italt kérek!

IV.

Néhány szünetig magunk elé gondolkoztunk mind a ketten, de akkor fölrévült Enyinghy Balázs:

— Szervusz, testvér!

— Szervusz!

Koccintottunk. Ittunk keveset.

Akkor újból egykori szenvedéseim osztályostársra vette föl a szót:

— Ennek a különös találkozásnak tizennyolc esztendeje maholnap. Abban az időben tizenhatodik esztendejében járhatott Tatjana, ma tehát még nem töltötte be harmincnegyedik évét. A legszebb asszony lesz, akit valaha láttak... Szerenesére leány még s így minden hitem megvan hozzá, hogy nekem nyujtja a kezét s feleségem lesz rövidesen. A karjaimban fogom elaltatni minden este...

— S hiszed, hogy él még a legszebb cáruleány? — vetettem közbe kis elszontyolodással.

Mosolygott rajtam. Elnézően, mint a gyereken szokás:

— Nem: hiszem, hanem: tudom s erre is kitérek nemsokára. Pesten legutóbb két olyan volt tényleges orosz tisztet nyomoztam ki, akik a cárné krimi ezredében szolgáltak, személyes ismerősei voltak II. Miklós cár ő felsége családjának s százszor beszélgettek el már akkor is Tatjánával, persze a legmélyebb hódolat hangján. Ők adták nekem a csalhatatlan bizonyítékot, hogy Tatjana él, nem messze Jekaterinburgtól, teljes visszavonultságban... De várj csak, némi kitérőt tettem most, pedig szeretnék szigorúan az események menetéhez ragasz-

kodni. Mert másodszer is találkoztam vele, egészen szokatlan körülmények között.

Attól a pillanattól kezdve, hogy a moszkvai kórházban szinte kezembe ejtette a zsebkendőjét, elvesztettem a józan eszemet s szakadatlanul azon gyöttrődtem, mi módon juthatnék még egyszer a közelébe? Százszor és ezerszer végigéltem újból a képtelennek látszó találkozás minden részletét, újból meg újból magam elé idéztem minden mozdulatát, hallottam szelíd hangját s álmatlan éjszakákon ott állt az ágyam szélén nem egyszer, amint elémejtí a zsebkendőjét. Éreztem, hogyha valami hihetetlen változás nem következik be az életemben, elveszett ember vagyok.

Hát jött is a fordulat, de egyelőre csaknem megsemmisültem bele. Tudniillik hadifogolytáborba menesztettek. Mert időközben végleg fölépültem.

Akkor már kegyetlen szelek dudáltak a Jeges-óceán felől s én a még megmaradt pénzemen kurtabundát vásároltam mindenekelőtt. Nem akarlak úntatni most a hadifogság emlékeivel, mert ezek arra valók legfőljebb, hogy még inkább elkésérítsék az embert. Azt sem részletezem, minő erőfeszítéseket tettem, hogy minél előbb megszabaduljak szörnyű helyzetemből... Csupán arra térek ki, hogy éjszakáimat az az egy rögeszme tette nyughatatlanná: mi módon vihetnék végbe valami világraszóló nagy dolgot, hogy annak révén közelebb juthatnék a cáruleányhoz?

A nagy tett nem sikerült egyelőre, helyette azonban sikerült megszöknöm az orenburgi fogolytáborból. Mert ott raboskodtam 1915 őszén.

Attól fogva valami egy esztendeig bujkáltam és rejtettem szánandó életemet. A Krimben éltem akkortájt,

közel Yaltához, mely a cári család üdülőhelye volt. Mivel idegen nyelveken elég jól beszélek, egy nagy vállalatnak lettem időközben a levelezője, természetesen letagadva valódi kilétemet. Ekkoriban jobbrafordult a sorsom s e mesebeli éghajlat alatt nem egyszer az járt eszemben, hogy a háború végével itt maradok s valami módon megközelíthetem talán a cári leányt, ha már mint asszonyt is. Végső esetben a szolgálatába szegődöm: de egyszer mégis az enyém lesz.

Feledhetetlen napok jártak: a nyár készült átlépni már az őszelőbe, a gyümölcsök rogyadozásig sárgáltak a fákon, amikor egyik tisztviselőtársam elejtette előttem, hogy a cári család Yaltában üdül, alig negyedóránnyira tőlünk.

Mintha szívensujtottak volna! De uralkodtam magamon s hallgattam.

Hanem attól a naptól kezdve minden délután ott ólálkodtam a cári kastély parkja körül, mely az Azovtenger széléig nyúlt le. Vigyáztam persze, hogy valamelyik őr ne fogjon gyanút rám. Nyugodtan járkálgattam a park szélein, mert jó nép lakik arrafelé. Különben is szépen öltözködtem s gyanút nem kelthettem a vállalatnál sem, mert szabadok voltak a délutánjaim... Hát amint közeledem egyszer a park főbejárata felé, benuzó szívvel látom, hogy hirtelen tiszteleg a kapuőrség s utána három hölgy meg egy lovászinás külsejű fiatalember léptet ki a főbejáraton s egyenesen neki egy széles és nyílegyenes útnak, mely mintegy tartozéka volt még a kertnek és amelyet sűrű hársfák szegélyeztek kétfelől.

Akkor már a széles út szélén álltam, lüktető halántékkal.

Mert az első lovasban a cár második leányára ismerem rá, amint női módra ült a lovon. Olyan szép volt, hogy éreztem, forróság fut végig a hátamon. Istenemre mondom neked!... De vigyáztam, remegve vigyáztam, mert megvillant bennem a gondolat, hogy talán utoljára látom az életben... Úgy képzeltem el a gondolat negyedrésze alatt, hogy a másik két hölgy alighanem a társalkodónője vagy a nevelőnője lesz... Tudom is én, mit gondoltam akkor! Égi magasságban éltek fölöttünk a cáruleányok!

Még nem ért velem egyvonalba, amikor levettem a kalapomat s mély hódolattal hajtottam meg magamat előtte.

Tatjana rámvetette nagy barna szemét s ugyanakkor visszafogta a lovát. S ugyanakkor intett a kíséretének, hogy mehetnek tovább az úton.

Ő pedig megállt.

Ahogy ketten maradtunk volna s tőlünk balra alig ötven lépésnyire a kapuőrőség, a cáruleány félig felémfordult a lovával s azt kérdezte szomorúra vált hangon:

— Hogy van, főhadnagy úr?

— Fenség, — kezdtem elhalványodva — még mindig hazátlanul. Most is szököm és bujdosom...

Lehajtotta a fejét:

— Látja, én még mindig emlékezem magára. Sokszor voltam nyughatatlan maga miatt s csak azért nem mertem érdeklődni, mert tilos szóbaállnunk makacs ellenségeinkkel... De maga kivétel nekem!

Elhallgatott, mintha szemérmes zavara nem engedte volna szóhoz. Én mély hódolattal s vakmerőn azt kérdeztem ekkor:

— Fenség, mióta megláttam, olyan vagyok, mint az

alvajáró... Fenség, szabad-e áztatnom magamat, hogy látni fogom még valamikor?

Rámemelte szempilláit:

— Találkozni fogunk még, lesz gondom rá... Viszontlátásra, főhadnagy úr!

S mély bánattal, lépést indult meg a kísérete után.

Én pedig néztem-néztem utána. Annyi fájdalommal és szeretettel, hogy azt hittem, a szívem hasad meg...

Attól fogva még nagyobb lett az én nyughatatlan-ságom, de Tatjánát nem láttam többé. Mert menekül-nöm kellett hamarosan.

Ennek az esztendőnek, az 1916-ikének október havá-ban irtóztató razziát indítottak meg az orosz titkos-rendőrök a lappangó hadifoglyok után s egy reggelen az a gyanú ütött meg, mintha magamat is figyelné-nek... Nem volt maradásom többé! Persze, persze, csak-hogy ott volt Tatjana is, akit nem lehetett elhagynom...

S mégis elhagytam őt és pedig gondolkozás nélkül. Mert csak ekkor eszméltem reá, hogy a legszebb nagy-hercegnő hetek óta elhagyta immár szüleivel és testvé-reivel Yaltát és most Péterváron gondol reám sokszor. E felől semmi kétségem nem lehetett.

Egy októbertvégi napon, amikor már túlságosan forró lett a talpam alatt, nekiláttam, hogy hazaszököm végleg. Beláttam, hogy itt tehetetlen vagyok: odahaza legrosszabb esetben is valami világraszóló dolgot viszek végbe, amely közelebb hoz majd a Minden Oroszok Urá-nak második leányához. Eszembe járt az is, hogy egy fölkelő lovascsapat élére állok, e lovasokkal felbukkanok valahol a Ladoga-tó táján, meglepetésszerűen rávetjük magunkat Pétervárra s nyeregben hozom el Tatjánát...

Több ilyen fantasztikus tervet forgattam magamban, amelyek egyikénél-másikánál már-már azt kellett hinned, hogy nem vagyok normális ember.

Hiábavaló volt azonban minden töprengésem, mert egyelőre nem mehettem Pétervárra, avagy Carszkoje-Szélóba az Azovi-tenger partjáról, ellenben bujdosnom kellett tovább. Azon a napon, mikor a végleges hazaszökésre határoztam el magamat, átsiettem még egyszer a cári kastély parkjához, hogy elbúcsúzzam attól a helytől, ahol annyit járkálgatott tünődözve Tatjana, miközben talán megnevezhetetlen bú környezte meg gyakran. A főbejáratnál mereven állt most is a strázsa s ezért nem mehettem be a főbejáraton. Megálltam hát a kettős hársfasor szélén, körülbelül azon a részen, ahol utoljára szorult össze a szívem, ahol szóba állt velem s végül a fejét is lehorgasztotta a cáruleány. Álltam ott, álltam, egyvégben hullt-hullt az októbervégi eső s a széles út a kettős hársfasor között hideg fényben csillogott. A csupasz fák áztak-áztak körülöttem s áztak a park fenyevei is... És soha addig nem éreztem úgy a mulandóság lehelletét, mint abban a reménytelen pillanatomban, amikor árván álldogáltam ott, az elhagyott park közelében. Könnyek fojtogattak a miatt való kétségbeesésemben, hogy meghalok egyszer magam is, de a szelíd nagyhercegnőt soha már nem fogom látni...

Tatjana! Tatjana!

Még aznap este nekivágtam a bizonytalanságnak, toronyiránt. Tudtam, hogy így érhetem el leghamarabb a mármarosi Kárpátokat.

Abban az időben, az 1916-ik esztendőnek vége felé ingadozni kezdtek már az orosz frontok legényei s itt is, ott is lázadászerű tünetek kezdtek mutatkozni. Mert

hosszúra nyúlt el a háború, nem lehetett látni a végét s a bujtogatók is mind vakmerőbben dolgoztak a csapatok között. Ilyen körülmények mellett sikerült átlopódnom valahogy az ellenséges vonalon. Volt pedig ez újabb bujdosásom harmadik hónapjában, az Úr 1917-ik esztendejének legelején, csikorgó télben. Két óra mulva már a saját parancsnokságunkon jelentkeztem.

De minek úntatnálak a részletekkel?

Félesztendőn belül a tiroli harcra kerültem ki. Pedig az alatt a hat hónap alatt, míg a pótkeretnél tartózkodtam, örökké dolgozott az agyam, mi módon juthatnék Tatjana közelébe? Mert messze volt a nagyhercegnő, messzebb elérhetetlen álmainknál is... A lovasesapat verbunkolásáról lemondtam egyelőre, ugyanakkor azonban mind égetőbben jelentkezett gyógyíthatatlan betegségem, hogy híres emberré váljak a háború végéig. Kusza és vad tervezgetéseim között ott volt csökönyszerűen a fantazmagória is, hogy a repülőkhöz megyek át s ha egyszer meglesz a nagy lefűvő, egy repülőraj élén Carszkoje-Széló fölé vágatok, ott lecsapunk meglepetésszerűen, kiragadom szülei köréből a fiatal nagyhercegnőt s visszaszállok vele a levegőn át. Mert hogy könnyes örömmel jön majd velem, pillanatig sem volt kétséges előttem.

Egyelőre azonban regementemhez, a tiroli császárvadászok 2-ik számú ezredéhez kerültem vissza, mely akkor két esztendeje védte immár havasi hazáját.

Keserves volt a viszontlátás!

Ama bajtársaim közül, akikkel az első hónapban indultam el, egymással vetélkedve a csatákban és ütközetekben, alig kettőt-hármat találtam az ezred köteléké-

ben. Nagy esatákon estek el vagy odahaza zörgették a mankójukat, nem említve azokat, akik nyomtalanul veszttek oda Európa harcterein... Tirol havasain álltam őrt attól fogva nagyszakállú bajtársaimmal.

Ennek az esztendőnek, az 1917-ikinek november havában egy eszeveszett rohamban, mely háromezerméteres magasságban zúgott le, olasz fogságba jutottam. Ettől fogva gyakran vett erőt rajtam a kétségbeesés. Igazolásomra annyit csak, hogy másodszor is véresen lettem hadifogoly. Mihelyt azonban meggyógyultam és körülnéztem kissé, megszöktem...

Itt megállt az elbeszélésben Enyinghy Balázs egykori császárvadász-főhadnagy, tenyerébe temetett homlokkal. Ahogy megszólalt ismét, alig ismertem a hangjára:

— Hogy őszinte legyek, olasz fogságomban megütött nem egyszer a magam ellen való gyanú: épeszű vagyok-e egyáltalán? Kétkedni kezdtem magamban többször, hogy csakugyan találkoztam-e kétszer is Tatjáná nagyhercegnővel, nem örület képzelődése-e az egész, amelyet kigyulladt agyam eszelt ki s végül magam is valóságnak fogadtam el mindent?... Nem! Nem!... Moszkvában ott állt az ágyam szélén, hisz nálam van a csipkés zsebkendője s a yaltai park előtt is beszélgettem vele. Olyan igaz ez, mint ahogy itt ülök veled szemben... De proszít, testvér!

— Isten éltesse! — mondtam rá. És koccintottunk.

Utána gondolatainkba merültünk el kevés időre. És amire föleszméltünk volna megint, a miskolci pályaudvarra siklott be velünk a gyorsvonat.

V.

Hosszabb szünet következett most Enyinghy Balázs előadásában, mivel egy darabig kifelé nézelődtünk a miskolci állomáson. Nagy tömeg hullámozott a Perronon: kik érkeztek, kik indultak, kik csupán azért szálltak le, hogy megjárassák kissé zsibbadt tagjaikat, vagy hogy egy pohár sört hajtsanak föl... Itt is, ott is ismerősök bukkantak föl, akikkel illik néhány baráti szót váltani: hogy vagy? mint él a családod?

Így álltunk közel negyedóráig.

Időközben az étkezőkocsi ama két vendége is visszament a fülkéjébe, akik a túlfelőli sarokban üldögéltek és tompított hangon beszéltek valamiről. Így még fesztelebbről érezhettük magunkat. Figyelmeztettem régi-régi fronttársamat, hogy Zemplén földje következik rövidesen... Történelmet lehel itt fű-fa s minden köve olyan, amelyet elesett vitézek koptattak valamikor. Innét szállt ki a két legnagyobb magyar lázadó: Rákóczi és Kossuth, akiknek legényei megporolták magát a császárt és királyt is. Ámde ebben nincs semmi csodálnivaló, lévén köztudomású, hogy — altatóul — már a dajka is szabadságdalokat zümmögött a bölcsőjüknél.

Úgy negyedóra mulva símán, zökkenő nélkül indult ki a vonat a miskolci pályaudvarról. Visszaültünk hát, egymással szemközt, koccintottunk egyet, új cigarettára gyujtottunk s akkor Enyinghy Balázásra néztem:

— Ujhelyig vagy kileneven kilométerünk van még...

— Addig a végére jutok — bólintott reá.

És belefogott, reménytelennek tetsző sóhajjal:

— Ott hagytam el tehát, hogy egy havasi ütközetben foglyul ejtettek az olaszok s én véres mellel estem

össze. Nagy lázak gyötörtek s amire valamivel enyhültebben nyitottam volna föl a szememet, a veronai kórházban találtam magamat.

Fogságom leírására nem térek ki ezúttal. Csak annyit, hogy ég és föld különbség volt muszka raboskodásom és itteni életem között. Az olaszok lovagias ellenfél voltak minden időben s mint barátok a legtisztelemértőbbak.

Hanem azért mégis csak fogoly voltam.

Sebem sokkal súlyosabbnak bizonyult, mint először hitték az orvosok. S így történt, hogy amire végleg magamhoz jöttem volna, beleléptünk az 1918-ik esztendőbe... Akkorára azonban aggasztó hírek érkeztek el hozzánk Oroszország felől is és ezek a hírek mély tünődésekre készítettek minden alkalommal. Akkor már a csőcselék vette át a szót Szentpéterváron, a cári család fogoly lett s én egyre nehezülő szívvel gondoltam vissza Tatjánára. Mert olasz újságokból megtudtunk mindent. Ott olvastam a többi között, hogy a cárt feleségével, kisleányával és négy leányával együtt Tobolszkba szállították s ott tartották fogva nyomorult kenyéren.

Nem volt maradásom többé Veronában.

Hihetetlen terveket kovácsoltam Tatjana kiszabadítására. Elhatároztam, hogy egyelőre hazaszököm Magyarországra s ott körülnézek, mint vághatnak neki néhány vállalkozó bajtársammal Tobolszk irányának. Arra is gondoltam, hogy vakmerő bajtársaimat az osztrák-magyar keleti frontról válogatom össze, mely Odessza tájáig nyúlt ki akkor.

Először azonban Veronából kellett volna szöknöm. De mimódon?

Ezúttal szerencsém volt...

Betegségemben egy innsbrucki úrilány ápolt, aki diákkisasszony lett volna még, de mint hazafias leány tábori-ápolónőnek állt be. Így fogták el az olaszok egy hirtelen előretörésük alkalmával. Annyi idő alatt meghitt pajtásom lett a kislány s elszánt tervemet vele közöltem először. Ráállt s jó szívvel látott neki nyomban a kivitelnek. Élt ott Veronában egy innsbrucki származású német gyógyszerész, aki az ismerős német kisasszony kérésére megígérte, hogy titokban sportöltönyt szerez a számomra. Annaira óvatosan csinálta azonban, hogy időközben nyár lett s olyan hírek kerültek forgalomba, hogy egy bolsevista különítmény Jekaterinburgban halomra gyilkolta a cárt és mindenkitől elhagyott családját.

Örületben égett a fejem, de mit tehettem? Helyzetem súlyosabbra vált azalatt, mert fölépülvén teljesen, a veronai várba vittek át, mint hadifoglyot. Szerencsém volt még a tehetetlenségben, hogy kis ápolónőm nem feledkezett meg rólam, hanem ügyes ravaszkodással a várba lopózott fel hozzám minden estén... Akkorára úgy összelelegedtünk, hogy nem volt titkunk egymás előtt.

Eljött egyszer az utolsó háborús ős is, nekünk, magyaroknak legnagyobb nemzeti szerencsétlenségünk.

Egyik napról a másikra összerogytak a harcoló frontok katonái s Ferenc József birodalmának valamennyi sarkában égigérő tüzek lobogtak fel. És fűjni-fűjni kezdtek az utolsó Takarodót Odesszától a svájci havasokig. A kettős monarchia szörnyű omlása nagy izgatottságot idézett elő az olaszok között is. Az így támadt kavardásban egy novemberi alkonyaton kis ápolónőm társaságában kilopóztam a várból, vele mentem a gyógyszerész

lakásáig, ahol kapkodva magamra húztam a sportruhát meg a havasmászó bakancsokat. Adtak hozzá egy kurta s meleg nagykabátot, vastag sapkát nyomtak a fejembe s akkor átkaroltam és megcsókoltam még egyszer az én leghűbb és értem könnyező kispajtásomat.

Nem fárasztalak azonban a mellékes dolgokkal. Talán annyit, hogy a legiszonyúbb nélkülözések közt Bozenig vertem át magamat, az üszökben heverő Dolomitokon át. Utam mind veszélyesebbé vált, mert az olaszok akkor már a Brenner-hágóig kapaszkodtak fel s elzárták az összes utakat és havasi átkelőket.

Bozent jól ismertem, mert itt szolgáltam le hat vagy hét esztendővel előbb önkéntesi esztendőmet a császárvadászok 2-ik számú ezredében. De hová lettek azóta a császárvadászok? Görnyedt fejjel és szívemben gyászszal lopóztam be egy éjszakán a földigsujtott tündérvárosba s mindenekelőtt egy régi önkéntespajtásom szüleinek lakásán zörgettem be, ahol sok jó napot értem meg önkéntesi esztendőm alatt... Réveteg örömmel fogadtak, mert fiokat, az én pajtásomat, aki főhadnagyi rangban került haza az összeesett frontokról, előző napon vitték el szuronyok közt az olaszok. Vacsorához ültettek, ámde nagy tanácsalanságukban nem mertek szállást adni a lakásukban, ahelyett a pincéjükben rejtettek el éjszakára. Itt, a pince mélyén, fantasztikus ismeretségre tettem szert negyedórán belül. Amint ugyanis elrendezkedni próbáltam volna a gyertyafénynél, a pince homályos mélyéből váratlanul egy szakállas tiroli óriás merült elé s fürkésző szemmel kezdett érdeklődni nálam:

— Kicsoda maga és hogy kerül ide?

— Menekülő magyar tiszt és olasz hadifogoly vagyok, uram — válaszoltam neki nyílt szívvel, mert meg-

éreztem, hogy itt nincs helye többé semmi kertelgetésnek. — Főhadnagy vagyok éppen abból a császárvadász ezredből, amelyik itt, Bozenben állomásozott békeidőben...

Tudtam, hogy most dől el a sorsom: vagy-vagy!

Szerencsém volt... A tiroli óriás elmondta erre, miután békés szándékkal nyújtott kezét, hogy ő meg havasi-vezető s egyelőre úgy bújt meg ebben a pincében, hogy nem is tudnak róla a háziak, akik jó ismerősei egyébként. Ő is szökik, mert sarkában az olasz katonai detektívek, többet azonban most még nem árulhat el... Hozzáfűzte, hogy útjának célja: a szabad Észak-Tirol elérése.

— Én is odatartok, uram! — kiáltottam fel kigyult szemmel.

A szakállas tiroli, aki soha nem mondta meg nekem a nevét s egész megjelenése titokzat és rejtelem volt, rámbólintott:

— Szívesen vinném magammal, csakhogy nekem a Fitscher-hágón kell szöknöm, lévén az az egyetlen szabad út még — és mélyen lélezett hozzá. — Háromezer méter a Fitscher-hágó, szörnyű gleccserek hazája s az olaszok csak azért nem őrzik, mert ezen a ponton elpusztulna minden katonai járőr...

— Tudom, uram, tudom — bólintottam vissza halálos-komolyra válva.

A Fitscher-hágó — s ezt önkéntesi esztendőmből tudtam — a rémület hágója volt s tíz esztendőben egyszer esett meg, hogy a legelszántabb turisták megpróbálkoztak volna a megmászásával. Azon az istenkísértő gleccservonulaton nyúlik keresztbe ez a hágó, mely egyvonalba halad keleti irányba a Brenner-hágóval.

— Hajnalban indulok innét — mondta a havasi-vezető. — Nos?

— Önnel megyek — mondtam gondolkozás nélkül.

Sikerült kiszöknünk Bozenből, de negyedfélhét is belemúlt, amire magas hegyeken és rejtett ereszkedőkön át a Fitscher-hágó lábához tudtunk elvergődni. Akkorára orkánban tomboltak az összes tiroli havasok. Mert hófúvás tört ki... Ítéletidő!

És mi mégis nekivágtunk! Hisz szünetlenül éltetett az édes reménykedés, hogy nem igaz a cári család kiirtásáról terjesztett rémhír és hogy egyszer látni fogom még Tatjánát.

Franzensfestétől keletre vágtunk neki, oldalunkon egy-egy tömött kenyérzsákkal. Annyit megmagyarázott már ismeretlen és különös társam, hogy ettől a ponttól légvonalban hatvan kilométerre esik Mayerhofen tiroli városka, feledhetetlenül kies völgyben, a Zillertal végpontján, szinte odalapulva a havasok túloldali lábához. Az volt a végcél! Csakhogy nekünk dühöngő orkánban s háromezer méternél magasabb gleccsereken kellett megtennünk ezt a szörnyűséges utat.

De megtettük mégis!

Ha ma visszagondolok arra a havasi átkelésre, szent hitem, hogy örült voltam, amikor nekiindultam... Két egész napon s két egész éjszakán keresztül tartott nyomorult erőfeszítésünk, mely idő alatt nem egyszer úgy roskadtunk össze, hogy ott fagyunk össze sziklává... De utitársam, a havasi-vezető, nem hagyott el, hanem megragadta olyankor a karomat, úgy húzott maga után lihegve... Sehol egy pásztorkalyiba, sehol egy védettebb pont, csak fenyegetőn oromló sziklarémek, kékes hátú gleccsermezők, melyeken suhogva sepert a hó s a hava-

sok dörögtek és sipítóztak a viharban... Megesett olykor, hogy egy védettebb sziklafalnál álomra zártam a szememet tíz percre, előbb azonban megesketttem utitársamat Szűz Máriára, hogy nem hagy el, hanem felébreszt tíz pere múlva... Tíz perc elteltével ő húnnya be a szemét negyedórára, de előbb megeskettett hasonlóan... Életnek semmi nyoma sehol, csak porhóban didergő gleccserek s csak orkánban dörgő és sikoltozó sziklatornyok...

Félig halottak voltunk már, amikor fülembre ordította a félig-fagyott arcú tiroli:

— Áthaladtunk a Fitscher-hágón!

Attólfogva lefelé ereszkedtünk s kikerülvén a viharzónából, alattunk, de szédítő mélyen, kibukkant Mayerhofen városka. Olyan kicsi volt így felülről, akár a tenyerem.

Ma is rémítenek e hágó emlékei. S ha azt kérdeznék tőlem, mi volt az a túlvilági erő, ami áthajtott a rémületnek ezen az átkelőjén s nem engedte, hogy ott fagyjak össze csonttá, egyet mondhatnék csak: a csökönyös hit, hogy egyszer karjaim közé zárhatom még a cár második leányát. Tudtam, hogy ezért eszelősnek fog tartani minden épeszű ember, de — mást nem mondhatok...

Úgy éreztem magamat, hogy új életre születtem, mikor a lábunk alatt felcsillantak Mayerhofen esti lámpásai... Ugyanakkor felémfordult ismeretlen utitársam:

— Tudja-e, mért üldöztek odaát, akár egy veszett kutyát?

Kíváncsian néztem rá, amire nyílt arccal folytatta:

— Mert meggyilkoltam két olasz tisztet... Ez volt a bosszúm, amiért ők a hadnagyöcsémet tették el láb alól.

Akkor olyan lelkiállapotban voltam már, hogy semmi sem lepett meg a világon. Ez az önleplezés sem.

Tíz óra lehetett éjfél előtt, amikor bevánszorogtunk Mayerhofenbe. Mindenekelőtt jelentkeztünk a csendőrségben, ahol igazoltuk magunkat... Enni adtak s meleg szobát kaptunk. Utitársam még ekkor sem mondta meg a nevét, amin nem is ütődtem meg. A lefelé való hegyi-ereszkedőnél, úgy estetájt, annyit mégis elárult előttem, hogy egyszer átmegyem még a megszállt Dél-Tirolba s újabb két olasz tisztet fog meggyilkolni. Mert megesküdtött Szűz Máriára meg Jézusra, hogy négyszeresen fog fizetni szegény öccse haláláért.

A kimerültségtől félig-holtan vetkeztem le s vágtam magamat az ágyba. És csak másnap délután nyitottam fel a szememet.

Ismeretlen útitársamnak hült helye volt már akkor.

VI.

Mayerhofenben feltűnően enyhe volt az idő.

Mihelyt rendbeszedtem magamat nagyjából, Innsbruckba utaztam, mert abban az időben itt rendezkedett be Dél-Tirolból kiszorított, hazátlanná vált ezredem is. A régi hűséggel öleltük át egymást egykori bajtársaimmal és noha ekkor már nem volt többé monarchia, félesztendőnél tovább maradtam szerető körükben.

De ugyan hová is mehettem volna?

Az összeesett Magyarországon vörös fickók garázdálkodtak akkor, akik végigesúfitották ezt a még megmaradt területet, a cári családról viszont itt kaptam először kimerítőbb értesülést. E szerint II. Miklós cárt, feleségét, kisfiát és négy szép lányát véreskezű latrok mészárolták

le Jekaterinburgban, az előző év július havának elején. Lehajtottam a fejemet és halk imát mondtam Tatjánáért...

Ámde Innsbruckban sem maradhattam végleg.

Mert augusztus elején összeomlott a magyarországi sintéruralom, másfelől pedig olyan hírek szállongtak el a havasok világáig, hogy a Balaton tájékáról megindult az új vezér, nemzetének és hazájának mentésére a végső romlásból. Bujdosó tisztek, önkéntesek, frontharcosok és viharvert őrmesterek özönlöttek zászlai alá s sapkájuk mellé nyomban feltűzték a sastollat.

Késő ősre ott legénykedtem e marcona századok sorában magam is. Ujjongó öröm rázott össze mindenkit, hogy végső elesettségéből még egyszer fel tudott állni ez a nemzet. Gőg és elszántság feszítette a melleket...

Kevéssel reá Magyarország nyugati végében fel lángolt a felkelők szabadságháborúja s minden magyar lélekszakadtan igyekezett Sopron és Pörgölény irányába, hogy egyszer még kiverelkedhesse magát.

Nem nyujtom a szót, pajtás, mert csak kevés időm van hátra... Hazajöttem, leszereltem, miután felvettem végkielégítésemet is.

Apró birtokomra vonultam vissza Abaujba, melyet egyetlen nagynéném után kaptam. Egy régi kőház az egész, négy szobával s valami száztíz hold melléje. Ki lehet jönni belőle szerényen.

Így húztam ki valami két esztendőt, tökéletes remeteségben, amikor fantasztikus hír repült végig a világsajtón.

Szólt pedig ez a hír arról, hogy a borzalmas jekaterinburgi vérengzésből hihetetlen módon megmenekült a cár egyik leánya.

Teljesen kivetettek magamból ezek a hírek, hisz visszavonultságomban is csak a Tatjana emlékének éltem. S repeső szívvel hittem, hogy ő lesz az, akit megmentett egy isteni Csoda, talán csak azért, hogy előbb-utóbb az enyém lehessen. Éveken át vitáztak az újságok: hogy Tatjana él-e avagy Anasztázia húga? Fokozta a zavart, hogy három év múlva egy csenevész s némileg fogyatékos elméjű leányzó bukkant fel Beszarábia felől, aki Anasztázia cárilánynak mondta magát. Könyvek, emlékiratok tömkelegével támadtak ekkor egymásra pro és kontra Oroszföldről kimenekült volt cári gárdatisztek, volt cári miniszterek, volt cári orvosok és cári gyerekek volt nevelői. Ehhez annyit még, hogy az állítólagos Anasztáziát később a néhai cárné németországi rokonai vették pártfogásukba s nemrégiben meg is halt...

Én azonban tudom, hogy Tatjana él! És hogy mindez nem lázálom csupán, csalhatatlanul fogom bebizonyítani neked!

Tatjana él tehát... Azóta, hogy a reávonatkozó legelső hír megjelent a világsajtóban, összeolvastam minden olyan jelentést, könyvet, vitairatot és feljegyzést, mely a cári család utolsó napjaira vonatkozott s ott is elsősorban a legszebb nagyhercegnőt illető adatokat gyűjtöttem össze halálos hűséggel... Megtudtam ilyenformán, hogy amikor II. Miklós cárt és családját Tobolszkból Jekaterinburgba hurcolták el a vörös különítmények, időközben meg kellett változtatniok az útirányt, mert Tjumen környékén vasvillára zendült parasztok várták a vonatot, hogy kiszabadítsák az ő urukat. Fejfájdító olvasni e szerencsétlen család utolsó napjaira vonatkozó sorokat! A Minden Oroszok Ura e nyomorult megaláztatását is szó nélkül tűrte, elnézvén a csöcselék feje fölött... De

igazi hős a felesége volt csak, az utolsó cárné, akinél tisztább hitvest és aggodóbb anyát nem mutat fel az uralgó családok történelme!... És Tatjana, ez a szelíd teremtés! Ha édesanyja akkori naplőfeljegyzéseit forgatom, mély megindultság száll reám... Mikor a vörös latrok elvonták tőlük a legszűkebb cselédséget is, ő vette át a kis háztartás minden gondját, esténként bibliai történeteket olvasott fel az apjának s töretlen lélekkel vigasztalgotott mindenkit, hogy majd csak jórafordul minden...

Hát fordult is a kerék, de az egész család pusztulására. Kivéven Tatjánát, aki hihetetlen módon menekült meg.

Abban az időben történt, hogy az orosz ellenforradalmi ezredek és zászlóaljok rendületlen dühvel törtek előre Szibéria felől s az 1918-ik esztendő július havának elején mintegy ötven kilométerre közelítették meg Jekaterinburgot. Legelső dolguk természetesen a cári uruknak és családjának kiszabadítása lett volna. A méregtől lihegő fehér különítmények aggasztó előnyomulására menekülni készült a jekaterinburgi szovjet is, de amikor a maga irháját próbálta menteni, ugyanakkor úgy döntött, hogy lemészároltatja a cárt és családját.

Szörnyű éjszaka lehetett az!

Valamivel éjjél után azzal verték fel a cárt, feleségét, kisfiát és négy szép leányát, hogy öltözzenek fel minél hamarább, mert más helyre szállítják őket... Alig negyedóra múlva addigi fogházépületük egyik földalatti helyiségébe vitték le valamennyiüket s körül sem nézhetek még, amikor — felfegyverzett banditái élén — betört egy Jurovszki nevű gyilkos és míg revolvért tartott a jobbkezeben, e szavakkal rohant rá a cásra: „A fehér gaz-

emberek meg akarnak szabadítani, hát most meghalsz!" S egyetlen lövéssel lepuffantotta II. Miklós cárt. Erre a jelre a többiek sortűzet adtak az egész családra... A cárné és a trónörökös vérében kínlódott már a földön, miközben a négy leány közül három, névszerint: Olga, Mária és Anasztázia fülét befogva, szívhasogató jajveszékkel futkosott fel és alá a fal mentén... Újabb sortűz után elterültek mind a hárman... Tatjánának az volt véletlen szerencséje, hogy az első sortűz pillanatában, amikor édesanyját lőtték le, szülője mögé bújt... Közös golyó érte őket, az ő sebe azonban, amint huszonnégy órán belül kiderült, nem volt halálos... Úgy esett össze, szegényke, mint a lesarlózott virág...

A vörös latrok, nem törődván egyelőre a holttestekkel, otthagyták őket. Később azonban gondolhattak valamit, mert — miután kirabolták a halott családot — még azon az éjszakán a közeli Koptiaki mellé vitték őket parasztszekeren, ott valamennyiüket kiterítették egy erdei tisztásra azzal a számítással, hogy az elkövetkezendő éjszakán leöntik őket benzinnel és petróleummal s porráégetik mindnyájukat.

Amikor ideért volna elbeszélésében Enyinghy Balázs, egy szívszakasztót sóhajtott:

— Ennyit tudtam meg a cári család szörnyű pusztulásáról, amikor felütötte fejét a hír, hogy Tatjana él. De mivel Jekaterinburg körül rejtezett valahol, volt anynyi becsület az újságokban, hogy nem árulták el a helyet, ahová elbújt árva elhagyatottságában.

Ez a hír felrázott és megdöbentett.

Ettől a pillanattól kezdve elvesztem a magam számára: ahelyett minden időmet és pénzemet arra pazaroltam el, hogy valami közelebbit tudjak meg a megme-

nekült cári leányról... Évek, jaj, micsoda évek múltak el azóta felettem s most újesztendő után Budapesten, orosz emigránsok körében nyomoztam éppen Tatjana után, amikor két olyan volt orosz tiszttel vetett össze a véletlen, akik azelőtt a cárné krimi ezredében szolgáltak és akiknek része volt a legszebb nagyhercegnő megmenetésében.

E szerint a cári család megrendítő pusztulásának híre még azon az éjszakán elszállt a vakmerőn előnyomuló orosz ellenforradalmi csapatokhoz, de senki sem akart hitelt adni ennek a hírnek. Hogy megbizonyosodjanak mégis, tizenkét elszánt tiszt nyeregbe szállt s az elkövetkezett alkonyaton úttalan-utakon, ügyesen megbújva Jekaterinburgig vágtattak előre, ott a szélső házak egyikében megtudták, hol fekszenek a holttestek s éjjél előtt már az erdei tisztáson mozogtak fáklyafénynél, leborultak halott uruk földi maradványai előtt s imát mondtak valamennyiök túlvilági nyugalmaért.

Hanem akkor olyasvalami történt, amitől az első pillanatban megrémültek ezek a kemény lovastisztek is!

Az egyik halottnak hitt leány ugyanis megmozdult, mélyet sóhajtott és felnyitotta selyemszempilláit...

Nem sok ideje volt a merész kis csapatnak, mert minden másodpercben rajtoküthettek. A csapat vezetője nyeregbeszállt, a többiek a szegény cári leány fölé hajoltak s óvatosan a vezető nyergébe emelték. Ebben a pillanatban annyit suttogott Tatjana:

— Nagyon fáj... a fejem...

A tizenkét tiszt még ott helyben szörnyű esküt tett, hogy nagy titkukat soha senkinek el nem árulják Oroszország földjén, legalább is amíg nem fordul a világ... A félig halott nagyhercegnővel lépést indultak meg visz-

szafelé s rejtett helyeken, úttalan-utakon át, tetemes kerülővel másfélnap mulva sikerült visszalopózniok a fehérkülönítmények körzetébe. Ott nem szóltak senkinek, hanem tovább vitték a cári leányt egy pusztai telepre, mely egy cárhű kozáktiszt tanyája volt. . . A családfőt megeskették, hogy halála napjáig gondját viseli II. Miklós cár leányának, de a nagy titokról hallgatni fog saját családja előtt is. Rövidesen tábori orvost küldtek Tatjánához. Az orvosnak fogalma sem volt persze, ki lehet a súlyosan sebesült leány, de ahogy visszatért az ellenforradalmi csapatokhoz, jelentette a tizenkét lovastiszt közül a vezetőnek, hogy a beteg magához tért s jobban lesz.

Van pedig ez a kozáktelep körülbelül ötven-hatvan kilométerre Jekaterinburgtól. Kelet felé, közel az Uralhoz.

Ma is él Tatjana . . .

Ezek után kevés mondanivaló van . . . Az ellenforradalmi alakulatoknak kevéssel később vissza kellett vonulniok, Tatjana azonban ott maradt a kozáktelepen. Hiszen nagyon beteg volt még mindig, szegény . . . Vagy két esztendővel reá az a két tiszt, akivel én Budapesten összevetődtem véletlenül és aki a cárné krimi ezredében szolgált a háború alatt, ismét ama kozáktelep mellé került, s találkozott Tatjánával is. Akkor már felépült s csöndes bűtől környezve dolgoztatott a ház körül, amelyben mindenki tisztelettel és áhítattal nézett föl reá. A két tiszt, akit megeskettem vallomására, azt mondta nekem, hogy a cári leány olyan szép volt, mint az álom, amikor legutoljára csókoltak neki kezét.

A telepen él most is . . .

Harminenegyedik esztendejében járhat s szegény lett. (Én viszont, bármint tagadjuk a dolgot, mégis a

magam ura vagyok. De most nem ilyen gyerekes külsőségekről van szó . . .) Tudom, hogy szeret és ha meglát, nem áll meg, csak a karjaimban. Én sem állok meg, amíg ki nem kutatom.

Január óta, hogy kezembe tévedt ez a biztos nyom, pénzzé tettem minden lehető. Most észrevétlenül belopom magamat addig a pusztai kozáktelepig, ahol búsongva számlálja a napokat a szegény leány, ott teljes csöndben hitvesemmé teszem, akkor éppoly csöndben kilopózunk Muszkaföldről . . . Házamban addig egy távoli férfirokenom lakik s ő vezeti kis birtokomat is.

Eddig van . . .

. . . Itt elhallgatott régi-régi fronttársam s én sem szóltam semmit. Mert igen-igen szívemre talált menni e fájdalmas szerelem története. Különben elhagytuk már Sárospatakot is és vonatunk baloldala felől az újhelyi sátoralakú hegyek kezdtek elősiklani.

Megérkeztünk aztán a határvárosba is.

— — — — —
 Újhelyben közösen ebédeltünk meg. A vendégem volt Enyinghy Balázs.

Utána elborozgattunk keveset az új „Vörös Ökör“-ben s lehetett három óra délután, amikor felállt az én nagy út előtt álló kenyerespajtásom:

— Most már indulnom kell!

Velementem jódarabig a széphalmi úton. Ott a Ronyva-pataknak fordult Enyinghy Balázs, mely patak a trianoni határt jelképezi még mindig. Az innenső par-ton a kezét nyújtotta:

— Azt hiszem, másféléven belül itthon leszek Tatjánával, akkor meghívlak majd magunkhoz . . . No, Isten veled!

— Isten veled! — mondtam én is és kezet szorítottam vele.

Egy merész ugrással átvette magát a keskeny vízben, a túlsó oldalon láttam még egy darabig, míg a bokrok el nem takarták végleg. Akkor sóhajtottam egyet s tündözve indultam meg visszafelé, a város irányába.

Enyinghy Balázs dolgain tündöztem, akiről tudtam, hogy e földi létben aligha találkozik már a cár második leányával. Mert Tatjana halott testét megégették a gyilkosok s hamvait szélnek eresztették. Világgá szálltak ezek a hamvak s egy porszem talán ide is elért belőlük. Az újhelyi hegyek világába.

A város alatt voltam s ekkor visszafordultam egyszer még, abba az irányba, amerre Enyinghy Balázsnak kellett bandukolnia valahol. De senkit nem láttam többé.

Csak a nap sütött a túloldali dombokra.

— Vége —

TARTALOM

	Oldal
I. Jegenyék a szélben	5
II. A visszalopott feleség	155
III. Tatjana	187
